

GERARDI L. B. van SWIETEN,

Augustiss. Imperator. & Imperatric. a Consiliis, Archiat. Com.
Bibliothecae Augustae Praefecti, Inclyt. Facult. Medic. Vienn.
Praefidis perpetui, nec non Academiae Reg. Scient. &
Chirurg. Paris. Institut. Bononiens. & Literar.
incognit. Membri,

COMMENTARIORVM

IN

HERMANNI BOERHAAVE

APHORISMOS

COMPENDIIVM

STVDIO ET OPERA

R. SCHOMBERG,

M. D.

SOCIET. ANTIQVAR. LONDIN.

SOC.

FRANCOVRTI ET LIPSIAE,

EX OFFICINA FLEISCHERIANA,

MDCCLXII.

VIRO ERVDITISSIMO
GVLIELMO OLIVER,

MEDICO BATHONIENSI
CELEBERRIMO REGIAE SOCIETA-
TIS SOCIO. ORNATISSIMO

S. P. D.

R. SCHOMBERG.

*Sunt plures mole voluminum per-
territi, qui vel omnino haec fa-
stidiunt, vel qui saltem raptim
atque turbatim haec percurrunt.
Alii contra inueniuntur, occupationibus
medicis nimis obruti, qui, quamuis in illo-
rum studiis toti olim incubuissent, certe ad
compendia laete refugerent, ut inde memo-
riam rerum notabilium renouare possint.
Talibus forsitan non inutile videbitur quod
celeberrimi VAN SWIETEN commentaria
vere aurea in magni BOERHAAVII apho-
rismos contrahere ausus sim; spero mihi
igitur condonaturos fusiores lectores; spero
mihi condonaturum et ipsum PRAENOBI-
LEM AVCTOREM; perspecta imprimis
ratione, quae me ad hoc opus suscipiendum
impulit. Regionem amplissimam et amoc-*

nissimam lustravi, ad Hispaniorum illorum
exemplum ex India redeuntium, collectum
aurum exhibeo, ut ad peregrinationem lit-
terariam faciendam alios incitarem: ex
racemo Tellus.

Tu vero, qui *αρεον παιδειας* superasti,
coepto faue: Compendium hocce meum,
PRAECLARO TVO NOMINI sacrum,
clientelam tuam sibi vendicat, ne eam dare
dedigneris. Vale, VIR ILLUSTRIS-
SIME, me diligas rogo, proprieque tuum
esse, tibi persuadeas. Dabam Bathoniae
xii Kalendas Martias 1762.

P R A E F A T I O.

LECTORI

S. D.

B I B L I O P O L A.

Callimachum ferunt dixisse μέγα βίβλος, μέγα εἶναι κακὸν, quod effatum ut haud raro verum, ita minime quadrat in illa volumina, quae recondita naturae humanae adyta recludunt, atque explanant, quoniam pacto naturae labascenti opitulari aut miros eius lusus detegere queat medicus, cum morbi et symptomata, quibus stipantur, nunquam satis ubertimque exponi possint. Tales esse Amplissimi VAN SWIETEN Commentarios in summi BOERHAVII Aphorismos practicos inficias ibit nemo, nisi qui sit plane inficetus aut pudorem abiecerit omnem, cum medicorum turba uno ore fateatur se ab eorum lectione non nisi doctiores recessisse. Dolendum vero clinicos, qui dies integros in aduendis aegris consumunt, tam parum otio abundare, ut commentarios illos auro contra non caros consu-

PRAEFATIO.

*lens aut diligentius terere nequeant. Hos suble-
nare, redactis illis commentariis in epitomen con-
cinnam, operae pretium duxit cel. R. Schomberg,
cuius plera iam exstant in rem medicam praeclara
monimenta. Coeperat primum Vir egregius
scidere*

— — omne, quod ultra
Perfectum traheretur,

*in proprios usus; deinde vero cum excerpta illa
et aliis inseruire posse crederet, candidus ea im-
pertire voluit. Cum vero clinicus potissimum
opera sua iret adiutum, ea detruisit, quae praxin
spectant medicam, ratus, ipsum fontem adituros
eos, qui plura scire desiderarent. Blaeditur au-
tem sibi Schombergius, se hac epitome gratiam
initurum apud studii medici cultores omnes, im-
printis vero apud Amplissimum VAN SWIETEN,
cuius suffragium erit instar omnium. Rogatos
etiam vult medicorum filios, ut si quid boni inde
ad se redundasse senserint, id omni tribuant illu-
stri commentariorum Auctori. Tu interim lector*

*benexole fructe hac epitome, ac conatibus
Schombergü faue.*

SERIES CAPITVM.

<i>Prolegomena</i>	Pag. 1
<i>Morbi fibrae solidas simplicis, debilis et laxae</i>	7
<i>Morbi viscerum debiliun et laxorum, fortium et rigidorum</i>	9
<i>Morbi spontanei ex acido humore</i>	12
<i>Morbi a glutinoso spontaneo</i>	13
<i>Morbi ex alkalino spontaneo</i>	15
<i>De morbis oriundis ab excessu motus circulatorii solo</i>	17
<i>Obstructio</i>	19
<i>De Vulnere in genere, Haemorrhagia, Dolore et Convulsione</i>	26
<i>Vulnera capitis</i>	42
<i>Vulnera thoracis</i>	50
<i>Vulnera abdominis</i>	53
<i>Contusa</i>	55
<i>Ossa fracta, luxata</i>	57
<i>Inflammatiõ</i>	60
<i>Abscessus, Fistulae</i>	67
<i>Gangraena</i>	70
<i>De Combustione</i>	77
<i>Scirrhus. Cancer</i>	78
<i>De Morbis Ossium</i>	85
<i>De Morbis internis et de Febris in genere</i>	88
<i>Tremor febrilis. Anxietas febrilis</i>	104
<i>nausea febrilis. Ructus et Flatus. Debilitas febrilis</i>	107
<i>olor febrilis</i>	109
	<i>Deli-</i>

SERIES CAPITVM.

<i>Delirium febrile. Peruigilium febrile. Con-</i>		
<i>uulso febrilis. Sudor febrilis. Diarrhoea</i>		
<i>febrilis</i>	-	Pag. III
<i>Exanthemata febrilia. Febris continua. Febris</i>		
<i>continua putrida</i>	-	115
<i>Febris ardens</i>	-	117
<i>Febris intermittens</i>	-	123
<i>Phrenitis</i>	-	126
<i>Angina inflammatoria, suppuratoria, gangrae-</i>		
<i>nosa</i>	-	128
<i>Peripneumonia vera. Peripneumonia notha</i>		133
<i>Pleuritis</i>	-	149
<i>Paraphrenitis</i>	-	162
<i>Hepatitis et Icterus multiplex</i>	-	163
<i>Ventriculi inflammatio. Intestinorum inflamma-</i>		
<i>tio</i>	-	171
<i>Aphthae</i>	-	176
<i>Nephritis</i>	-	179
<i>Apoplexia. Catalepsis</i>	-	183
<i>De Morbis chronicis</i>	-	189
<i>Paralyfis</i>	-	191
<i>Epilepsia</i>	-	194
<i>Melancholia. Mania</i>	-	200
<i>Rabies canina</i>	-	213
<i>Scorbutus</i>	-	219
<i>Cachexia</i>	-	229
<i>Empyema</i>	-	238

PROLEGOMENA.

Perfekte sanum inuenire forte arduum foret, in quo nempe nec in solidis nec in fluidis, nec in motu fluidorum per canales solidos, deficeret nihil: externi enim nos ambientis aeris vicissitudine, animi affectibus, alimentis vel tenacioris indolis, vel parum largiori copia ingestis, sic mutamur quotidie, ut non nisi laxiori sub significatione sani possimus dici: hinc videtur hoc sensu Galenus sanitatem definuisse: *perfecte sanus nemo dici potest: sed sani dicuntur, qui nulla corporis parte dolent, et ad vitae munera haudquaquam sunt impediti.*

Vitales actiones dicuntur, quibus praesentibus vita adest, quibus absentibus, vita abest.

Naturales sunt omnes illae *actiones*, quae faciunt, vt Corpus impleatur talibus, qualia amittit; ut tot et talia apponantur, quot et qualia defecerunt. *Natura* nihil aliud designat, nisi aggregatum omnium conditionum physicarum, quae requiruntur, vt vita sit constantissima durabilissima et simul agilissima mobilitas.

Animales vocaverunt omnes mutationes Corporis Humani viuentis, quae mentem in suis cogitationibus mutant, vel a mente cogitante mutantur.

Vltimus scopus, ad quem vniuersa artis medicae cognitio collimat, est aegris sanitatem reddere; Praxis est illa pars Medicae Doctrinae, quae docet, quam ratione in homine viuente aegroto per certa signa physica debeat detegi, an praesens sit morbus et qualis, in quo sit statu, an in initio, ascensu, statu, descensu, qua methodo et quibus auxiliis praesens iam cognitus morbus tolli possit.

Medico morbum curaturo necesse est morbum nosse; sed morbus erat laesio functionis ad sanitatem requisitae, qui ergo ignorat requisita ad functionem, quomodo cognoscet, quid deficiat? Sanatio est mutatio corporis viuentis talis, vt conditio

cor-

corporea, quae vocabatur morbus, tollatur, et restituatur illud, quod ablatum faciebat morbum. Sed in morbis toties natura modis incognitis nititur expellere latens morbosum, siue morbi causa fuerit, siue effectus: qui tunc imprudenti consilio remediis oppositis turbat inceptum naturae opus, nocebit semper.

Totum quod Medicina potest, est, ut mutato corpore laesam mentis corpori unitae actionem emendet. Saepe autem leve vitium corporis totam mentem turbat. Sic observationes docent, fatuos a nativitate semper fere habere capitis vitiatam figuram. Sic uncia sanguinis effusi sub olla cranii totam humanitatem delet: *Puer octennis magnis caloribus aeris perdebat memoriam fere omnium quae didicerat, per duos vel tres dies frigidiuscula tempestas reddebat perditam, calore redeunte eadem redibat calamitas.*

Fieri potest, ut ablata morbi causa, hinc et morbo ipso, maneant tamen in corpore per morbum praegressum mutatae functiones, v. g. *Homo laborat saeva quartana autumnali, repetitis paroxysmis saepe sic debilitantur solida, sic dissoluuntur fluida, ut nascatur hydrops, datur cortex peruvianus, sanatur febris, manet hydrops: non tamen inde con-*

cludi potest, quod sublata morbi causa, non tollatur effectus: Cortex enim Peruvianus latentem febris causam sic domuit, ut febris, effectus huius causae, evanescat; sed per febrim mutatum sic fuerat corpus, ut hydropicum fieret, et sublata per corticem febre, causae illae maneat, ex quibus hydrops ut effectus sequitur, debilitas nempe nimia in solidis, nimia adissolutio in liquidis.

Duplex modus est, quo tollimus morbos, vel enim directe in morbos agimus, non mutato reliquo corpore, vel totum corpus mutando inertem reddimus vel eliminamus morbum.

Quartana purgantibus, vomitoriis, sudoriferis frustra tentata, imo per mediam salivationem (ut vidi) constanti typo pergens, tollitur cortice peruuiano, qui caeteroquin corpus non obseruatur mutare; vocatur propria et specifica medela, quia, dum febrim tollit, reliquum corpus non mutat. Opium deglutitum in ventriculo haerens doloris sensum tollit, nec turbat corpus.

Causae quae simul vnitae causam proximam constituunt, sunt vel praedisponentes (*πρηγουμεναι*) vel (*προκαταρκτικαι*) occasionales, v. g. Homo valde plethoricus, calidissi-

lidissima aeris tempestate validos motus musculares faciens, rupta in cerebro arteria, fit apoplecticus, causa remota praedisponens, erat in hoc homine plethora, causae occasionales erant calor aeris et impetus sanguinis auctus per motus musculares; sed ille aeris calor et validi motus musculares non fecissent apoplexiam in hoc homine, nisi adeo fuisset plethoricus.

Dum in quartanae exquisitae initio oritur mirum illud frigus, quod sensim ex minimo gradu (aurae quasi frigidiusculae sensu) in rigorem ascendit tantum, ut membra omnia tam rigida faciat, ut flecti nequeant, saepe omnem tollat sensum sic, ut pedes ad ossa usque combusserint aegri sine ullo dolore; quam multa illud medicum docet! demonstratum enim habetur in physicis, quod ignis absentia, vel non determinatio ad locum, fit frigus, sed ex legibus corporis humani hodie certo concluditur, frigus sequi imminutam circulationem; sed in quartanae initio videmus evidenter imminutam circulationem, cor quidem celerius palpitat, sed auctas resistentias superare impotens ad extrema corporis vitalem sanguinem propellere nequit; hinc primo incipiunt pallere extrema, nasi apex fit pallidissimus, ungues

et extrema digitorum pallent, sic et labia; et dum frigus omnia contrahit, contractae venae suos humores maiori impetu versus cor dextrum ducunt, cor interim sinistrum non potest euacuare contentum suo cauo sanguinem in arterias plus contractas, hinc circa pulmonem et cor accumulatur sanguis, et inexplicabilem illam anxietatem facit, unde adeo anhelant, et omni respirationis molimine nituntur prementem hanc amovere sarcinam: hinc concludimus, magnum tunc adesse mortis periculum, et metuumdum esse, ne stagnans fere in magnis venosis receptaculis sanguis in concreciones polyposas abeat, saepe tota vita non resolvendas. Post summum quartanae frigus sequitur calor sensim increscens in summum aestum usque; sed calor distendit, elongat omnia solida, auget liquidorum volumen; sic fibrae solidae per praecedens frigus contractae et accurtatae calore subsequente elongabuntur: sed nil plus debilitat solidarum partium fabricam, quam illa vicissitudo alternae contractionis et elongationis; hinc tanta saepe debilitas corporis post quartanam diu toleratam, et plurima quae inde sequuntur mala.

Phaenomena morborum sunt vel individua et propria, ut in Pleuritide *dolor acutus punctorius inspirando valide auctus cum febre acuta continua*, quae etiam vocantur signa pathognomica; vel sunt communia, ut in pleuritide saepe adest dolor capitis, lumborum etc. quae millenis aliis morbis adsunt.

MORBI FIBRAE SOLIDAE SIMPLICIS, DEBILIS ET LAXAE.

Ossa calcinata fragilissima, oleo immissa, iterum cohaerent.

Si pleuriticus primo morbi stadio tussi reiicit mucosam flavam materiem cum strigementis sanguineis, cum levamine omnium symptomatum, si possit haec expectoratio sustineri, intra paucos dies sanabitur aeger; hinc nec venae sectionibus, nec aliis remediis turbabimus salutare hoc naturae molimen, sed dabimus tantum mollissima decocta, quae hanc expectorationem sustinere possunt.

Debiles homines non debent equitare pleno ventriculo, sed ante prandium, vel post

8 *Morbi fibrae solidae simplicis, debilis.*

digestionem fere peractam. Quo fibra plus distrahitur, eo fit debilior, hinc omne illud, quod distractionem fibrae impedit, causam debilitantem tollit; fasciae iam vel vestes arctius appressae corpori, fulciendo vasa illud suppleant, quod deficiens solidorum robur facere non poterat; nempe impediunt nimiam dilatationem. In morbis curandis plus per hanc methodum perficitur, quam per omnia alia: Memini me curasse nobilem puellam, qua in genere nervoso mobiliorem nunquam vidi; a minimo sono, lumine vividiori convellebatur ilico, viros motus cum lacerationis sensu in abdomine sentiens; nec ferulacei succi, nec adeo salubre in his casibus Castorei virus proderant; dum autem fasciis crura, femora, totum abdomen ad mammas usque firmabantur, remisit statim molestum malum et datis dein idoneis remediis convaluit; per menses tamen sic instar Mumiae Aegyptiacae fasciis circumductis vixit non inuita, cum ilico tantum inde sentiret solamen.

Spiritus fermentati duplicem habent effectum, fluida inspissant, solida contrahunt.

In vasis maioribus triplici de causa robur nascitur; 1) a fibrarum robore; 2) a vasis collapsis vel compressis in membranas concretis;

cretis ; 3) a vasis concretis una cum liquido contento.

MORBI VISCERVM DEBILIVM
ET LAXORVM, FORTIVM ET
RIGIDORVM.

Viscus solet plerumque definiri, quod sit pars organica corporis, quae humores allatos per suam fabricam plurimum mutat, sic vt haec mutatio prosit totius corporis vitae et sanitati.

Binae causae sunt, quae liquida nostra per canales suos movent : 1) Cordis vis, distendens impulso sanguine vasa ; 2) robur et contractilitas vasorum.

In curandis morbis semper ad causam primam, unde omnia reliqua fluxerunt, est respiciendum.

Triplici de causa prosunt exercitia ; 1) quia pendula viscera illis concussionibus agitata roborantur, et concreta partim his concussionibus, partim auctis vasorum et viscerum viribus, resoluuntur ; 2) quia faeces ex ultima digestionē residuae sic ex primis viis eliminantur in illis, quibus vis horum viscerum deficit ; hinc prosunt imprimis

nis vna vel altera hora ante cibum ingestum; 3) quatenus impetus et efficacia aeris in pulmonum vasa sic augetur, et ambiens atmosphaera, calore corporis statim tepescens, renovatur assiduo, quod imprimis equitando obtinetur. Homines macilenti et fortes comedunt duplo plus saepe quam obesi et otiosi, nec tamen pinguescunt, licet parca copia tantum alvum deponant, quia in his robur supra sanitatis vires increverit. Ingesta quidem in his ingrediuntur venas lacteas, dein cavam venam corque dextrum; sed in pulmonis arteriis et postea per totum systema arteriosum reliqui corporis sic attenuantur, vt per vltima exhalantia corporis vasa diffari possint, sicque evanescant;

Maxime notandum, quod licet maius robur accedat arteriis, ideo non statim debeat oriri cordi nimia resistentia, nam aucto arteriarum robore, cordis vires augentur; influxus enim venosi sanguinis in cava cordis, traiectionis sanguinis arteriosi per cordis substantiam, influxus spirituum in villos cordis musculosos, sunt causae, a quibus motus muscularis cordis pendet. Sed dum aorta validiori vi se contrahit, sanguinem maiori celeritate pellit per arterias coronarias in
cordis

cordis substantiam; simul validiori vi per carotides et vertebrales sanguinem cerebro et cerebello applicat, vnde maior spirituum secretio: deinde ex arteriis in venas sanguinem velocius promouet, sicque sanguinem venosum celerius mouendo cor irritat: omnes ergo causae motus muscularis cordis augentur, aucto robore arteriarum.

In prima aetate omnibus morbis generis nervoli magis obnoxius viuit homo, quia encephalon eiusque producta, medulla spinalis et nerui, eo maiorem habent proportionem ad reliquas partes corporis, quo origini suae est propior: hinc tam facile conuelluntur; vix enim laborat infans minima febricula, quin conuellatur.

In prima aetate etiam turgiduli et humidi sunt omnes; tam facile et mire igitur mutantur humores; hinc achores, herpes, excoriationes, pone aures, sub axillis.

Circa pubertatis tempus mirae toti corpori in utroque sexu accidunt mutationes. In masculis testium tumores, varicosae variorum seminalium inflationes, in foemellis miri saepe morbi primam menstruorum eruptionem praecedunt et comitantur.

MORBI SPONTANEI EX ACIDO HVMORE.

Peregrinum corpori acidum est: nullus enim humor, vere animalis dicendus, vnquam sua sponte acescit.

Duplici de causa flatulentia oritur ab acido, ab irritatione, qua intestinorum fibrae spasmō contractae inclusum coercent aërem, et a genita materia elastica in omnibus ad fermentationem pronis liquidis; hinc acido laborante adeo sunt flatulenti.

Bilis inter omnes humores nostros non excrementitios acerrima est, et cito in putredinem prona; hinc circa hepar cadavera citissime putrescunt.

Omnes in quibus acidum praedominatur pallent. Omnia aciora ad cutim delata pruritus, obstructions circa subcutaneos imprimis folliculos, pustulas etc. excitant. In ictericis bilis ad corporis superficiem delata intolerabilem saepe pruritus excitat. Si acida acrimonia infecti humores huc transeant, idem fiet. Rusticorum pueri, immaturos fructus, penitus austeros dum comedunt, malis saepe cutis morbis cum summo pruritu laborant.

Nul-

Nullum animal sponte sua in acidum vergit, in putredinem semper.

MORBI A GLUTINOSO SPONTANEO.

Omnia illa quae lentum mucosum attenuant, et languentes vires incitant, profunt senibus; nam non tantum in pulmone, sed et intestinis mucii aggestio fit, imo et in ipsa vesica: vnde toties lenes urinam pituitosam reddunt.

Vbi inflammatoria sanguinis tenacitas adest, omnia rubent, calent; vbi lenta pituita praedominatur, pallor et frigus adsunt.

Omnes secretiones a sanguine fiunt.

Stimulantium effectus non semper a figura, pondere, rigiditate partium pendent: sufficit medico nouisse talia, quae applicata corpori motum augent, licet ignoret, quomodo agant.

Tumente puerorum abdomine, frictiones pannis laneis asperis factae plurimum profunt mane post somnum vacuo ventriculo, distento enim non facile illas ferunt.

MORBI EX ALCALINO SPONTANEO.

Inter liquida corporis sani nullum acrius est, nullum magis vergens in putredinem, quam bilis, si excrementitia excipiantur.

Motus nullus et motus nimius liquidorum nostrorum producant putredinem, sicque binae causae penitus oppositae producant eundem effectum.

In ictericis dum bilis retropremitur in sanguinem, totus sanguis si diu durat morbus, a bile dissolvitur, et in putredinem disponitur, unde a nimis soluto sanguine hydrops postea icterum sequitur.

Ad nutritionem corporis requiritur, ut adsit cohaesio in nostris humoribus; sed putredo nata hanc tenacitatem tollit.

Vbi putridus fomes in corpore haeret, dissoluuntur omnes humores, nutritio deficit, leuto marasmo omnia pereunt.

In acutissimis febribus anhelosa respiratio et difficilis, pulsusque celerrimus et saepe inaequalis, *vitales functiones* laesas demonstrant. Debilitas summa, delirium, sopores, *animalium functionum* laesionem indicant;

dicant; prostratus appetitus, sitis, nausea, vomitus *naturales functiones* perturbatas probant.

Omne acre irritans stimulo suo inflammationem in toto corpore, vel in parte quadam facere potest. Maturorum fructuum succus nulla praeparatione indiget; sitim extinguit, calorem temperat, urinae et alui vias laxat, summum solamen languenti ventriculo a putrida bile praebet. Vinum ipsum in his morbis (febris scilicet acutissimis) prodest, imprimis acidulum, sed multa aqua dilutum.

Acetum (optimum illud ex vino praeparatum) inter praecipua prophylactica ad pestem ipsam ab omnibus recensetur, solo olfactu putridis morbis decumbentes adeo reficiens.

Vbi putridum adest vna cum nimia humorum dissolutione iam praesente, vel si breui futura metuitur, summum usum habent acidi spiritus vi ignis ex sale marino, nitro, vitriolo expressi, efficacissime omni resistunt putredini, dum simul non dissolvunt humores nostros, sed coagulant potius. Spiritus sulphuris per campanam huic scopo pulchre inservit, purissimum enim acidum

dum fossile, nihil metallici in se habens, praeberet.

Terrae medicatae pulcherrimum habent usum. Nam latente acido omni putredini resistunt et innocua lenitate demulcent omnia; unde in dysenteriis putridis optima exhibentur cum efficacia, modo latis magna dosi praescribantur: uncia una emulgendo quasi in libra aquae diluta, dein cochlearium sumpta, pulcherrimos effectus praestat: ubi ad grana pauca dantur, nihil efficiunt.

Inter humores nostros, exceptis excrementitiis, nullus est, qui plus vergit in putredinem, quam bilis; unde citissime in morbis acutis corrumpitur, hinc biliosa acrimonia acerrima, maxime noxia.

Omnium pessima olei cuiusvis, blandissimi etiam, corruptela.

Qui urinae suppressione pereunt, ante mortem cerebri functiones laesas habent omnes; tandem lethali sopore placide moriuntur, aliquando et convulsi ante mortem.

Meracissima carniū iuscula penitus glutinosa fiunt, et debilem ventriculum gravant, non reficiunt vires, dilutiora autem pulchre nutriunt. Dum phthisicis decocta pedum vitulinorum exhibentur, hac spe, ut nutriant
plus

plus miseros, tenaci nimis chylo grauat-
tur debilis pulmo, et maximae fiunt anxie-
tates.

DE MORBIS ORIVNDIS AB EX-
CESSV MOTVS CIRCVLA-
TORII SOLO.

Vix inueniuntur duo liquida magis simi-
lia in omnibus fere phaenomenis
quam *albumen oui* et *serum sanguinis*.

Omnia illa quae accelerant motum ve-
nosi sanguinis versus cor, motum cordis au-
gent; sic ardentissima febris potest motu
musculari nimio excitari, et frictionibus
validissimis.

Verissimum Hippocratis effatum: *San-
guis non est natura calidus, sed calefcit.*

Urina est verum sanguinis lixiuium, et eo
acrior est, eo magis foetida, quo validior
est circulatio.

Pulsus celeritas designat, cor intra idem
temporis spatium saepius contrahi; duri-
ties autem pulsus arteriarum plenitudinem,
et sanguinem valide compactum et densum
significat, et inflammatoria viscositate per
vltimas vasorum angustias difficiliter per-
meabilem.

Omnis sanguis corde dextro expulsus debet transire per pulmonem, antequam redeat in cor finistrum: sed cor dextrum sua vi musculosa sola non valeret propellere sanguinem per arteriae pulmonalis angustias, requiritur etiam pulmonis per inspirationem dilatatio, ut expeditum fiat iter sanguini ex corde dextro expulso: quo ergo saepius et fortius se contrahit intra idem temporis spatium cor dextrum, eo frequentior et validior requiritur respiratio. Hinc simulac cursu vel alio quocunque exercitio sanguinis per vasa motus augetur, increscit respiratio proportionaliter, et fit maiori cum molimine. Augetur sic respiratio ob solam velocitatem auctam sanguinis per pulmonem transeuntis; sed dum per maiorem motum incipit nasci inflammatoria illa spissitudo, longe magis laboriosa erit et velox simul respiratio; primum enim vitium incipientis immeabilitatis se manifestat in pulmone; vnde in morbis acutis inflammatoriis velox illa et laboriosa simul respiratio tam mali est ominis.

Nulla fit fermentatio nisi aer accedat; et putrefactio longe tardius oritur, dum aer excluditur; stagnans in tumido abdomine aqua
per

per multos menses haeret, vix corrupta, simul ac aer accesserit, putrescit citissime.

Nunquam rectius medicina curat, quam ubi Naturae vias, quibus morbos levat, imitatur.

OBSTRUCTIO.

Viscositas designat illam conditionem physicam, quae in fluido, elementis nimis cohaerentibus, auget immeabilitatem.

Sanguis ruber tantum in pia matre observatur, in cortice cerebri naturaliter nunquam sanguis ruber inuenitur.

Si cum dolore sunt tumores, vocant phlegmonas; si sine dolore et duri, scirrhos; si sine dolore et molles, *οιδήματα* dicuntur. Hippocrates vero illos molles tumores indolentes non simpliciter *οιδήματα* vocabat, sed addebat semper aliud vocabulum, ut ab aliis distingueret tumoribus; *οιδήματα μαλθακά*, tumores molles; *ἀνώδυνα*, indolentes; *τῶ δακτύλῳ ὑπέκονται*, digido cedentes cet.

Haerent illi tumores in membrana cellulosa, quae vera oedematis sedes est, et cum haec membrana omnia vasa ambit, hinc tumores ibi nati vasa angustare possunt.

Varix frequentius longe malum quam anevryfma, quia et venae facilius cedunt caufae distendenti, et fanguis tardius mouetur in venis, quam in arteriis, hinc a levi fatis obftaculo, impedito fanguinis venofi motu venae ab accumulato fanguine distenduntur et varicofae fiunt: frequens imprimis malum grauidis mulieribus, dum distentus vterus venas iliacas premens impedit, ne venae per crura et femora difperfae fe tam expedite poffint euacuare; hinc tunc apparent in illis varicofi illi tumores, crurum imprimis.

Callus vocatur partis membranaceae increfcens moles, vna cum duritie et infenfitate; caufa eius proxima eft compressio vaforum, expressio liquidi contenti, et concretio laterum vaforum inde nata.

Caufa proxima omnis obftructionis eft tantum vna, femper eadem et simplex, nempe excessus magnitudinis materiae per canalem transmittendae fupra capacitatem eiusdem canalis.

Binae funt caufae, quae arterias distendunt, cordis nempe vis fanguinem in arterias propellens, et copia fanguinis in arteriis iam contenti; fi minuatur cordis vis, inertia totius circulationis adest, fi minuatur copia liquidi distendentis, inanitio peccat.

Vtro-

Vtroque in casu vis distendens vasa minuitur : sed canalium omnium capacitas pende-
bat a binis causis contrariis, nempe ab impetu et copia liquidi per vasa moti, et a vi contractili laterum resistente causis distendentibus ; simulac ergo causae distendentes minuuntur, vis contractilis maiorem effectum habet, id est, angustantur vasa.

Quo validiores sunt cordis et arteriarum vires, eo densior fit sanguis.

Quo fortior et robustior homo est, eo maius periculum concretionis est, si a quacunque causa sanguis in vasis quiescat ; debilibus puellis non adeo periculosa sunt animi deliquia a minimis saepe causis tam frequenter orta, quia illarum sanguis nimis dissolutus, vix, vel saltem tardissime concre-
scit, quamvis immotus haereat.

Serum sanguinis circiter 28 gradu thermometri *Farenheitiani* concrevit in glaciem : hinc maius requirit frigus quam aqua, forte quia serum sanguinis salibus dives est.

Dum in variolis primo die morbi sanguis mittitur, apparet satis bonus ; si tertio vel quarto die educatur sanguis, iam inflammatoriam illam crustam habet, quia per febrim acutam dissipatis liquidissimis, plus compactis crassioribus partibus, incipit nasci ma-

ior cohaesio inter moleculas sanguinis; quamdiu enim plurimum tenuioris liquidi inter moleculas crassiores interponitur, pressio vasorum non mutabit illarum figuram, sed si diffusato tenuiori liquido, moleculae sanguinis crassiores, sibi contiguae factae, valida actione vasorum comprimuntur, mutabitur figura sphaerica, et pluribus punctis se mutuo contingent et concre-scent. Dum autem robusta et firma vasa magna vi premunt contenta fluida, subtilissima exprimuntur, crassiores partes relictæ compressione hac adunantur.

Non omnia acida sanguinem coagulant. Vina enim acidula, acetum, succi acidorum maturorum fructuum, lac ebutyratum etc. potius dissoluunt: sed acida fossilia, ex sale marino, nitro etc. parata sanguini inducunt coagulum. Fortissima coagula producunt alumen et vitriolorum species variae, et spirituosae. Malum signum in peripneumonia habetur, si sanguis vena missus dilutus vix concre-scat; denotat enim sola tenuiora per pulmonis vasa transprimi, omnia crassa accumulari.

Post morbos acutos inflammatorios capitis saepe remanet surditas vel amaurosis, tota vita incurabilis, forte ab hac causa, quod obstru-

obstructis ab inflammatione maioribus canalibus, minora inde deriuata, compressa vel collapsa concreuerint. Dum in apoplexia omnes cerebri actiones silent, raro curatur, quin maneat aliquod vitium in hac vel illa cerebri functione, fere semper incurabile.

Quod sæpe homines longas inter epulas apoplexia correpti perierunt, causa est distentus ventriculus aortae truncum premens versus inferiora tendentem.

Si scirrhus confirmatus, vel malignus cancer obstructionem fecerint, nec manu tolli possint, qui curam promittere audebit?

Atheromata, melicerides, steatomata dum in externis partibus haerent, ubi manus accessus datur, non nisi difficulter tolli possunt. Quid sperandum de similibus tumoribus, dum in interioribus corporis haerentes vicina vasa comprimendo angustant? Aequè magnus est medicus, qui incurabilem morbum distinguere potuit, quam qui sanabilem tollere valuit.

Animi affectus augent vasorum contractilitatem, vnde mirabiles et pertinacissimi oriuntur morbi. *Vidi mulieri sanæ subito terrore affectæ mox ortum fuisse in mamma*

tumore n, qui, licet optimis tractatus remediis, in scirrhum irresolubilem induruit.

Friciones, vectiones, equirationes et corporis exercitia circulationis velocitatem et efficaciam augment, et reddunt partes solidas corporis firmiores.

Parotidem glandulam indur^atam, plurimis, illisque efficacissimis remediis frustra tentatam, resolutam vidi, dum bis de die, vapor aquae tepidae cum aceto exposita prius parte, pannis laneis perfricaretur per horam; idem in strumosis colli glandulis observatum est saepius.

Sal marinus, gemmae, assumti humoribus nostris miscentur quidem, sed per lotii vias non mutati fere redeunt; hinc licet per pleraque corporis vasa transeant, tamen horum actione non mutantur. Omnia autem illa, quae ingesta per corporis vires mutari nequeunt, semper maiorem motum excitant, hinc et stimuli vice funguntur simul. Ammoniacus autem sal, prioribus levior, salibus nativis sanguinis magis affinis, per vires nostri corporis mutabilis, et penetrabilis maxime, praefertur fere et laudatur merito tanquam summum deobstruens in acutis aequae ac chronicis morbis. Videtur autem salium horum actio inde pendere, quod humo-
ribus

ribus misti, soluti, ad locum obstruētum delati, vasorum actione quasi attriti ad moleculam obstruentem pondere suo et figura dividant illud concretum, sicque aptum reddant, ut transire possit per vasorum angustias; dum simul stimulo suo vasorum in contenta fluida actionem augment. A contusione sub integra cute, fractis vasis, sanguis in thrombum concretus haeret, sales hi in aqua soluti, loco contuso applicati, felicissime concretum sanguineum resolvunt.

Nitrum hodiernum a veterum nitro penitus differt, summum attenuans.

Borax inter deobstruentia remedia magnum nomen obtinuit, unde et difficillimis morbis sanandis solet adhiberi, partim miro quem habet stimulo, partim vi salina attenuante agens.

Quo purius et subtilius oleum, quo magis sincerus sal fuerit, eo praestantior vsu sapo inde natus. Catapotia ex fuligine facta, auro obducta, deglutita in morbis lentis, vi attenuante saponacea summos fecerunt effectus.

Non semper summae solvendi virtuti magna acrimonia comes est: blandum oleum soluit ceram, quae aquae stygiae resistit; iners oui cocti albumen myrrham dis-

fluere facit, quae aliis menstruis sua tenacitate vix solui potest.

Longe feliciter sanguinis missione pleuritis solvitur, si illo tempore, dum fluit adhuc sanguis, leviter perfricetur latus affectum, vel aegri profunda et saepe repetita inspiratione, vel et tussis, affectam partem moueant, vnde saepe vino calido vel acetaribus supposito, cardiaci titulo, cogimus aegros, ut vel inuiti tussiant, dum saepe acerbi doloris praegressi metu hoc facere non audent.

Morbi inflammatorii feliciter curantur in laxis corporibus, quam in robustis et valido labore exercitatis hominibus.

DE VVLNERE IN GENERE, HAE- MORRHAGIA, DOLORE ET CONVVLSIONE.

Quando in flexura cubiti per venae sectionem infausto casu laeditur aponeurosis illa, a parte tendinea bicipitis musculi orta, saeva quae sequuntur symptomata non pendent a tam leui vulnusculo, sed a nexu illius tendineae expansionis cum aliis partibus. Levis febricula vulneratis hoc studio

dio contingens, quo tumor, dolor et calor, uti et retorsio labiorum in vulnere adsunt, non nocet, imo prodest potius, quatenus per hanc febriculam pus nascitur; pure autem facto, solet plerumque cessare. In sectione calculi, extirpatione mammae et similibus vulneribus, illo tempore adest haec febricula, boni tunc semper ominis.

Nunquam fit bonum pus, si vulnus tectum non fuerit; sed sub thrombo, nato in vulnere vel emplastro tegente, pus illud nascitur. Hinc pus non fit in vasis, sed extra vasa in vulnere generatur, ab effusis humoribus, calore corporis fatis et mutatis. Si enim pus omne in vulnere haerens linteis carptis mollissimis abstersum fuerit, post horam vulneris superficies undique madida apparebit tenui liquido, non pure; sed si per 24 horas emplastro tectum fuerit vulnus, illo ablato, pus apparebit. Unde pus fit extra vasa; sed materies, unde fit, per vasa adfertur.

Gangraena dicitur illa partis mollis affectio, quae abolito influxu vitalis humoris in arterias et effluxu per venas in mortem tendit. Si ergo nervo maiori dissecto gangraena sequatur, debet tolli vitalis ille humorum influxus et effluxus; arteriae tamen et
venae

venae sunt integrae, humores per illas fluentes boni, soli nervi discissi sunt. Si autem consideretur, motum liquidi per arterias pendere a binis causis, cordis nempe vi et arteriarum actione, et simul notetur, cordis vim pro maxima parte impendi dilatandis arteriis, hinc praecipuam causam motus fluidi per arterias esse earundem contractionem, quare partim ab elasticitate quidem arteriarum, maxime tamen pendet a vi musculari fibrarum orbicularium, qua arctantur dilatatae arteriae et propellunt contentum liquidum; cumque constet ex Physiologicis, actionem muscoli requirere integritatem nervi ad muscolum delati, et truncos nervosos ramos dare vicinis arteriis, apparebit, nervo destructo, perire vim muscularem arteriae, qua urget liquidum contentum: supererit ergo sola elasticitas arteriae et impetus a corde communicatus. In venis autem sanguis movetur illo motu, quem habet, dum ex arteriis in venas transit; adiuvantur dein motu musculorum adiacentium, qui turgentes, dum agunt, adiacentes venas premunt, sicque sanguinis venosi motum promouent. Nervis autem discissis muscoli suppositi paralytici manent; hinc nulla eorum actio superest. Minuto ergo impetu sanguinis

nis ex arteriis in venas pulsī, deficiente musculorum venis adiacentium actione, incipit sanguis in venis tardius moueri, accumulari, stagnare, atque ita maior adhuc resistentia oritur arteriis, quarum actio iam debilitata erat; vnde tandem integre suffocatur motus vitalis fluidorum per arterias et venas in partibus tali vulnere suppositis, id est, nascitur gangraena.

Nullum habetur pulchrius remedium ad neruorum vel tendinum puncturas, vt praecaveantur illa symptomata vel mitigentur, si iam adsint, quam Balsamum Peruvianum nigrum, leuiter calefactum, vulnere instillare: deinde spatula calefacta apposita efficere, vt magis penetret, et diffundatur per omnia vulneris loca: postea totum membrum mollissimis cataplasmatibus aut fomentis inuoluatur, vel blandissimis oleosis illiniatur continuo. Si vulneris angustia balsamum peruvianum non admittat facile, dilatetur parum.

Si vulnere in cauum abdominis penetranti succedat ilico actionum vitalium languor summus, cor palpitet celerrime, pulsus paruus, celer, inaequalis sit, pallor faciei et labiorum adsit, et frigus extremorum, concludimus, vasis maioribus discissis, sanguinis

guinis ingentem copiam in cauum abdominis effundi. Si vulnus collo inflictum, sine notabili haemorrhagia, similia sequuntur symptomata, metuimus, ne nerui hic decurrentes, qui vitalibus visceribus prospiciunt, laesi sint. Si post capitis vulnus eadem obtineant mala, cerebelli laesio, vel ab extrauafatis humoribus compressio, adesse creditur. Si vulnera capitis omnium actionum animalium abolitio sequatur, eadem de cerebro timemus. Si post vulnus dorso inflictum omnia infra posita sensu et motu priuari obseruamus, spinalem medullam laesam esse concludimus. Si post vulnus thoraci inflictum coccineus spumescens exit sanguis de vulnere, vel ore exspuitur, nouimus pulmonis vasa discissa esse. Si ex vulnere abdominali chylus effluat, intestini tenuis laesio significatur, si foeces prodeant, crassi intestini vulnus indicatur; si sanguis emingatur, renes, vretes vel vesicam laesam nouimus.

Par octauum, vagum dictum, plurimis visceribus vitalibus prospicit: hinc a tali vulnere non quidem in instanti mors sequitur, tamen tales vulnerati omnes pereunt maiori vel minori temporis intervallo,
 prout

prout vel profundius laesa fuerit medulla, vel altiori in loco.

Res non naturales sunt: aer; cibus, potus; motus, quies; animi affectus; retenta, excreta; somnus, vigiliae; hoc nomine vocantur, quia usu vel abusu bonae naturales, aut malae contranaturales fieri queunt.

In robustis et exercitatis hominibus vulnerum labia omnium maxime a se mutuo recedunt; quo maior enim est partium cohaesio, eo maior erit vulneris hiatus.

Causa aneurysmatis est omne illud, quod cohaesionem tunicarum in quodam arteriae loco minuit. Cognoscitur adesse aneurisma, si leni pressione euanescat vel minuatur plurimum, mox redeat ad pristinam magnitudinem, ubi pressio cessat; si in tali tumore pulsus manifestus percipiatur. Color cutis raro mutatur, nisi diu durauerit et magnum valde fuerit. Dum comprimitur aneurisma, imprimis si magnum fuerit, et cordi vicinum, nisi lenissime et sensim fiat, summum discrimen est, ne subito suffocetur aeger; dum concretus sanguis, ex aneurysmatis cauo expressus, sanguini ex corde per arteriam pulso sic resistit, ut cordis motus suffocetur subito: nec magnum aneurisma compressum manu simul et semel liberandum

dum est, sed sensim, aliter in animi deliquitum cadunt, sanguine subito in vacuum hunc saccum ruente. Ideo compresso aneurysmate maiori, statim aegri de intolerabili oppressione circa pectus conqueruntur. Ubi autem aneurysma in interioribus latet, difficiliter cognoscitur. Causae tamen cognitae si praegressae fuerint, insolita pulsatio ab aegro percipiatur, cordis motus turbetur; et aucta sanguinis-velocitate per motum muscularem, vel aliam quamcunque causam suffocetur fere, admodum probabilis suspicio habetur, aneurysma in interioribus corporis partibus latere.

Dum aneurysma in interioribus corporis partibus haeret, ubi non datur manibus accessus, angusta spes est curae: totum quod fieri potest, est, ut debilitata vita per venae-sectiones et tenuem dietam, minuatur circulationis impetus et velocitas; sic enim aneurysmatis incrementum prohibebitur, quantum fieri poterit; summa simul quiete corporis et animi imperata ob eandem causam. Ubi manibus accessus datur, si nondum in formidabilem magnitudinem increuerit aneurysma, a prudenti compressione aliquid sperari potest: ubi tunc notandum, quod maxime conducat arteriam supra

pra aneurysma pariter modice comprimere: sic impetus sanguinis per hanc arteriam minuitur, et compresso aneurysmate non tam facile sanguis regurgitabit contra versus. Ubi a compressione nihil sperari potest, vel frustra iam adhibita fuit, sola aneurysmatis extirpatio superest, quam feliciter institui posse, docuerunt observata. Talem casum narrat Ruyschius, ubi felix euentus fuit, licet brachium iam gangraena corruptum esset.

Omne illud quod resistentias sanguini ex cordis cavis pulio auget, poterit praeternaturalem cordis dilatationem producere. Nimia humorum copia in plethoricis, augmentum velocitatis in morbis acutis, immeabilitas sanguinis per arteriarum fines a diathesi inflammatoria, polyposa, atrabilia etc. vitia arteriarum, per quae liber sanguinis transitus per illas impeditur, vti sunt illarum nimia callositas degeneratio in cartilagineam imo osseam substantiam, aneurysmata etc. praecipuae causae sunt, a quibus caua cordis ultra naturalem suam dimensionem dilatantur. Inter rariores autem causas meretur referri, quod aliquando aer in cordis cavis repertus fuerit, immaniter illa distendens.

Malum hoc praefens, vel faltem metuen-
 dum esse nouimus, si continuae palpitationes
 cordis adsint; si signa docuerint, pul-
 monem impeditum esse sic, vt libere non
 transmittat sanguinem; si pulsus durus val-
 de et plenus cum anxietate intolerabili ad
 motum auctum adsint: tunc in aorta ob-
 staculum tale haerere non sine ratione con-
 cluditur. In his malis medicamenta dentur
 talia, quae diluunt sanguinem, aperiunt va-
 sa, lubricant vias; vt expeditissima fiat hu-
 morum dilutorum per vasa lubricata et
 aperta circumductio. Serum lactis, hydro-
 gala mellita, aquae spadanae cum lacte,
 praecipua sunt.

Maximi momenti est distinguere aneu-
 rysma spurium a vero, vnde signa illa accu-
 rate cognosci debent. Nouimus aneurysma
 spurium adesse ex causis praegressis, impri-
 mis validis contusionibus, quod longe ve-
 locius sit tumoris incrementum in aneurys-
 mate spurio quam in aneurysmate vero.
 Deinde quod tumor non ita distinctis limi-
 tibus circumscribatur, quia per tunicam cel-
 lulosam quaquauersum dispergitur; in aneu-
 rysmate vero autem dilatatis arteriae tuni-
 cis limitatur tumoris ambitus. Praeterea
 aneurysma verum, saltem in initio ante-
 quam

quam in formidabilem molem excreverit, manifestum pulsum, arteriae pulsibus respondentem, habet: aneurysma verum non adeo manifestum, licet tamen hoc fallere possit. Aneurysma verum, nisi iam maximum fuerit, si prematur, omnis tumor evanescit, sanguine pulso in arteriae cauum: hoc in aneurysmate spurio non ita fit, illud enim pressum cedit quidem, sed tumor tunc in vicinia augetur. Deinde color cutis in aneurysmate vero saltem in initio, raro vel nunquam apparet mutatus; in aneurysmate spurio sanguis, sub cute effusus, alieno colore cutim deturpat.

Omnis nervus visibilis laesus non patitur tantum, quatenus est nervus, sed etiam quia omnis generis vascula habet, quorum integritas et inde pendens actio per vulnus laeditur.

In periculosis vulneribus imprimis summa cautela opus est, ut determinetur, an heterogenea in vulnere haerentia tollenda sint, an vero relinquenda. Si omnibus attentè consideratis appareat, quod vulneratus his eductis commodius vel diutius victurus sit, tunc procul dubio tollenda sunt. Sed si vulneris ex scientia anatomica, et functionibus laesis, talis conditio appareat,

vt certa et satis subita mors timeatur merito, relinquenda sunt, ne mortis vulnus secutae, culpa imputetur Medico vel Chirurgo: desperatos enim non attingere melius est.

Dum quotidie vulneris superficiem lustrat Chirurgus, poterit videre an maior vel minor emollitio requiratur ad regenerationem perditum. Si enim vulneris superficies sicca appareat, et profundi rubri coloris, et parum puris generetur, nouit statim vasa in vulneris superficie patula nimis resistere liquidis impulsis, nec illa transmittere. Si vero in omni puncto vulneris aequabilis appareat humiditas, et modicus rubor, si aequabiliter incipit fundus vulneris eleuari quotidie et latera extendi in omni ambitu, videt satis, vasa habere requisitam laxitatem, vt liquidis impulsis cedere et elongari possint. Si vero vulnus nimia humiditate diffuat, fundusque eius et latera subito et inaequaliter attollantur, nimis laxata esse vasa concluditur, unde oppositis remediis opus est.

Alimenta non nutriunt, nisi prius per corporis nostri fabricam mutata fuerint in liquidorum humanorum indolem, et deposita natura propria induerint nostram. Imprimis debet caueri ne sitiant vulnerati; sitis

tisenim designat siccitatem corporis, vel immeabilitatem liquorum, vel acre liquidis mistum; sed omnia hæc vulnere summo-pere noxia, cum ad restitutionem perditæ æquabilis humiditas vulneris in omni puncto, liquidorum facilis meabilitas et blanda indoles, requirantur omnino; hinc victus humidus, et blandi liquidi copiosior vsus requiruntur; sic enim humectabitur totum corpus in omnibus partibus, liquidis dilutio maior conciliabitur et facilis meabilitas, acre nociturum copioso liquido dilutum enervabitur et per sudores vel vrinae vias exibat de corpore.

Pro generali axiomate in dirigenda sanorum diaeta haberi potest, quod talis debeat esse cibus, qualis est labor.

Si debilis homo lardum maiori copia in prandio comederit, vespertino tempore sæpe eructabit pingue oleum, quod fauces adurit, et in ignem proiectum vividam flammam alit. Tam diu in ventriculo retinetur hoc pingue indigestum, nec tamen fluidum quamuis fuerit, pyloro elabatur. Idem verum est de piscibus pinguibus vt anguilla, sulmone etc. ea imprimis si hepata piscium comedantur, in quibus oleum tanta copia haeret, vt inde purum exprimi possit: et quamuis

sapori adeo placeat blandum hoc oleum, citissime tamen in rancidum pessimum conuertitur. Vnde periti Chirurghi, si vulnerati talia comederint, ilico vulneris conditionem in peius mutatam obseruant. Oleosa enim haec ad vulnus delata minima vascula obstruunt, et mora et calore aciora reddita inflammationem difficulter resolubilem efficiunt. Omnium maxime nocet capitis vulneribus ær non renouatus saepe.

Obseruatum est a Sanctorio et aliis de statica medicina scriptoribus, hilaritatem corpus quam maxime perspirabile reddere, et leue ad sensum.

Binae requiruntur conditiones, vt fiat regeneratio perditæ in vulnere; nempe vt liquidum sanum debita copia et apto impetu deferatur ad vulnus; deinde vt vascula excipientia humores allatos habeant illas dotes, quae requiruntur, vt excipere et transmittere possint talia liquida, quae secundum sanitatis leges per hæc vascula fluere debent.

Totam vulneris superficiem defendere debemus ab aëre, et hoc omnium optime fit per Balsama natiua, quae omnia spissa vnctuositate haerent, blandum aroma in se habent, et simul acidum, quod putredini omni resistit, sic tamen obvolutum pingui,
vt

vt non noceat sua acrimonia. Dum haec modica copia leviter calefacta, vt aequabilius diffluant; vulneris superficie applicantur, tegunt tenerrima haec vascula, aërem pinguedine sua arcent, omnemque exsiccationem impediunt et simul humores effusos a putredine praeseruant.

Vnicum sarcoticum est ipsa natura.

Nunquam in sano homini dormiente digiti extensi sunt, nunquam tibia cum femoris osse in lineam rectam porrigitur, sed semper omnes illi articuli leviter inflexi sunt. Musculi, qui articulos flectunt, plerumque extensoribus fortiores inveniuntur; hinc vbi neutri agunt vi musculari, tunc propria contractilitate partium flexores musculi praevalent extensoribus, et ideo semper leniter inflexi apparent in quiescente articulo. Apparet hoc etiam euidenter in paralyti perfecta partium corporis; tunc enim omnis actio muscularis voluntaria cessat. Si enim v. g. totum brachium paralyticum fuerit, digiti semper inflexi inveniuntur, et sic manent: vnde saepe post curatam paralytin non possunt extendi digiti, rigidis factis ligamentis articulorum, et musculis flexoribus, tanto temporis spatio non elongatis, hinc propria contractilitate breuioribus redditis:

vnde extensores digitorum haec obstacula superare non possunt. Maximae igitur utilitatis est cognoscere, qualis sit situs partium in homine quiescente, et imprimis in homine sano dormiente; tunc enim omnis motus voluntarius silet, et partes corporis sibi relictae omnium maxime naturali situ disponuntur. Apparebit tunc, nullum articulum corporis extensum esse, sed omnes leuiter flecti. Dum hoc in vulnerum curatione negligitur, concresecunt inter se partes alio in situ, quam naturaliter habebant, et turpis saepe nascitur a distractis partibus deformitas, vel motus naturalis partium deprauatur saepe plurimum.

In prima deligatione vulneris ad hoc attendendum est; nam partes crudae vnitae citissime conglutinantur; vnde non poterit error commissus corrigi, nisi crudeli cura discindantur iterum illa, quae iam concreuerant.

Vbi haemorrhagiae nomen simpliciter occurrit apud *Hippocratem*, non addita parte corporis, ex qua erumpit, tunc intelligitur illa, quae per nares fit sanguinis eruptio, monente *Galeno*.

Dolor est in mente perceptio rei molestae.

Omniū maxime gangraena post dolo-
rem

rem nascitur, si inflammatio et valida febris simul adsint; tunc enim citissime aucto circulationis impetu destruuntur partes.

Vniuersale remedium ad dolores omnia emollientia et laxantia exhibent, quia ipsam causam proximam doloris, nempe rupturæ periculum, in fibra neruosa tollunt; dum reliqua auxilia tantum in causas remotas doloris agunt. Hoc bonum habent hæc remedia, quod pluribus doloris causis remotis tollendis sufficiant, nec noceant tamen illis causis, quas tollere nequeunt. Aliquando autem contingere potest, vt licet dolor magnus vrgeat, alia tamen symptomata malij laxantium et emollientium vsus prohibeant, v. g. si a cancro tecto vel iam exulcerato, summus dolor oritur, nocerent emollientia, quia et putredinem et fungosam illam cancri excrementiam auerterent summopere. In pleuritide, dum simul valida febris adest, dolor intolerabilis nascitur, quia magno impetu vrgeant humores in locum obstructum, et vasa dilatando, fibras neruosas horum vasorum texturam facientes magna vi distrahunt.

Omnis conuulsio est affectio musculi, et est eius inuita, violenta et alterne repetita contractio.

Si neruus, cuius laesio totum sensorium commune turbat, potest destrui sine metu grauioris mali, per dissectionem, compressionem, caustica etc. nullum amplius conuulsionis aderit periculum, quia omne commercium inter cerebrum et neruum laesum sublatum est.

Omnium optime vulneris dilatatio per cultrum fit.

VULNERA CAPITIS.

Piae matri immediate vnitur cerebri ipsius substantia corticalis, vnde medulla oritur.

Vertigo, tinnitus aurium, bilis vomitus, somnolentia, sensuum omnium vel quorundam saltem abolitio vel deprauatio in capitis vulneribus semper sunt mali ominis; longe vero magis periculosum, si grauia talia symptomata, non in initio, sed post aliquot dies ab inflicto vulnere appareant. Obseruatum est, quod illa, quae in vulneribus mox a principio apparent, minus terreere debeant, quam quae perseuerant, vel postea superueniunt, siue sint febres, siue alia symptomata; et ideo iudicium suspendere, licet grauissima symptomata apparuerint in initio,

initio, donec constet, an illa perseverent, an non. Suspecta merito prudentibus chirurgis habentur capitis vulnera, si contusio simul adfuerit, cum saepe longo temporis intervallo postea pessima sequantur mala, dum salva omnia esse credebantur. Quidam a compotatore in bregmatis os dextrum poculo stanneo percussus fuit, nec aliquid fissi in osse fuit deprehensum; pancreaticae valuit, et obambulavit, donec post decimum mensem inter ambulandum vertigine correptus conciderit et brevi post obierit. Aperto cranio in ictus loco, os plane putridum foetidumque cum meninge apparuit.

Erysipelatis nomine intelligitur inflammatio superficialis, et in ipsa tantum cute fere haerens rubro flavescentis coloris; in vasis minoribus, quam sunt vasa sanguinem rubrum vehentia, pro maxima parte locum habens: nullibi frequentius occurrens quam in capite et facie, et *fere semper in capitis laesionibus aliquid maligni latere demonstrat*. Observatur membranam cellularem eo facilius distendi, quo tenerior est et minus pinguedinis in se habet. Unde illa sub palpebris loca tam facile tument, et scroti et penis membrana cellulosa in hydrope analarca in tam enormem molem distendunt.

duntur; quia in his locis membrana cellulosa nihil crassae pinguedinis, sed potius mucilaginosi quid in se continet; nisi in castratis animalibus, in quibus ingens copia hic colligitur.

Vulnera capitis nunquam vilipendenda sunt, cum enim talia quae etiam leuissima apparent, pessimum aliquando habent eventum.

Si sola integumenta laesa sint in capitis vulneribus, raro delignantur, et citissime; totum enim quod hic requiritur, est vt recrescant et vniantur separata capitis integumenta. Sed hoc totum natura sibi sola sufficiens perficit; ars tantum impedimenta tollit et addit adminicula. Vbi ergo omnia phaenomena docent recte procedere curam, quid iuuabit saepius detegere vulnus et aëris insolito contactui exponere renascentia pulposa vascula? et vana illa depuratio vulnerum, quae detergendo plumaceolis fit, destruet illud, quod renasci incipit. Sufficit ergo rarior denudatio vulnerum. Si enim aliquid mali lateat, vel puris maior copia prudentem requirat absterfionem, calor et leuis pruritus circa vulnus manebunt: olfactu detegi poterit facile, si aliquid putridi adsit; symptomatum autem mali-

malignitas aucta indicabit statim, si quid magis sinistri sit metuendum.

Vbi contusio vulnus capitis comitans fomenta requirit, vinum debemus adhibere, ne a solis aquosis nimia laxitas oriatur: ob eandem causam omnia pingua in vulneribus capitis curandis vitantur, quae praeter nimiam laxitatem quam inducunt, etiam oleosa tenacitate minima vascula obstruunt et faciunt imperspirabilia.

Contusio supponit multa vasa fracta esse, et humores effulos qui tunc in membrana cellulosa collecti miros saepe tumores faciunt, et nisi instrumentum vulnerans valde acutum fuerit, fere semper aliqua contusio vulnera capitis comitatur, quae si levis fuerit, et liquida effusa adhuc meabilia sint, tunc tutissimum est, vt dissipentur, quod pulcherrime fit, si foueatur locus talibus remediis, quae concreta liquida diluere et resolvere possunt et simul omni putredini resistunt, nec interim nimis emolliunt. Urina sani hominis, addito pauco sale marino vel ammoniaco et vino, pulcherrimum hic remedium exhibet, quo toties felicissime dissipantur tumores a capitis contusionibus in pueris orti. Talia etiam ex ruta, scordio et similibus parantur fomenta, quae vi antiseptica

ptica singulari omnem putredinem arcent et simul potentissime resoluunt concreta. Pulcherrime prodest, si antequam detegatur vulnus (capitis) utrinque ponatur testula viuam prunam accensam continens, cui succini, mastiches, olibani, vel similibum suffimigiorum pauculum inspergitur; sic tepida atmosphaera, gratissimo roborante fumo aromatico dives, vndique detectum vulnus alluet.

Differt fractura caluariae a fissura, quia in fissura proprie dicenda superest adhuc aliqua cohaesio, in fractura autem integra obtinet solutio: vnde fissura angustam in osse rimam facit; fractura maiorem separationem partium antea vnitaram supponit.

Ad latentem angustam et capillarem fissuram detegendam in vsu vulgari est atramentum; sed nisi valde dilutum fuerit, minus ad hanc rem conuenire videtur, cum vitriolo, gallis quercinis, corticibus granatorum et similibus adstringentissimis constet, quae ossi nudo applicata tenerrima vascula ilico sic constringerent, vt postea separari deberet lamella destructis vasculis mortua.

Quamdiu labia vulneris rubent, parum etiam inflammata, non multum mali metuunt chirurgi periti; sed vbi viuis ille color perit, et incipiunt vulneris labia habere talem

lem colorem, quem habent carnes emarcescæ, vel sale diu conditæ, norunt fatis, pessima instare mala.

Ruyfchius dicit, etiam in vera cranii fractura, in qua symptomata non augentur, non statim ad incisionem et terebrationem esse pergendum; sed post venæsectionem fomentis cephalicis calidis, larga copia applicatis, curam tentandam esse; additque se sic felicissime opem tulisse multis, quibus iam scalpellum imminebat.

Quamdiu viuis partibus adhuc coherent fragmenta, relinquenda sunt, spes enim est, iterum uniri posse reliquo ossi; et si hoc non succedat, et signa docuerint, ossa hæc separata incipere corrumpi, semper poterunt eximi, vel et sponte separabuntur. Natura sæpe sola sibi sufficit etiam in periculosissimis casibus. Puellæ nouem vel decem circiter annorum caesum ense inflicta fuerant octodecim vulnera capiti, præter alia quaedam, quæ brachia et truncum corporis læserant. Omnia hæc capitis vulnera calvariam læserant, ossisque portiones quaedam ad diploen vsque ablatae erant; aliis in locis tota caluaria ad duram matrem vsque ablata erat. Idoneo apparatu deligabatur tam misere vulneratum caput, et singulis

gulis binis diebus tantum denudabantur vulnera. Singulis autem deligationibus ossis frustula plumaceolis adhaerebant, et sic secedebant sine molestia. Illa fragmenta autem, quae pericranio adhuc cohaerebant iterum, et prompte replebantur loca, ubi calvaria integra ablata fuerat; sic ut quinque septimanarum spatio tot plagis faucia convalesceret haec puella.

Simplex vertigo leuem tantum compressiunculam cerebri indicat; tenebricosa vero auctum malum designat.

Mirum commercium obtinet inter caput et praecordia.

Mali semper ominis est paralysis, capitis vulnera sequens; quia denotat ipsam medullarem substantiam cerebri compressam vel laesam esse.

Inter pessima signa in capitis vulneribus habetur lotii faecumque spontaneus exitus. Nervi enim sphaencleribus his inseruientes ex vltimis nervis spinalis medullae per ossis sacri foramina exeuntibus, originem ducunt; vnde ipsius spinalis medullae originem laedi iam in cerebro patet.

Veram suppurationem intra caluariae cauum factam, attamen curatam nobis praebet historia sequens: Puer caput impeggerat
pau-

pauimento lapideo tam vehementer, vt statim omni sensu priuaretur; successit febris, delirium, et alia pessima symptomata. Septimo die ingens sudor accessit, et sternutatio, simulque magna copia puris per os, nares et aures effluxit, cum leuamine omnium malorum, et sanatus fuit puer.

Grauiissima capitis vulnera, dum fracta caluaria exitus patet effusis humoribus, saepe minus sunt periculosa, quam vbi leuiori vulnere sub caluaria effusi humores retinentur.

Dura mater in omni fere puncto caluariae adhaeret, sed in locis suturarum valida est haec adhaesio: hinc communi omnium auctorum consensu illa loca vitantur, potiusque ab utroque latere suturae terebratur cranium, quam in suturae loco.

Vix vnquam ad cicatricem perduci potest vulnus, quod ad sinus frontales penetrauit; talibus locis non est applicandum trepanum.

Summus aestus et glaciale frigus, semper capitis vulneribus noxia; vernus tepor imprimis prodest.

VVLNERA THORACIS.

In omni puncto pleurae et pulmonis fistulae minimae arteriosae omni vitae tempore exhalant tenuissimum rorem, qui impedit, ne pulmo cum pleura concreseat.

Si aqua per siphonem iniecta in vulneris orificium tussiculam excitet, et per asperam arteriam expellatur, tunc vulnus in pulmonem quidem, sed non in pectoris cauum penetrasse palam est.

Optime vulneribus thoracis applicantur plana plumaccola, balsamo vulnerario, vel pro re nata mollissimis digestiuis inuncta: his dein emplastrum imponitur non nimis tenax, foraminulis plurimis pertusum, et idonea dein applicatur ligatura, si opus videatur; hac cum cautela, vt spleniis applicatis vel alio quocunque modo impediatur, ne fasciae circumductae vulneris aperturam comprimendo, exitum extrauasatis humoribus impediunt.

Sanguinis spumosi exitus certissimum est signum, laesum esse pulmonem; sanguis enim tunc, laesis sanguineis vasis effluens in aerea vasa pulmonis, cum aere mixtus spumescit,

mescit, vnde tunc vel per asperam arteriam eructant spumofum cruorem, vel vndatim talis sanguis de vulnere externo effluit.

Dum in latus laesum decumbit vulneratus, difficilior quidem, sed ferenda tamen, est corporis positura, sed si in latus sanum decumbat, sanguis effusus pondere suo premet mediastinum et pericardium versus alterum pectoris cauum, vnde minuetur et huius capacitas, et augebitur respirationis difficultas, quam dum sentiunt sic decumbentes, statim vel inuiti corporis situm mutant, ob suffocationis metum.

Ex anatomicis scitur, an magnae arteriae vel venae laesae sint, an non. Sic trunci maiores arteriarum intercostalium prope marginem inferiorum costarum decurrunt; mammariae internae ad latus sterni vtrumque, transuersi digiti distantia ab osse, pone costarum cartilagine ponuntur; magna vena azygos ad dextrum latus vertebrarum dorsi locatur etc. Ex quibus omnibus bene cognitis maius minusue periculum vulneris determinatur.

Optime monuit diuinus Couis, dicens; *sanguinem profundentia cum sudatiunculis vulnera maligna: Tales enim loquentes occulte pereunt.*

Cum diaphragma in dextra parte altius ascendere in thoracem ex Anatomicis constat, ideo in dextro latere thoracis dum instituitur paracentesis, solet illud fieri inter tertiam et quartam costam; in sinistro vero latere inter secundam et tertiam costam spuriam fieri potest.

Thoracis apertura debet fieri instrumento secante, non autem pungente, ut in paracentesi abdominis fit; quia magnum periculum foret, ne pulmo vulneraretur sic pungendo.

Constat ex Physiologicis, requiri ad liberam pulmonis ab inspirato aere expansionem, ut nullus aer in pectoris cauo haereat. Hoc fieri potest, vel sugendo, vel omnium optime sequenti methodo. Detecti vulneris labia digitis adducuntur, ut nullus aer ingredi possit, denique aeger lenta et profunda inspiratione magnam copiam aeris haurit, illumque retinet in pulmone, quamdiu hoc commode facere poterit: aer ille sic retentus, calore rarefactus, expandet pulmonem, et comprimetur aer inter pleuram et pulmonem haerens. Si tunc, antequam exspiret aeger, diducantur vulneris labia, pars magna aeris, contenti in cauo thoracis, exprimetur:

mctur: statim iterum claudenda vulneris labia, et tunc exspiret aeger, non prius. Dum hoc repetitur aliquoties, omnis omnino aer ex pectoris cauo expelletur, et sentiet vulneratus statim, se longe commodius respirare. Omni aere sic expulso, subito vulnere applicatur tenax emplastrum illo tempore, dum aeger inspiratum aerem in pulmone retinet, tunc enim pulmo distentus, pleurae contiguus, obturabit viam aeri per vulnus ingressuro. Relinquitur autem hoc emplastrum diutissime; et si renouari debeat apparatus, illud simile emplastrum iterum imponitur iisdem cum cautelis: et si ullibi, certe in talibus thoracis vulneribus, rara deligatio summam vtilitatem adfert.

VVLNERA ABDOMINIS.

Omnia vulnera quae partes abdominis continentes laedunt, integro manente peritoneo, vocantur non penetrantia; vbi vero peritoneum perfossim simul est, tunc in cauum abdominis penetrare dicuntur.

Vulnera abdominis non penetrantia aliquid singulare habent; quod neglectum saepe pessima produxit mala. In singulis

enim inspirationibus depresso diaphragmate contenta omnia abdominis comprimuntur, musculi abdominales in expiratione iterum reprimunt, vnde patet, contenta abdominis continuo a diaphragmate et musculis abdominalibus premi. Si ergo discissis profundo vulnere integumentis abdominis fere ad peritonaeum vsque, tollatur aequabilis pressio in quodam loco, per vim respirationis expandetur adeo facile dilatabile peritonaeum, et saccum formabit, quem intestina, omentum etc. ingredientur, et sic facient herniam, quae nil aliud est, nisi *dilatatio peritonaei in quodam loco*, quem locum dilatatum contenta abdomine viscera ingrediuntur. *Rarissime enim, si unquam, a rupto peritonaeo herniae fiunt*; fere semper ab eodem in saccum expanso, et certissima est obleruatio, *in omni abdominis ambitu hernias* posse nasci, modo aequabilis pressio deficiat in quodam loco.

Angusta et profunda simul integumentorum vulnera facile in fistulas degenerant: vnde ideneo situ vulnerati, et artificiosa pressione impediri debet, ne humores collecti in panniculo adiposo sinus forment.

Vulnera mesenterio inflictâ, sine laesione aliarum partium, post enormes abdominis
dolo-

dolores, intra duos vel tres dies fuisse lethalia, testatur *Ruyschius*; a partibus membranaceis vel nervosis laesis. Pessimum est signum, si bilis per vulnus abdominis exeat.

Observatum fuit, nullibi percipi foetorem illum stercorem, incipientis putredinis indicium, nisi in Coeco, Colo, et Recto, *nunquam* autem in intestinis tenuibus, hinc optime dixit *Celsus*; communes vero jeuni intestini et ventriculi vulnerati notae sunt; caetera intestina icta vel stercus vel odorem eius exhibent.

Vitatur in abdominis vulneribus lac, quia nimiam copiam crassarum faecum relinquit.

C O N T U S A.

Omnia illa mala quae contusionem sequuntur, ad tria capita reduci possunt: vel enim fiunt inde, quod, destructis solidis et effusis humoribus, tollantur illae functiones, quae a determinato motu fluidorum per vasa integra pendent: vel oriuntur, quod effusi humores in cauis corporis naturalibus vel praeternaturalibus collecti, mole sua premant partes vicinas, illarumque functiones tollant omnino vel turbent

saltem : vel denique iidem humores effusi, mora et stagnatione corrupti talem possunt acquirere acrimoniam, qua partes circumpositas rodere et destruere possint.

Differt *Sugillatio* ab *Ecchymosi*, quod in *Ecchymosi* ruptis vasis sanguis in vicina spatia effunditur, in *sugillatione* autem sanguis valida pressione ingreditur vasa aliena, integra tamen; vnde etiam *sugillatio* potius in vicinia, quam in ipso loco contuso haeret.

Viscera thoracis non facile contusionibus laeduntur, viscera abdominis vero facilius.

Ex decem casibus scirrhus mammarum et cancer novies forte a contusione oritur.

Per frictiones, venis depletis facilis ingressus conciliatur fluidis absorptis per minima bibularum venarum oscula,

Non facile, etiam in grauissimis casibus, ad extirpationem veniendum est. Obseruata enim fidelissima docuerunt, sanata fuisse aliquando talia mala, de quibus omnino desperandum videbatur. *Alliaria*, *Scordium*, *Marrubium*, *Salvia*, *Ruta* etc. aqua infusa, addito sale, aceto, et vino, vel vini spiritu, dant fomentum, quod noctes diesque calide applicatum omnem putredinem certissime prohibet, sicque tuto per aliquot dies expectari potest, an forte natura hic ali-

aliquam separationem moliantur, vel redeant in parte contusa renascentis vitae signa. Si enim sanguinis impetus per venae sectionem et alia auxilia sic compescatur, ut nullus metus sit inflammationis vel gangraenae ab hac causa, et externe simul applicentur talia, quae omnem putredinem arcere valent, tenuisque simul diaeta et minime putrescens adhibeatur; magna spes est, posse separari corrupta a vivis, et postea recrescere perditam,

OSSA FRACTA, LVXATA.

Dividuntur fracturae in tres species; simplicem nempe, compositam, et complicatam. Simplex dicitur, quando os vnicum vno tantum in loco fractum est, sine magna laesione partium incumbentium vel vicinarum. Vbi vero vlna et radius, vel et tibia et fibula in crure simul fracta fuerint, solet vocari fractura composita. Vbi vero praeter fracturam vnius vel plurium ossium talia adsunt symptomata, quae peculiarem curam requirunt, uti vulnus, vlcus etc. tunc vocatur complicata.

Raro sine claudicatione sanantur ossis femoris fracturae, si in parte superiori prope coxam fuerint.

Pessima mala, quae sequi solent fracturas, rarius fiunt ab ossis ipsius laesione; longe saepius, quia ossis fragmenta vicinas partes comprimendo vel vulnerando male afficiunt.

Omnium optima illa fracturae species, quae transversa vel et raphanoides vocatur; imprimis si fragmenta sibi mutuo adhuc innitantur, neque penitus loco mota fuerint. Obliqua autem fractura longe difficilior est, quia tunc fragmenta se mutuo non sustinent, et musculorum ossibus nexorum contractione a contactu facillime dimoventur, neque facile est fasciis sic firmare partes, ut fragmenta reposita in debito situ maneant.

Ossium fracturae in gravidis difficile consolidantur; hoc fit fortasse, quod natura in gravidis tota in formando et perficiendo foetu occupata, calli generationem quasi negligat.

Quo propius suae origini est corpus humanum, eo velocius observatur incrementum.

Triplex in articulorum caua concurrat humor; uniuersale perspirans, oleum medullo-

dulosum, et mucilago a glandulis hic positis secreta; ex quibus simul mistis nascitur lubricum illud linimentum, quod calore et attritu ossium ad se mutuo, attenuatum iterum resorbetur tali copia, quali aggeritur: si vero a quacunque causa deficiat vel minuat resorptio liquidi hic effusi, et pergant interim causae secernentes et expellentes illud effundere, accumulabitur illud, ligamentarem capsulam distendet et debilitabit; vnde facilis prolapsus ossis articulati ex suo cauo ab hac causa nascitur.

Luxationis certissima signa sunt, tumor praeternaturalis, ob caput articuli elapsi alieno loco positum, et cavitas insueta in illo loco, quem naturaliter caput ossis elapsi solebat occupare.

Quies semper necessaria est, ut firmitas redeat ligamentis nimis distractis, vel ut fiat unio eorundem, si rupta fuerint. Cauendum tamen, ne a nimis diuturna quiete rigescant ligamenta, vel ab accumulato linimento articulorum et inspissato ob motus defectum, nascatur ancylosis. Vnde post aliquot dies elapsos, dum metus inflammationis abest et omnis dolor sedatur, praestat leviter dimouere articulum et molliter perfricare.

Omnis-

Omnium maxime in cubiti luxationibus hanc cautelam obseruandam monuit Celsus.

INFLAMMATIO.

Nulla potest concipi inflammatio, quin simul adsit obstructio. In sanguine semper est nixus in concretionem, qui tamen eo validior est, quo vasorum fortior est actio in sanguinem contentum. Robusti hominis sanguis de vena missus concrescit statim, et in quiete relictus plurimum concreti rubri, parum autem fluidi seri exhibet. Totum autem hoc pendet a magis efficaci actione vasorum in sanguinem. Sed per motum auctum vasorum actio intra idem tempus et saepius et fortius agit in fluida contenta, vnde maior eorundem condensatio sequitur. Praeterea aucto motu dissipentur fluidissima, quia organis secernentibus et excernentibus intra idem tempus maior copia fluidi a sanguine separandi applicatur, vnde iterum sanguinis concretio augetur. Accedit etiam, quod auctum motum sequatur caloris augmentum, a quo pariter sic sanguis inspissatur, vt per minimas arteriarum angustias amplius transire neque-

nequeat. Vnde in morbis acutis, dum calor augetur plurimum, statim cerebri actiones laesae, et respiratio difficilis, docent, in sanguine nasci talem impermeabilitatem, ut non possit amplius libere transire per minima horum viscerum vasa.

Saliva non concrescit in aqua ebulliente, vnde sero sanguinis tenuior est. Copioso ergo salivae effluxu tollitur plurimum tenuis liquidi de corpore, vnde hoc orbatus sanguis immixtibilis fit: ob hanc causam illi, qui ex mala consuetudine, vel nicotianae abusu, quotidie magnam salivae copiam perdunt, toties pessimis abdominalium viscerum obstructionibus laborant.

Haeret vera phlegmone potissimum in membrana adiposa.

Differunt erysipelas et phlegmone magnitudine tantum molecularum obstructentium: in phlegmone pars rubra sanguinis in vasis distentis et obstructis accumulatur; in erysipelate serum sanguinis imprimis cum paucō rubro intermixto sic impermeabile haeret: phlegmone potissimum in membrana adiposa haeret; erysipelas integumenta corporis externa, vel et membranaceas partes internas oblidet.

Bina in omni inflammatione, in quacunque demum vasorum serie haereat, occurrunt obseruanda; liquidi nempe immeabilitas, facta angustatione vasis, vel concretionem molecularum fluidi, vel denique errore loci; et vis vitae a tergo vrgens velocitate aucta propulsos humores in vasa imperuia; haec si concurrant, adest inflammatio; si sola immeabilitas liquidi adsit, obstructionis idea habetur; quae ergo causa proë-
gumena est inflammationis, procatartica autem causa est motus auctus vrgens locum obstructum.

Binae sunt imprimis causae, quae concretionem sanguinis impediunt, perpetuus nempe motus, et tenuioris liquidi interpositio inter globulos rubros, per quam a mutuo contactu remouentur.

Pulsus in parte inflammata sentitur, qui antea non adfuit, quoniam vi cordis proiectus sanguis in arterias obstructas circa fines suos, omnem suum impetum impendit his dilatandis; vnde necessario latera arteriarum magis recedunt ab axi sui canalis; cessante autem cordis actione arteriae tanta maiori vi reagunt, quo plus distentiae fuerint.

In sanguine sano est naturalis proclivitas in cohaesionem, et quidem eo maior, quo homo fuerit robustior.

Phlegmone est tumor ruber cum dolore punctorio, durus et splendens, calens et pulsans, quem febris in toto vel in parte saltem comitatur.

Quid de hac pelle tenaci, sanguinis rubrae parti semper arctissime cohaerenti, statuendum sit, anceps haereo. Voluerunt magni nominis in arte medica viri, fieri hanc crustam, dum aucta circulationis velocitate densatus sanguis magis in concretionem pronus fieret; adeoque non esse causam praedisponentem, sed potius effectum morbi. Sed vidi, dum sanissimis hominibus vena secaretur quotannis verno tempore, saepius talem crustam adesse. Imo in homine debili, cui ad haemoptylum praecauendam, qua laboraverat, sanguis mittebatur singulis tribus mensibus, vidi semper crustam illam adesse. Adfuit ergo talis sanguinis diathesis, licet nulla inflammatio adesset. Et contra in validissimis inflammatoriis morbis aliquando nulla talis crusta in sanguine apparuit, quod tamen pro malo omne semper habitum fuit.

Velocior motus humorum non tantum nocet, quatenus vasa obstructa per hunc frangi possent; verum etiam quia tanta maiori vi compinguntur moleculae obstructes ad se mutuo. Ad resolutionem autem inflammationis opus erat, vt obstructu concretum resolveretur iterum in illas moleculas, ex quibus adunatis concreuerat. Quo autem magis expressum fuerit liquidum tenuius crassiores moleculas a mutuo contactu impediens, quo plus hae ad se inuicem pressae et adunatae fuerint, eo firmiter cohaerebunt et difficilius iterum dissolui poterunt.

Dum in morborum acutorum initio per sudorem, alui fluxum, vel aliam quamcunque euacuationem dissipantur liquidissima, semper magnus metus est sinistri euentus. Moleculae enim crassissimae sanguinis, interposito liquido tenuiori, a mutuo contactu et concretionem impediuntur.

Suppuratio est salutare illud naturae humanae molimen, quo omne illud, quod vitali humorum motui ineptum factum est, separatur a reliquis partibus viuis et sanis. Dum a quacunque causa in parte molli corporis tollitur influxus liquidi vitalis per arterias, eiusdemque reditus per venas, tunc
mors

mors huius partis fit, quae dum incipit et perficitur, gangraena vocatur. Differt ergo hic inflammationis exitus a suppuratione, quod omnis liquidorum motus in parte affecta suffocetur omnino, ruptis subito vasculis; cum in suppuratione sensim separentur obstructa valorum extrema per motum vitalis liquidi a tergo urgentis.

Acerrima quaevis corpori applicata externe gangraenam faciunt; nec refert fere, an acida, an alcalina, an alterius cuiuscunque speciei acria fuerint.

Magnum periculum imminet parti inflammatae, si validissima febris adsit.

Summum frigus constringendo vasa, et coagulando humores, omnem humorum circuitum impedit, vnde subita partis mors ab acerrimo gelu fit. Ubi autem vis vitae haec obstacula superare valet in parte quadam corporis frigefacta, tunc ingens calor nascitur ab attritu fluidi densati per vasa angustiora reddita: experiuntur hoc illi, qui niue manus fricant, post molestum enim frigus satis acris calor percipitur.

Ratione et experimentis confirmatur reuulsionum in morbis utilitas; simulac enim

minuitur, vel tollitur integre resistentia sanguini per vasa propulso in quodam corporis loco, ilico maiori velocitate huc ruit et derivatur. Discissa sic mediocris etiam magnitudinis arteria, omnis sanguis per hunc locum, iam non resistentem effluit. Dum excusso foetu liberantur abdominalia vasa et viscera tanta pressione, nisi circumducta fascia pendulae et flaccidae fulciantur partes, saepe tanto cum impetu versus haec loca deriuatur omnis sanguis, ut deficiat debita pressio in cerebri et cerebelli vasis, et lethali syncope percat puerpera. Idem fit in asciticis, dum subito paracentesi instituta omnis aqua educitur, nisi stringatur abdomen. Patet ergo, minuta resistentia in quodam corporis loco, sanguinem maiori impetu et copia eo versus deriuari. Sanguini autem corde propulso per vasa resistentia illorum plenitudo et laterum firmitas, qua renitentur suae dilatationi. Omnia ergo quae vasa partis cuiusdam corporis deplent, vel efficiunt, ut illorum latera facilius cedere possint distendenti sanguini, deriuant impetum et copiam humorum in hanc partem. Aer subfrigidus multum confert ad pacatam sanguinis circulationem: siccus autem aer humido semper
 praec-

praefertur, caeteris paribus; et humidus aer si frigidus simul sit, nimio posset peccare refrigerio. Quo firmiora et magis elastica fuerint vasa, quae per inflammationem distenta fuerunt, eo citius redeunt in primam formam; et contra, quo tenerioribus in vasis haeserit inflammatio, eo longius tempus requiritur, antequam his redeat debitum robur.

Sola resolutio potest dici sanatio perfecta inflammationis, quia illam tollit, nullo alio morbo inducto. Reliqui autem exitus inflammationis in suppurationem vel scirrhum non sunt perfectae sanationes, quamuis inflammationem tollant; quia definit inflammatio in alium morbum, qui iterum nouam curationem requirit, antequam sanitas integre restitatur. Vbi autem inflammatio in gangraenam vel Iphacelum definit, tunc non in sanationem sed in mortem tendit.

ABCESSVS. FISTVLAE.

Causa materialis morbi, quamdiu tales conditiones habet, ut morbum faciat vel augeat, cruda vocatur. Vbi autem per

vitam superstitem, propriam indolem aut medicamenta idonea sic mutata fuit, ut minus recedat a sanitatis legibus, minusque turbet functiones corporis, tunc cocta dicitur. Cruditas ex symptomatum omnium incremento vel summo vigore, maturatio vero ex eorundem remissione cognoscitur.

Fistula a sinu differt, quod sit angustior, diutius plerumque durauerit, et interna superficies vti et orificium callo saepe obducta sint.

Fistularum locus semper in panniculo adiposo est; neque constitit vllis observatis fide dignis, quantum noui, vnquam muscularem substantiam proprie dictam fistulas perualisse. Omnibus sinibus et fistulis communis curatio haec sequentia requirit, 1° vt liber concilietur exitus puri et impediatur, ne illud in sinu et fistula diu stagnare possit et corrumpi. 2° vt tota interior superficies caui sinus vel fistulae mundenetur, et ad conditionem puri vulneris deducatur. 3° vt mundae partes, sed adhuc separatae, contiguae fiant et concrecant inter se.

Si sinus aut fistulae orificium sic ponatur, vt contenti cavo humores propria gravitate
verius

versus illud tendere nequeant, semper difficilis est cura: accumulabuntur enim et augebunt cauum illud praeternaturale. Iniectiones deterfiuorum tantum profunt, quatenus sordes tollunt et callositatem fistularum consumunt: post depurationem autem factam potius nocerent, quia impedirent partium separatarum unionem. Cognoscitur autem, totam internam superficiem esse puram, si pus album, laeue, aequabile exeat, nihil saniei vel ichoris adsit nullusque foetor percipiatur.

Si consideretur glandularum inguinalium et subaxillarium situs, apparebit, aptissimas esse illas, ut excipiant illa, quae ex vniuersali humorum massa abscedunt: ponuntur enim in mollissima tunica adiposa, ab omni compressione membranarum fere liberae, maximis arteriis venisque et truncis neruosis adiacent, et ab illis ramos recipiunt. Tantum autem cum reliquis horum neruorum habent commercium, ut illis laesis ilico saepe hae glandulae inflammantur et tumeant. Sic vidi saepius in paronychia dolentissima subito sub axilla tumorem ortum fuisse, licet in extremo digiti apice haereret malum. Dum acicu-

Iam sub vngue adigeret mulier mala fortuna, et neruosam ibi reconditam pulpam laederet acerbissimo cum dolore, intra quadrantem horae sub axilla eiusdem lateris tumorem insignem natum fuisse miratus sum.

GANGRAENA.

Quamdiu partes molles solae moriuntur, vel mortuae sunt, gangraena vocatur, quae praecipue in panniculo adiposo haeret: vbi vero musculi, tendines, ligamenta, periosteum, ossa ipsa, perfecta mortificatione afficiuntur, tunc vocatur sphacelus.

Causa gangraenae et sphaceli eadem est; nempe omnis illa, quae influxum, effluxum, secretionem, excretionem humorum in parte quadam corporis tollit.

Non potest concludi, sphacelum adesse, nisi certi fuerimus, profundissimis ita ificationibus vel puncturis nullum omnino excitari dolorem; si enim aliquid adhuc viui sub panniculo adiposo, gangraena corrupto, lateat, poterit separatio corrupti expectari.

Iure merito peritis omnibus chirurgis semper suspecta fuit magna velocitas incrementis mali; et quidem omnium maxime, si ab internis causis, sine vlla laesione externa, gangraena nata fuerit.

Hyemalis tempestas maxime nocet illis gangraenis, quae a quiete senili fiunt; aestas autem damnosa imprimis, si post validas inflammationes, aut humorum putridam corruptelam, similia mala sequantur; omnium maxime, si intensum calorem aeris humiditas simul comitetur. Certissimis observationibus constat, non omnium viscerum gangraenam certo lethalem esse; si enim firmioris et membranaceae substantiae fuerint, uti v. g. intestina, et possibilis sit gangraenosi corrupti separatio non tantum a partibus viuis, verum etiam separati eductio de corpore, saepe evadunt.

Post validas inflammationes aut insignes laesiones vesicae, per vulnera, lacerationes in calculi rudiori educatione, gangraena sequitur, pessimi semper eventus: partim quod acris urina affectam sic vesicam semper alluens putredinem natam augeat; partim etiam, quod numerosissimis nervis praedita vesica cerebrum totumque nervosum systema miris modis afficere possit,

Si iam in morbis acutis inflammatoria densitate immeabiles facti humores, vel per errorem loci in alienis vasis haerentes, tenerrima encephali vascula, vnde vita et humanitas pendent, sic obstruxerint, vt vitalis omnis influxus et effluxus tollatur, mors subita sequetur; neque vlla fere lacio sensibilis detegi poterit, cum omnem sensum fugiant haec minima. Nec refert, an statim morbus has partes occupauerit, an vero in alijs corporis locis nata inflammatio per metastasin versus encephalon tendat. *Vidi sic in febre continua ortum cruris dolorem, qui subito euanescebat; sed mox orta phrenitis improviso sustulit aegrum tertio morbi die.*

Cum frequenter a scorbuto oriatur gangraena oris interni, ideo spiritu cochleariae, theriacali, et similibus os colluere solent, sed haec fere semper nocent. Si leuius malum fuerit, et incipiens tantum (quod cognoscitur, si rubedo, calor et dolor adiunt, sed nullus adhuc foetor) sal ammoniacum, aut nitrum, multa copia aquae dilutum, addito pauculo aceti vel succi citri, optime proderunt, si os his colluatur, vel lintea his madida partibus his applicentur *leniter*; solent autem pessimo

mo more chirurgi penicillis remediis his intinctis ruditer perfricare partes, quod semper nocet, dum dolor augetur inde, et tenerae partes destruuntur. Si vero iam incipiat serpere malum, et foetor adsit, modo dicta remedia non sufficiunt, sed oportet tunc spiritu salis marini domare hanc putredinem. Vnciae dimidia mellis rosarum viginti guttae spiritus huius miscentur, deinde saepius de die affecta pars penicillo huic remedio intincto oblinitur; augetur spiritus salis marini quantitas, si maior putredo adfuerit; imo in pessimis casibus ipsum spiritum salis marini sine ullis aliis admistis applicui, et pulcherrimo cum successu semper: nam statim sistebatur gangraenae huius progressus, et breui post separabatur eschara gangraenosa a vivis partibus. Neque sefellit vnquam me huic auxilio vnice confidentem, nisi cum, gingivis iam omnino corruptis, maxillae os affectum foret, tunc enim illius cariem impedire non potui; mollium vero partium oris interni gangraenam eradicat certissime.

Labiorum et narium gangraenae difficillime curantur. Epithelio enim quod labiorum mollem substantiam tegit, eroso,

neruosae papillae in molem immanem saepe expanduntur, dum coercente hoc vinculo liberantur et in pessimum cancrum fungosum degenerant. Si vero nares internas inuestiens membrana corrumpatur, ossa nudantur, in quibus, cum tenerrima sint, nulla sperari potest exfoliatio, sed semper carie consumuntur et cadunt.

Nullis observatis constitit, quantum noui, curatam fuisse gangraenam in decrepita senectute, sponte in pedum: digitis ortam.

In hydropicis gangraena nascitur, vel quia collecta aqua premendo partes suffocat, vel quia putrida et acris reddita, contigua rodit, sed nihil tunc spei superest. Si enim maneant aquae, augebitur malum, cum eadem causae pergant agere, quae illud produxerant. Si vero quocumque modo euacuentur aquae, flaccidae et iam fere tabefactae partes, non amplius aequabili pressione fluidi, illas alluentis, sustentatae, disfluent, vasa rumpentur, et accelerabitur mors partis affectae et totius,

In phthificis autem, cum iam atrophiam adsit ex caecochymia purulenta sanguinis, tandemque putridissima diarrhoea soleant perire,

perire, patet facile, nullam spem superesse, si gangraena partem quandam corporis occupauerit. Vitales enim vires minuuntur quotidie, et acrior fit omnium humorum indoles, vnde nec separatio corrupti nec regeneratio perditum hic obtineri poterit. Cum humorum acrimonia, vasculorum ruptura et effusorum humorum putredo gangraenam facere possint, difficillima erit cura eiusdem mali, si scorbutica cacochymia sanguis infectus fuerit. Pessimum signum est, si in gangraena vel sphacelo, extrema corporis occupante, signa appareant turbati cerebri,

In omnibus morbis, in quibus motus circulatorii humorum augmentum adest, siccitas nascitur a diffatis tenuissimis; et contra in languidis morbis, in quibus nimis tarda et debilis circulatio est, accumulatis humoribus turget corpus.

Per scarificationes loci gangraenosi spiracula sunt, per quae aucto motu ad exteriora expelli possit corruptum, et admitti illa, quae putredinem praesentem corrigant, futuram vero arceant.

Pulchrum usum habent cucurbitae, si applicentur partibus viuis in gangraenae
vicinia,

vicinia, vt augeatur vitalis liquidi huc ruentis impetus et copia. Sic enim soluentur fibrae neſtentes gangraenam parti ſanae, et obtinebitur ſeparatio.

Quotidianis experimentis conſtat, animalium carnes aceto aequae poſſe praeſeruari a putredine, quam ſale. Interim hoc boni habet acetum, quod nec ſolida induret adeo, nec liquida coagulet, ſed e contra ſanguinem potius diſſoluat.

Si vel in toto corpore plethora adfuerit, vel in loco affecto vaſa impermeabili liquido infarcta, a vi et impetu liquidi a tergo urgentis nimis diſtendantur, ſanguinis miſſio proderit, quoniam imminuto liquido diſtendente reſtituuntur vaſis oſcillationes elatiſticae, quae ad motum ſtagnantium quam maxime neceſſariae ſunt. Sed haec vix adhiberi debet, niſi ſatis valida febris adſit, per quam motus magnus ad exteriora fit, qui putridi in venas ingreſſum impedit.

Solum ligni Saffraſis infuſum, vili pretio parabile, potatum larga copia profuiſſe vidi ſaepe in pauperibus, qui rigidiffima hyeme praegreſſa, in pedum extremorumque perfrigerationes inciderant.

◆ DE COMBUSTIONE.

Raro etiam in fortissimis hominibus calor corporis nonagesimum sextum gradum thermometri *Fahrenheiti* excedit: vbi vero ultra centesimum gradum in morbis ascendit, incipit sanguis eiusque serum ad coagulationem disponi; si autem centesimum et vigesimum gradum aequat calor, serum sanguinis coagulatur. Vbi vero ad ebullientis aquae calorem, quae circiter ducentesimo et duodecimo gradu mensurari solet, peruentum est, et citius adhuc, iam solidae corporis partes inde laeduntur, et destruuntur quaedam ex illis.

Aqua igni ardenti imposita vix calefcet ultra 214 gradum thermometri *Fahrenheiti*, et vbi semel hunc caloris gradum acquisiuit, non incalescet plus, quantumcunque etiam suppositus augeatur ignis. Oleum autem lini, oliuarum vel simile aliquod ex seminibus vel fructibus expressum dum ebullit, ad 600 eiusdem thermometri gradum facit ascendere mercurium: vnde enormis diuersitas effectuum obseruatur, dum vel aqua ebulliente, aut feruido oleo,

oleo, pars corporis amburitur. Ab ebulliente pice longe periculosior est combustio, quia illa tenacissime haeret.

Plures tales casus occurrunt quotidie, et ferè semper vidi, quod aqua ebulliens, dum in partem quandam corporis decidit, illum locum, quem primo tangit, gangraenosum reddat; reliqua vero loca, per quae successiue dein defluit, leuius tantum comburat.

Optimum, quod ars habet, est, vt molliſſimis et humectantibus ambustus locus foueatur continuo, ad integram curationem vsque, vt luxata his remediis valcula magis elongentur, et retexant plus de per-dita substantia.

SCIRRHVS. CANCER.

In morbis inflammatoriis forte saepius scirrhus in locis etiam non glandulosis nascitur, dum per frequentes nimis venae-ſectiones, debilitatis viribus, non valet impetus vitalis liquidi soluere obstruentes moleculas vltimis vasorum angustiis impa-ctas, neque blanda suppuratione separare. Inde forte post pleuritidem toties pleura,
imo

imo et pulmonis pleurae accreti pars in scirrhum indurescit; partium enim membranacearum, post infelicem validarum inflammationum curam mirae observatae fuerunt degeneraciones.

Scirrhus diu potest haerere in corporis partibus, vix nocens, nisi adiacentia vasa multum comprimatur; si vero vel sponte, vel imprudenti medela incipiat moveri vetusti scirrhī materia, in horrendum cancerum breui degenerat.

Vt fiant motus musculorum voluntarii, requiritur liberum commercium inter cerebrum et musculos per nervos. Si ergo scirrhus neruum ad muscolum tendentem in toto hoc itinere a cerebro ad muscolum usque alicubi compresserit, erit musculus ille paralyticus. Si iam ingens truncus nervosus ad partem quandam corporis tendens, a tali causa comprimatur, erit perfecta paralyfis illius membri.

Si consideretur scirrhī indoles, patebit satis, plurima inde nasci posse mala, si motus humorum per vasa incitetur, quacunque de causa demum hoc fiat. Haeret enim in scirrho liquidum coagulatum vel inspissatum, siue in folliculis collectum,

sive per fabricam intricatissimam vascularem partium dispersum; illud ergo tanquam mortuum et iners ibi corpus concipi potest: Sed vasa hoc liquido immeabili repleta, vel folliculi eodem distenti, in suis membranis habent vasa vitalia, per quae angustata, a concreto hoc scirrhoso illa comprimente difficilior humorum transitus est, qui tamen adhuc fieri poterit, vbi pacatus est vitalium humorum motus: si vero per febrim v. g. augeatur circulationis celeritas, vascula haec vitalia, vndique a scirrhoso concreto compressa, non poterunt dilatari, vt eodem tempore maior per illa fluere possit liquidorum copia; hinc fiet in his obstructio, et urgente velociori humorum motu, inflammatio. Cum autem a valido tunc attritu in vasis his angustatis calor nasci debeat satis validus, sequetur breui putrefactio concreti illius scirrhosi. Patet ergo ratio, quare ex propria natura innocuus scirrhus, aucta circulationis velocitate, malignus fieri possit.

Dum scirrhus in quadam corporis parte haeret, aeternus adest metus peioris mali, cum nulla arte vel prudentia vitari possint omnes causae, quae benignum scirrhum in pessimum cancrum mutare valent.

Nihil

Nihil fere pulchrius est, quam partem scirrhosam vaporibus aquae tepidae exponere bis de die, dein molliter perfricare, et postea imponere emplastrum aromaticum, imprimis additis gummi ferulaceis, Ammoniaco, Galbano, Sagapeno et similibus. Hac methodo per menses continuata mammarum scirrhosos recentes me saepius curasse lactus recordor. Plurimum etiam profuisse vidi, saponis Veneti in lacte factam solutionem adeo spissam, ut pulverem tenuiorem referret, spongia exceptam, et loco scirrhoso applicatam, superimposita vesica suilla oleo perfricata. Pulcherrime monuit Galenus, laxantium usu mollescere quidem scirrhum, sed non decrescere; medicamentorum vero quae aceto constant applicatione eius molem insigniter minui: unde alternum horum auxiliorum usum commendat. In scirrhis resoluendis saepe argenti vivi usus profuit, tam externus quam internus, sed tantum in scirrho benigno et incipiente; ubi enim in lapideam fere duritiem conuersus est, et malignus fieri incipit, nullum omnino a fortissimis etiam mercurialibus praeparatis neque ab ipsa saluatione, argento vivo excitata, leuamen expectari potest; quin potius exacerban-

cerbantur omnia et aucto humorum motu per hoc remedium, scirrhus citius in cancerum mutatur.

Raro in mammis scirrhii maiores non resolubiles diu haerent, quin et glandulae subaxillares afficiantur simili malo.

Nisi integre tollatur scirrhus, minima eius pars relicta in cancerum quam certissime generabit.

Ne imprudenter trahatur scirrhus, dum separatur: tensis enim nervis, ad scirrhum tendentibus non tantum acerrimus dolor nascitur, verum etiam conuulsio lethalis, diu etiam post operationem peractam, sequitur.

Resolutionis impossibilitas noscitur, si scirrhus vetus fuerit, si color integumentorum mutatur in rubrum, purpureum vel liuidum; si lapidea durities et scabra et praerupta tumoris superficies: sin vero his omnibus accedat *Pruritus*, longe maior metus est, breui in cancerum tranliturum hoc malum; incipit enim tunc moueri scirrhii concreta moles, leuiterque distendi nervi per illam dispersi, vnde grata titillatio, et pruritus adeo molestus.

Sedulo cauendum est, ne ab incauto mercurialium vsu excitetur saliuatio, semper hic nocitura, cum scirrhosum concretum soluere non possit, interimque motum augeat, et humorum acrimoniam, adeoque scirrhii in cancrum degenerationem promoueat.

Signum, cancrum a scirrho distinguens, dolor est;

Frequentius, dum vna mamma scirrhosa fuit diu, altera similiter afficitur; cum inter mammas et vterum tanta affinitas sit, saepe et vterus simili malo laborare incipit.

Scirrhus tumor durus est, indolens, in parte glandulosa. Vbi autem dolor, pruritus, titillatio, calor in hoc tumore percipiuntur, non amplius scirrhus vocari poterit, sed *Cancer*.

Quamdiu integumenta cancri nondum erosa sunt, sed suis ille adhuc pellibus continetur, vocatur occultus; vbi vero in illam malignitatem degenerauit, vt integumenta eroderit et sanies exeat, tunc vocatur cancer manifestus vel vlceratus.

Omniū maxime a mensruis expressis irritantur scirrhii in mammis, vel et circa

uterum haerentes. Calor perceptus in scirrho, vel putredinem iam inceptam notat, vel breui futuram indicat; hinc semper periculosus.

Omniū pessimus dolor ille est, quē viui ignis, interna scirrho adurentis sensum exhibet; tunc enim canceri occulti integumenta sensim a tumente eius mole distrahuntur, et a maiori acrimonia eroduntur.

Pulcherrime monuit *Galenus*, putredinem duplici de causā nasci; vel ob facultatem concoctricem debilem, quae nullam in melius mutationem putrescentis perficere possit; vel ob summam malignitatem humoris, qui a valida etiam facultate superari nequit. Vtraque autem haec in cancro concurrunt; vitalis enim liquidi, a quo concoctrix illa facultas *Galenus* pendet, efficacia nulla hic est, vel exigua admodum; malignitas materiae, debili hac facultate superandae, summa est.

Difficillime compescitur haemorrhagia in cancro, a compressione enim, vel et liquoribus stypticis acrioribus, pessime irritari solet cancer.

Insanabiles sunt uteri canceri, imprimis si ulcerati fuerint.

DE MORBIS OSSIVM.

Observatum est in osse femoris, latera eius in medio osse, antequam vllae lamellae secesserant, quintuplo, imo vigecuplo, crassiora esse, quam in capite huius ossis: Adeoque patet, quare versus juncturas os partium mollium morbos frequentius patiatur; vnde etiam in fracturis longe peiora mala metuuntur, si circa latiore ossium partem prope juncturas fuerint, ob vasorum numerosorum lacionem, et liquorum effusionem et corruptelam.

Duplicem usum videtur habere medullosum oleum his folliculis, in cellulosa ossium parte locatis, contentum; lubricare nempe articulos, et inter lamellas osseas se diffundere, vt ossium nimia ariditas praecaveatur. Vnde etiam, dum vel per morbos, vel in decrepita senectute, deficit illud oleum medullare, articuli difficilius mouentur et crepitant, atque ossa non amplius hoc oleo inuncta, a leui etiam vi franguntur.

Nervos in medulla adesse et ideo sensum doloris in eadem percipi directis experimentis euicit *Duvernoy*.

A quacunque causa impediatur olei medullosi motus, fiet stagnatio. Videmus blandissima etiam pingua sponte in horrendam acrimoniam mutari, quaedam citius, alia serius. Oleum amygdalinum blandum, dum recens pressum habetur, aestivis caloribus intra paucos dies adeo fit acre, ut fauces adurat, dum deglutitur. Butyrum pariter eodem modo solet corrumpi, sed non tam cito.

Pessimum ossium vitium est caries; totalem fere eorundem corruptelam indicans, aut erosionem: leuiores enim ossium vitia, separatis lamellis corruptis per exfoliationem sanari solent, caries nunquam; sed ferro vel igne tolli debet, donec ad viva peruentum fuerit.

A validis contusionibus et fracturis ossium laedi posse medullam, nullus dubitat. Vbi autem absque vlla laesione externa, ab interno vitio ortum duxerit olei medullofi corruptio, tunc plerumque solet a medicis et chirurgis vocari *Spina ventosa*, quae primo a *Rhaze*, medico Arabe celeberrimo, descripta fuit et hoc nomine vocata, quia consistebat hic morbus in corrosione et corruptione ossis, vna cum dolore pungente et tumore.

Spina ventosa est ossis corruptio, a vicio in ipsa medulla nato originem ducens: vbi vero ossis corruptela in exteriori parte incipiens, versus interiora pergit, licet tandem ipsam medullam etiam inficiat, *Caries* ossis vocatur: illa ossium corruptio, quae a medulla prius affecta ortum ducit, apud Graecos Veteres non legitur.

Quam maxime dolendum, malum hoc saepe non cognosci, nisi sero, quando nempe osse penitus corrupto incumbencia incipiunt in tumorem attolli. Lucem tamen in his tenebris dare poterunt, si lue venerea, scorbuto, vel rachitide laborauerunt prius aegroti; ex his enim nouimus, causas praedisponentes ad hunc morbum in corpore adesse. Praesentis autem morbi signum fere tantum habetur vnicum, nempe *dolor profundus, pertinax, molestissimus* in intimis ossibus, vti aegri solent ipsi dicere, haerens, cum sensu lentae erosionis.

Maxime in hoc morbo laudatur decoctum ex ligno Guaiaco, deinde vapores calidae aquae, vel quod omnium efficacissimum est, accensi spiritus vini; per horam dimidiam in debilioribus quotidie sudores sic mouendi sunt, et pannis laneis

decocto Guaiaci calido madidis partes affectae fouendae.

Omnium maxime benignus ossium morbus est ille, qui a periosteio externo incipit.

Exostoses, quae a laesione externa factae fuerunt, raro curantur, nisi manuum opera tolli possint; illae vero, quae caulis internis originem debent, ablatis his, saepe sanantur, vel plurimum saltem mole minuuntur.

Ancylosis non facile curatur: si enim facta fuerit ab ossis fracti circa articulum callo, et ille iam osseam duritiem habuerit; incurabile malum est; uti etiam, si ab exostosi vel concretione ossium articularum inter se originem duxerit. Vbi vero a linimento *Haueriano* inspissato, vel a ligamentis rigescentibus nata fuerit, nisi inueteratum fuerit malum, curae spes superest.

DE MORBIS INTERNIS, ET DE FEBRIBVS IN GENERE.

Nullus sine febre viuit homo, imo et pauci absque febre moriuntur.

Summa

Summa cautela requiritur, ut indagetur abdita adeo febris natura; nihil hic assumendum erit ex praeconcepta hypothese quadam, licet ingeniosissima videatur, sed sola febris praesentis in corpore phaenomena consideranda sunt, singula seorsim ponderanda, comparanda dein inter se, ut severo ratiocinio ex his procedatur ad intellectum causae proximae febris. Dum acutissimi philosophi, speculationibus suis indulgentes, rerum naturalium causas indagauerunt, mira saepe luxuriantis ingenii commenta protulerunt, absque magno damno tamen. Vbi vero in morborum natura indaganda sic proceditur, falsae hypothese superstruitur curandi methodus, et in re maxime seria, ubi agitur de vita et sanitate proximi, luditur.

Tria phaenomena omnibus febris communia obseruantur. *Horripilatio, Pulsus velox, Calor.* Horripilatio vocatur, quando a frigoris sensu totum corpus horret ac concutitur, et obseruatur semper adesse in omni febre, quae a causis *internis* oritur. Ut febris acuta dici possit, requiritur, ut periculum velocitati iungatur; sola autem tarditas sufficit, ut febris lenta vocetur, siue vitae periculum adsit, siue non:

Quartana enim vix vnquam, nisi aegri vel medentis incuria, lethalis, aequae longis morbis adnumeratur, quam febris hectica, a qua paucissimi euadunt.

Epidemicæ febres, cum a communi causâ oriuntur, similem decursum atque eadem fere symptomata habent, atque eandem curandi methodum requirunt. Sporadicæ autem a diuersissimis, imo et sæpe oppositis inter se causis natae, variam in singulis hominibus medelam postulant. Frequentius obseruantur febres epidemicæ acutæ, rarius longæ, et inter has præcipue quartanæ. Quidquid de febris natura scimus, illud tantum per effecta et attributa eius inseparabilia cognoscimus, vterius enim humani intellectus perspicacia procedere non videtur. Sic enim in omni febre constanti obseruatione detegitur, augeri pulsus velocitatem, adeoque cor velocius contrahi, atque illas causas, vnde cordis contractio fit, augeri: verum quomodo illae causæ, cor in motum velociorem excitantes, agant, qua ratione, v. g. in febre intermittente tertiana alternis diebus renascantur vel actuosæ fiant, quæ intermedio die nihil omnino agere obseruantur, hætenus latuit omnes,

Quoties dilatatur arteria, toties pulsât. Cum ergo arteriæ dilatatio cordis contractioni synchrona sit, patet euidenter, non posse accelerari pulsûm, nisi simul velocior fiat cordis contractio, quæ sola et vnica causâ est dilatationis arteriarum. Omnia enim illa, quæ de sanguinis ebullitione, fermentatione, efferuescentia etc. in cauis cordis dicta fuerunt ab auctoribus quondam, falsa esse directis experimentis contrarium probantibus, euictum fuit; atque certissime constitit, causam pellentem sanguinem ex corde in arterias non haerere in ipso sanguine, sed in ipso corde. Febris ergo merito vocari poterit morbus cordis, cum in omni febre cordis actio mutetur, velociori nempe facta cordis contractione.

Ex Anatomicis et Physiologicis constat, cordis muscularem motum, dum agit, scire necessario quietem siue paralyin cordis, atque per illam iterum disponi sic omnia, vt momento post noua cordis contractio sequi debeat. Sic enim dispositi sunt nerui ad cor tendentes, vt dilatatis a sanguine expulsio ex cordis cauis arteriis maximis, aorta nempe et pulmonali, simulque eodem tempore tumentibus sinibus

bus venosis et auriculis cordis, comprimī debeant, adeoque impediri spirituum influxus per hos nervos in villos musculares cordis, simulque eodem tempore omnis sanguis ex valis per cordis substantiam dispersis exprimitur, (pallet enim cor, dum in systole est.) Tolluntur ergo binae illae causae, quae ad motum muscularem absolute requiruntur, spirituum nempe et sanguinis arteriosi influxus. Illo autem momento temporis, dum cor quasi paralyticum ab influente sanguine venoso repletur in suis cauis, aorta contrahitur, et summa vi, sanguinem per orificia arteriarum coronariarum vrget per totam cordis substantiam, simulque nervi, contractis iam arteriis, et euacuatis sinibus et auriculis, non amplius compressi, liberrime transmittant spiritus a cerebello per nervos cardiacos ad cor delatos, adeoque renascuntur binae causae muscularis motus, vnde cordis contractio ilico sequitur.

Quartanam plerumque validum et diuturnum frigus in paroxysmi initio comitari solet: in ephamera febre incipiente leuiusculi frigoris sensus saepe tantum percipitur.

Saepe

Saepe tanta debilitas pulsus in frigore febrili obseruatur, ut vix percipi arteriae pulsatio possit; imprimis in senibus hyemali tempore Quartana febre laborantibus: simulque adest tanta velocitas, ut tremere potius arteria celerrime, quam veram diastolen et systolen habere sentiat. Vbi autem tanta celeritas pulsus est, ut decuplo maior sit, quam in statu naturali, nemo rythmum eius distinguere poterit, sed mirus tantum undulatorius motus a tangente percipietur: imo et manu pectori apposita sentitur cor tremere quasi, non vero, ut solet, valida vi costas ferire. Subinde tunc fortior diastole arteriae emicat, mox debilissimus iterum et celerrimus pulsus apparet: imo et aliquando vera pulsus intermissio percipitur hoc tempore; tuncque saepe conqueruntur decumbentes tali febre, quod quibusdam momentis caligent oculi, nec audiunt, nec sentiunt fere. Videtur tunc idem obtinere, quod in viuis animalibus dissectis circa mortem apparet; videmus enim, quod cor tunc non amplius valens singulis ictibus expellere contentum cauis suis sanguinem, tremat quasi, et debili motu aliquid saltem exprimat, quod arteriis multum dilatandis non sufficit: inter-

terim distenduntur auriculae et sinus venosi summopere, et post aliquot momenta temporis subitissime contrahuntur, sanguinemque valida vi in cordis caua proiciunt, quod tunc irritatum copia et impetu irruentis sanguinis venosi validissime contrahitur, moxque iterum languet et tremit, donec a simili causa excitetur iterum, vel mortuo animali cesset tandem omnis motus. Ex dictis facile poterit explicari *Galenii* locus, ubi certissimum *Quartanae* incipientis signum ponit, pulsus raritatem et tarditatem. In summo enim talis paroxysmi frigore tremulo motu, et saepe satis obscuro, agitur arteria, deinde post aliquot momenta vnica saepe arteriae diastole percipitur satis valida, moxque iterum cessat, postea iterum maiori minorive interuallo rediens. Vnde si validi illi pulsus numerentur, tarditas videretur, cum tamen intermedio tempore reuera celerrimus, sed et debilissimus simul arteriae motus sit. Accedit, quod aliquando per aliquot momenta, omni motu abolito, vera syncope intercurret: Simul apparet, quanto in periculo tunc versentur aegri, et quare in frigore febrili aliquando extinguantur.

Viuidus ille in homine sano color a sanguine rubro vasa replente oritur, vnde simulac a quacunque causa incipiunt cordis vires sic debilitari, vt ad extrema corporis sanguinem propellere nequeat, contractae arteriae propria elasticitate (imprimis circa illarum fines, qui a cordis vi minus vrgentur) retropellunt sanguinem in maiores ramos; subcutaneae ergo arteriae minimae in extremis corporis deplentur, vnde pallor nascitur.

Patet partes eo magis flexiles esse, quo liquidorum copia magis abundet ratione partium solidarum: verum in febre incipiente cordis vires minutae minima in extremis corporis partibus vascula replere nequeunt, atque eadem contracta, liquores contentos repellunt i. i. maiora vasa, atque hinc vna causa rigoris nati in febrium initiis pendet. Praeterea frigus, omnia contrahens, solidarum partium cohaesionem auget, adeoque et rigorem; experiuntur hoc omnes, qui acerrima hyeme manus algidissimas sentiunt, nam et simul digiti sic tunc rigescunt, vt nihil illis apprehendi possit. Cum ergo binae hae causae tunc concurrant, non mirum est, summum saepe rigorem nasci frigoris febrilis tempore.

In febribus intermittentibus, nisi prouectae aetatis vel admodum debiles fuerint aegri, quo maius frigus adfuit, eo intensior calor solet sequi.

Optimum omnium signum est, si calor febrilis aequabiliter per totum corpus ad extrema usque diffundatur; meabilem enim sanguinem et libera vasa indicat. Longe periculosius malum est, si a nimia ingestorum copia, calore et mora rarefactorum, summopere distendatur ventriculus; tunc enim obseruatum fuit, summa vi constringi spasmodice vtrumque ventriculi orificium, vnde intolerabilis anxietas, irritus vomendi conatus, et saepe lethalis apoplexia: dum aortae descendens truncus a tumente ventriculo premitur, sicque maiori copia et impetu sanguis versus encephalon vrgetur, atque vasa quam maxime turgentia aliquando rumpuntur.

Dum in febribus ardentibus inflammatoria densitate sanguis in minimis arteriis haeret immeabilis, hae distentiae secretoria et excretoria vascula adiacentia comprimunt, vnde tota cutis externa, lingua, os internum, fauces etc. aridissima cernuntur: **et vbi a periculosissimis his morbis euadent aegri,**

aegri, primum fere vincentis morbum naturae signum est, si humiditas redire incipiat.

Omnis febris vitam non supponit tantum, verum etiam est ipsius vitae affectio, conantis mortem auertere.

Ad bonam digestionem plurima requiruntur, et inter illa imprimis, ut succus gastricus, entericus, pancreaticus, bilis utraque bona sint: verum patet, per febrim sanos humores saepe mutari in morbosam indolem; atque omnium frequentissime et citissime in febribus bilis degenerat, unde toties vomitus biliosi, diarrhoeae similes, ructus amari, sapor pessimus in ore etc. in febribus observantur, simulque tunc semper appetitus prostratus est.

Febris saepe sanationis causa est. Dum v. g. legitima quartana laborat homo, toto frigoris tempore, quod saepe per horas durat, omnes partes corporis externae et internae concutiuntur validissime; contractae arteriae extremae contenta liquida in latiores truncos retroagunt, uti docet pallor cutis externae. Si ergo aliquid obstruens haeserit circa extrema vasa, illud retropellitur in maiora vasa; interimque per

tremorem febrilem omnia vasa et viscera miro modo agitantur. Post haec sequitur calor, sensim auctus, simulque adest validus et celer simul humorum motus per vasa iam non amplius contracta, sed peruia. Omnia ergo fluida fortiter agunt in vasa continentia, et haec vicissim similiter reagunt in fluida contenta; intima sit miscela omnium, et subactio talium, quae aequabili circulationi resisterent; simulque felicissima saepe resolutio pertinacissimarum obstructionum, modo nondum irresolubilis scirrhusa diathesis adfuerit. Ob hanc forte causam balnea frigida, prudenter applicata, saepe profuerunt in morbis pertinacissimis; frigida enim perfusum corpus horret, friget, concutitur, tremit, fere vt in febrium initiis fit, et dein vbi calor corporis illud frigus superauit, satis magnum saepe caloris augmentum fit.

Generalis indicatio curatoria in omni febre est, sic temperare impetum, vt destructis solidis, vel nimis inspissatis liquidis, inflammationes, suppurationes, gangraenas etc. producere nequeat; neque interim sic langueat, vt morbi materiam non valeat subigere, mutare, mouere et excernere.

Febris in sanitatem terminatur duplici via; vel enim causa materialis febris per febriam ipsam sic mutatur, ut sanis humoribus assimilata cum illis absque ullo aequabilis circulationis impedimento per valam moueri possit; vel eadem haec materia vi febris subacta et mobilis reddita, expellitur de corpore.

Omnes evacuationes siue per vomitum, siue per diarrhoeam, siue per sudorem fiant, tantum profunt, quatenus materiam febrilem expellunt de corpore, vel in totum, vel pro parte; vnde vel abigitur integre morbus, vel saltem levatur.

Bina sunt diagnofios in morbis fundamenta; primum pendet a cognitione causarum praegressarum, quae tales sunt, ut illas morbum illum antea fecisse constet; secundum fundamentum habetur ex cognitione morbi in sua natura, et effectibus praesentibus.

Semper debemus memores esse moniti Hippocratici, quod nempe periculosior longe error committatur in defectu, quam in aliquo excessu.

Senes quidem facillime jejunium ferre dixerat *Hippocrates*. Hoc quidem in sa-

nitare verum est, et in illis qui cruda adhuc senectute vigent, quia nec ad incrementum, nec ad robur, sed ad essentiam solam aluntur, atque vasorum plurimorum caua vel integre tolluntur, vel minuuntur plurimum, vnde et minor liquidi transfluxuri quantitas requiritur. Accedit, quod omnia vasa, iam rigidiora facta, liquidis impulsis minus cedere possint; verum per febres expelluntur plurima de corpore; liquidorum hinc imminuta quantitate exsiccatur corpus: Sed, *quia naturae progressum, qui est ad siccitatem, effugere non licet, ideo senescimus et corrumpimur*, adeoque per febrim senectutis vitia augebuntur, nisi blando et humectante victu succurratur. Sed imprimis hic copia parca et repetita saepe opus est, quia debilis in senibus vitalis flammula a copiosioribus extinguitur, et paucissimis quidem eget fomitibus, sed continuo, ob rationes modo dictas, subministrandis. Accedit etiam, quod a defectu in senectute summa syncope saepe lethalis breui sequatur; quia minuta liquidorum copia vasa rigida non contrahuntur proportionaliter, vnde tunc vasorum actio nulla in liquida contenta, adeoque vna ex causis, quae liquidorum motum per vasa continuant, deficit;

deficit; hinc stagnatio et mors: cor enim expulsiō sanguine ex cauis suis dilatat quidem arterias, verum momento post arteriae contractae debent promouere impulsū sanguinem, vt circulatio maneat, atque vt hoc fiat, arteriarum latera contigua manere debent vndique liquido contento: verum vasis iam rigidissimis in vltima senectute, et simul humorum copia per febrim dissipata, hoc fieri non posse, facile apparet. Adeoque patet ratio, quare senibus febricitantibus nimia abstinentia adeo noceat.

In phthisicis quibus pulmo lenta suppuratione tabescit, continua febricula adest; quotidie saepe, dum nouus chylus maiori copia vna cum sanguine per pulmonem pellitur, exacerbata: illam febrim de intermittentium genere esse ideo voluerunt quidam, et corticis peruuiani vires experiebantur, sed pessimo semper cum successu, quia, manente fomite purulento, suffocabatur febrilis motus, per quem debebat expediri pus collectum, vnde summa anxietas et aliquando mors ipsa sequebantur: tota enim curatio talis mali est, vt detergatur et eluatur quasi illud purulentum, et

deinde purus locus vulneris instar consolidetur.

Pessima venena solo sulphure domantur; accensi eius vapor omnem fermentationem praecauet, vel natam iam suffocat, atque omni putredini quam maxime resistit.

Venae sanguineae laxiores semper arteriis facilius distendi poterunt; verum et his aucta sanguinis copia repletis, arteriae se difficilius in venas euacuare poterunt, vnde maior arteriarum distentio fiet. Cum autem in plurimis corporis locis arteriae venis accumbant, arteriae distentae venas prement; vnde sanguis ex his versus cor dextrum perget, mox in arterias iam distentas denuo pellendus. Vnde patet tandem in summe plethoricis omnem sanguinem fere accumulari in arteriis. Verum cordis systole, dum sanguis in arterias iam plenissimas premitur, vasa serosa et lymphatica arteriosa, ex rubris arteriis orta, sic dilatantur, vt sanguinem rubrum admittant; vti docet adnata oculi, et tota cutis saepe ruberrima in plethoricis: vnde et haec vasa dilatata minores arteriolas adiacentes compriment. Vbi autem febris adest simul, calore hinc nato rarefcit sanguis, adeoque

que necessario omnia haec mala augentur. Sic videmus aliquando in febribus ardentibus totum corpus rubore perfusum; dum simul squallida cutis, lingua, fauces, os internum, siccissima docent, minora vascula impervia esse, a maioribus, rubro sanguine nimis turgentibus, vera $\theta\lambda\psi\iota$ compressa.

Vnicum et maxime necessarium auxilium in tali casu est venaesectio: accidit tamen aliquando in plethoricis, post sanguinis missionem, febrim, quae prius mitis videbatur, augeri immaniter; ratio haec est, quia sanguine copioso, per febrilem calorem rarefacto adhuc, distentissimis vasculis, suffocatur omnis motus, qui brevi augetur iterum, simul ac per venaesectionem minuitur distendens moles. Vnde in tali casu aegrum et amicos monere debet medicus, summum discrimen rupturae vasorum ob nimiam plenitudinem adesse, adeoque venaesectionem requiri; illa tamen celebrata, expectandum esse augmentum febris, quae nunc suffocata et mitis apparet.

TREMOR FEBRILIS. ANXIETAS FEBRILIS.

Ingens tremor in febribus malus, quia designat vtriusque liquidi, arteriosi nempe et neruosi, defectum vel impermeabilitatem; simulque validus talis tremor, in initio febris natus, designat efficaciam causae, quae in corpore antea sano tantas turbas excitare potuit. Simul etiam quia ingens tremor impedimenta ponit circulationi humorum, merito multa mala inde metuuntur. Praeterea et tremores, qui in febrium acutarum vel et aliorum morborum decursu nascuntur, nisi criticas euacuationes praecedant vel comitentur, saepe pessimi ominis sunt, quia designant plerumque morbi materiam caput petere, et ibi turbare liquidi neruosi aequabilem motum in ipsa omnium neruorum origine, id est, medullosa encephali substantia.

Seuero examine indagandum semper est, quaenam causa sit anxietatis (in febribus scilicet) et quo in loco corporis haereat. Summum enim discrimen habet illa
 anxietas,

anxietas, quae ab impedito transitu per fines arteriae pulmonalis pendet: minus periculosa illa, quae ab impedito cruoris transitu per venam portarum pendet; licet tamen et pessima inde sequi possint mala; omnium minime periculosa illa anxietatis species, quae a flatibus et spasmis contractis vasculis, ob inordinatum spirituum motum fit, uti in hysteriis et hypochondriacis toties observatur.

Spasmodica anxietas parum, inflammatoria maxime est periculosa; quia, dum eo usque increvit anxietas, ut in animi deliquium incidant, vel paulo post inciderent aegri spasmodica anxietate correpti, solvitur spasmus: quia cor tunc sanguinem versus encephalon pellere debita vi nequit: hinc nec illud spiritus movere per nervos; adeoque cessat inordinatus ille influxus spirituum in quasdam partes, et levatur anxietas. Patet hoc quotidianis observationibus in faeminis hysteriis, dum gulae muscoli spasmis contracti interceptum aërem in oesophagi tubo retinent, qui expansus colore loci tumorem magnum facit, vicina omnia comprimens cum sensu instantis quasi suffocationis; simulac enim

hae mulieres animo linq̄ui incipiunt, soluitur spasmus, et valido ructu exploditur coërcitus aer, totumque malum cessat. Verum in anxietate inflammatoria sanguis immeabilis haeret circa arteriarum extrema, atque sanguis ex corde pulsus in haec obstacula, liquidissima exprimit, condensat reliqua, vnde omni momento augetur causa mali, et breui mors sequetur, nisi subito solui possit obstruens illud inflammatorium, quod saepe fieri nequit. Acetum sex vel octo partibus aquae dilutum, addito saccharo vel melle ad saporis gratiam, calide potatum, optime sudores mouet; simul sanguinem diluit, et omni putredini efficacissime resistit. Pulcherrimum vsum habent clysmata, vbi in angustiis venae portarum viscidum inflammatorium haeret, quia, venis intestinorum in venam portarum directe se exonerantibus recepta, statim ad locum affectum, vix mutata, perueniunt.

NAVSEA FEBRILIS. RVCTVS
ET FLATVS. DEBILITAS
FEBRILIS.

Naturali lege primae viae ab ore ad anum vsque mucos obliniuntur, qui et lubricitatem internae superficiei harum partium conciliat, et simul illam defendit, ne ab asperis corporibus deglutitis, vel ab acrioribus ingestis, tam facile laedi possit. Mucus ille, postquam his vsibus inferuiuit, sensim detergetur, et imprimis saponacea bile diuiditur, atque tandem cum faecibus per aluum exit. Vbi vero mucus ille solito tenacior est, aut bilis inertior fuerit aut parcior, sensim accumulatur, ventriculum grauat, et fluctuatione irritat; sicque nauseam parit molestantem et saepe satis diuturnam.

Mirum commercium inter ventriculum et encephalon intercedit, vnde hoc turbato, facile nausea et vomitus sequuntur.

Materia elastica flatuum in intestinis adest semper, flatus tamen et tormina tantum tunc fiunt, quando spasmodica contractione intestinum conuellitur.

Flui-

Fluidorum nostrorum per vasa motus a binis causis distinctis pendet; corde nempe impellente sanguinem in arterias conuergentes, illasque distendente, et deinde arteriarum actione, qua renituntur suae dilatationi, et se contrahunt illo tempore, quo cor est in diastole. Verum sanguinis illa quantitas, quae ex cordis cavis in arterias proiicitur, non sufficeret illis omnibus dilatandis eodem tempore in diffitis corporis locis, nisi arteriae plenae forent tunc quando per cordis systolen sanguis in illas impellitur. Simulac ergo tanta jactura fluidorum facta est, ut in ultimo contractionis suae limite arteriarum latera non sint undique contigua liquido contento; sanguis, corde expulsus, arterias replebit absque vlla dilatatione, et momento sequenti, dum cor est in diastole, arteriae non contrahentur, quia non fuerunt dilatatae; adeoque non promouebitur sanguis illarum cavis contentus, sed stagnabit, donec pluribus vicibus cor expulerit sanguinem in arterias, illasque iterum sic impleuerit, ut sequenti systole illas dilatare possit. Vacillabit itaque naturalis humorum per vasa motus, deficient copia sanguinis per vasa encephali pellendi; minuetur pressio, qua vrgen-

urgentur liquida in vasa fecernentia corticis cerebri et cerebelli; adeoque deficiet secretio spirituum, et illorum motus aequabilis per nervos, vnde debilitas ergo sequi debet necessario.

CALOR FEBRILIS.

Rubri sanguinis pars, cum maximis fluidorum nostrorum moleculis constet, et per maxima corporis vasa moueatur, calori per attritum producendo aptissima erit, et conceptum semel calorem diutissime seruabit. Quo enim corpus aliquod constat materia densiore, quo maior mole existit, et quo figurae sphaericae exactius est, eo diutius ignem receptum in se conseruat. Illae autem omnes dotes in rubra sanguinis parte obseruantur, si comparetur cum reliquis fluidorum nostrorum elementis. Ob hanc causam vasa, sanguine rubro calido plena, ponuntur in illis corporis locis, vbi tenuissima fluida per minima vasa fluunt, vt caloris defectum suppleant. Sic per encephali medullarem partem vasa sanguinea satis magna dispergi nouimus, medullam oblongatam cingere, per plexus choro-

choroideos in ventriculis cerebri dispersi etc.

Praecipuum signum nimiae molis mouendorum est, si pulsus arteriae velox et magnus sit, simulque venae inflatae quasi turgeant; tunc enim nouimus, omnia vasa sanguinea plenissima esse.

Omniū functionum vitalium et animalium integritas ab expedito fluidorum motu per vasa pendet. Sed per calorem auctum ille motus turbatur, vel et integre aboletur; siue ruptis vasis minoribus, siue maioribus immeabili materia distentis et minora comprimentibus hoc factum fuerit. Vbi ergo hae noxae nimii caloris contingunt talibus corporis partibus, a quibus vita pendet, cita mors sequitur; et quidem omnium subitissima, si immani caloris augmento serum sanguinis coagulari incipiat: breui enim illud in pulmonis angustiis haerebit, atque omnem sanguinis transitum ex corde dextro per pulmonem in cor sinistrum impedit; adeoque acutissima et lethalis peripneumonia aderit. Idem fiet, si cerebelli fabrica vel destructa, vel immeabili humore sic infarcta fuerit, vt vitalium spirituum per neruos ex cerebello in
 cor

cor influxus impediatur. Patet ergo, quanta cura attendendum sit ad hoc symptoma febrile, vt funesti tales euentus, imminuto per artem nimio calore, praecaueri possint.

Crediderunt multi, pessimarum februnt intolerabilem aestum putrefactioni, vt causae, adscribendum esse. Verum patebit, credo, examinanti, putredinem in nostro corpore potius caloris effectum esse, non vero causam; imo putredinem natam non calefacere sua vi proprie dicta, sed tantum quatenus per hanc augetur motus humorum per vasa celeritas, adeoque attritus.

DELIRIVM FEBRILE. PERVIGILIVM FEBRILE. CONVULSIO FEBRILIS. SVDOR FEBRILIS. DIARRHOEA FEBRILIS.

Hodie communi in arte vsu obtinet, praecordiorum nomine intelligere omnia illa, quae haerent in illo spatio, quod inter diaphragma et planum perpendiculare

diculare circa finem diaphragmatis in lumbis erectum, et abdomen bifariam sic diuidens, concipi potest; adeoque praecordia complectuntur cardiacam dictam, hypochondria, epigastrium. Fidelis obseruatio morborum docuit, sordes circa praecordia haerentes, siue ex indigestili materia assumpta et hic corrupta; siue a contagio morbofo, vel a sponte secretis liquidis, nec excretis tamen, sed hic stagnantibus et corruptis, natas, turbare posse omnes actiones cerebri, deliria, furores et alia pessima mala producere. Vnico vomitorio dato, excussa hac saburra, recordor plures ilico resipuisse. Sordes circa praecordia collectas docent imprimis, *lingua sordida, sapor amarus fastidiosus, nausea, vomitus, anxietas.*

Dupliciter profunt purgantia in delirio febrili, primo quatenus saburram morbosam circa praecordia haerentem deturbant; secundo quatenus nimium impetum arteriosi sanguinis minuunt atque eundem a capite versus alia loca reuellunt, simulque copiam liquidi vasa nimis distendentis tollunt.

Haemorrhoidum solutio semper obseruata fuit profuisse in capitis morbis, nec
mirum

mirum, cum haemorrhoidalia vasa et carotides arteriae opposita directione sanguinem ferant, vnde summa reuulsio iure expectari potest.

Menstrua in foeminis prouocare ob eandem rationem proderit; verum hoc tentandum est per illa remedia, quae laxant et emolliunt, minime vero per emmenagoga remedia, quorum plurima circulationis impetum et velocitatem augent, ad quam conducunt pediluua, epispastica et frictions partium inferiorum; et haec imprimis cum spe tentanda sunt, quando consuetum tempus periodicae huius euacuationis instat, vel dolor lumborum, inguinum, femorum, tensio nuchae aliaque signa docent, menstrua forte solito citius proditura.

Dum in fine morborum acutorum, exhaustis iam per morbum viribus, delirium tamen manet, *euacuantia omnia nocent*, et horum imprudentem usum saepe *immedicabilis stultitia* sequitur. *Pulsus autem parvus et debilis, calor imminutus*, collapsa vasa facile docent, a similibus tunc abstinendum esse.

In morbis acutis, dum salubris et critica narium haemorrhagia futura est, vigi-

liae saepe praecedunt; delato nempe maiori impetu et copia sanguine versus caput: vnde tunc plerumque capitis dolor, cervicis tensio, oculi rubri etc. obseruantur.

In curandis conuulsionibus febrilibus in genere statuere possumus, quod profint illa, quibus acre leniri, impactum resolui, contractum laxari possit.

Causa sudoris febrilis duplex est; vel enim vasorum, sudorem in superficie cutis eructantium, extrema laxiora sunt, adeoque facilius cedunt liquidis impulsis; vel per vehementiorem circulationem ad organa haec secermentia et excernentia eodem dato tempore, maior liquidi copia applicatur: vel denique aquosa et tenuissima sanguinis pars, reliquis minus cohaerens, facilius separatur. Possunt autem iam hae causae adeste solitariae, vel et vnitae maiorem effectum producere.

Spirituosa liquida ad compescendos sudores a nimia humorum tenuitate, et laxitate vasorum cutaneorum multum profint.

Ex hepate per porum biliarium, ex vesica fellis per ductum cysticum in intestinum duodenum via patet; vnde diarrhoeae biliosae, hepaticae, atrabilariae etc. fieri possunt.

In diuturnis lienteriiis ructus acidus abortus, qui prius non aderat, bonum signum; notat enim aliqualem rediisse vim contractilem ventriculo et intestinis, qua coercere possint ingesta saltem tamdiu, ut spontanea mutatione degenerare incipiant, et acidus ructus facere; cum in lienteria, proprie dicta, ingesta omnia cito transeant per aluum non mutata.

EXANTHEMATA FEBRILIA.
FEBRIS CONTINVA FEBRIS
CONTINVA PVTRIDA.

Hoc peculiare habent morbilli, quod illis euanescentibus, debito quamvis morbi tempore, febris increſcat, tussis augeatur, et respirandi difficultas, imo et saepe peripneumonia sequatur. Hae sunt praecipuae notae, quibus morbilli a reliquis exanthematibus febrilibus distinguuntur.

Generalis cura febrium quatuor requirit: vitae nempe et virium conseruationem, acris irritantis correctionem vel expulsionem, lentoris dissolutionem et expulsio-

H a nem,

nem, denique et symptomatum mitigationem.

Febres continuæ putridæ dicuntur, dum a naturali statu humores multum degenerant, simulque in putredinem vergunt; unde et varius malignitatis in his gradus observatur, pro maiori minoriue eiusdem degenerationis intensitate.

In aliis febribus, licet statim primo tactu magnus satis calor videatur percipi, ille tamen a tangentis digiti calore vincitur et paulo post minor apparet: in putridis vero illis febribus continuis sæpe in initio leuior videtur calor, dum tangitur aegri manus, sed augetur quasi omni momento, et tangentis medici digitum quasi pungit et mordet, ac si de profundo corporis calor emergeret.

Febrili pulsu, inaequali, non ordinato optime synochus putris ab ephemera et synocho simplici distinguitur; in illis enim pulsus fortis, aequalis, neque celeritate multum excedens pulsum sanum deprehenditur. In synocho putri maior celeritas pulsus, sed et sæpe inaequalitas adest, tam in robore quam velocitate. Fit autem hæc inaequalitas, vel quia sanguis inflam-

mato-

matoria spiffitudine immeabilis circa extremas arteriarum angustias haerere incipiens, vel saltem non nisi difficulter transiens, circulationis aequabilitatem tollit; vel etiam quandoque dum singularis acrimonia, harum febrium causa, miro modo turbat omnia, vnde saepe statim summa debilitas, pulsus vacillatio, aliaque grauia symptomata oriuntur.

Praestat in vtraque manu pulsum explorare, cum saepe ob situm profundiorum, vel diuersam magnitudinem arteriae, in vna manu longe debilius percipiatur quam in altera.

FEBRIS ARDENS.

Siccitas in cute tota, naribus, ore, lingua (in febribus ardentibus) fit partim ob difflatam sanguinis partem tenuissimam et aquosam per calorem febrilem; partim etiam quia reliquus sanguis immeabilis dum haeret in vasis maioribus, illa distenduntur, et vicina minora comprimunt: vnde in talibus aegris cutis sicca et aspera apparet, quia vasa sanguinea subcutanea immeabili sanguine repleta comprimunt tenerrima ex-

halantia, simulque deficit tenuis in sanguine latex, idem iam in oculis, naribus, ore, lingua verum est: Hinc dixit Hippocrates, siccitate perire illos, qui ex febre ardente intereunt.

Tria in respiratione considerantur; inspiratio, expiratio et tempus medium inter inspirationem et expirationem. Densitas vel raritas respirationis tempus illud intermedium respicit; celeritas vero vel tarditas propriae ad inspirationem et expirationem pertinet. Magna autem et parva respiratio variam dilatationem spirabilium organorum demonstrat. Respiratio ergo, quae densa et cita est, celeritatem inspirationis et expirationis, et exiguum simul inter binos hos contrarios motus interualum denotat; anhelosa vero difficultatem et molestiam, qua hi motus peraguntur, significat. Cum autem tantus circa vitalia ardor sit, et sanguis rapidissime per pulmonem moueatur, simulque summo cum aestu exaestatus difficulter per pulmonaris arteriae angustias transeat; patet ratio, quare miseri hi aegri tam cito et tanto cum molimine respirent, ut nempe gratum refrigerium attracti aeris percipiant et sanguini per pulmonem viam expediant.

Dum

Dum vasa sanguinea pulmonis, immeabili sanguine nimis distenta, turgent, et vesiculas aëreas pulmonis sic comprimunt, ut illarum superficies ad se mutuo arterantur, tunc irritans et sicca tussicula aderit, qualis in peripneumonia observatur. Sola maior siccitas pulmonum in parte aërea tali tussiculae causam dare posset.

Semper aliquid de genio intermittentium febrium adest in febre ardenti; atque ideo saepe, dum diutius protrahuntur tales febres, postea in intermittentes mutantur. In febre ardenti sanguis tenuissima sua parte orbus in concretionem tendit atque in arteriis haerere incipit, unde ibi accumulatur illasque distendit: in venas transprimitur tantum adhuc maxime fluida sanguinis pars, unde per venae sectionem saepe in talibus morbis tollitur illud, quod transitui per vasa solum adhuc aptum erat: dum narium haemorrhagia ex ipsis arteriis sanguinem profundit, atque directa quam maxime via impetum et copiam sanguinis ab encephalo auertit, cuius functiones in his morbis adeo turbari solent. Arteriotome ergo, vel scarificationes cum cucurbitulis impositis potius proficuae videntur.

Magnum est inter hypochondria et nares commercium. Optima est haemorrhagia quae die decretorio fit; quae quarto, septimo, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vigesimo accidit; legitimis nempe criticis diebus; minus vero bona illa, quae in die quodam critico coincidente contingit, tertio, quinto, sexto, vel nono: suspecta vero habenda erit, quae aliis diebus obseruatur,

Malum signum dat rubra facies, sudoris guttulis obsita, in febre ardente; designat enim inflammatoria spissitudine immeabilem sanguinem vasa aliena ingressum esse, vel circa arteriarum sanguinearum ultimas angustias haerere, et pauculum liquidissimae partis adhuc exprimi, simulque iam instante morte resolui sic exhalantia in cute vascula, ut crassum et viscidum sudorem transmittant,

Parotis non suppurans exitialis. Vbi parotides in febre ardenti fiunt, signum est, materiam febrilem critice versus illas glandulas deponi; cumque sanguis in hoc morbo liquidiori parte orbatus sit, et simul maiorem acrimoniam acquisierit, benigna resolutio parotidum expectari nequit; cum
ad

ad illam humores blandi, motus sedatus, et causa obstruens non nimis solidata requirantur: adeoque suppuratio hic locum habet, quae ergo nisi fiat, peiores inflammationis exitus tantum expectandi sunt. Vel et quandoque parotides iam tumentes subito evanescent, redeunte iterum materia morbosa in sanguinem; unde recidivae pessimae, et in febre ardente saepe mors sequitur. Si enim alia via exeat morbi materies, spes est. Optime monuit *Hippocrates*, considerandum esse, an febris intendatur, vel remittat: si enim evanescente parotide febris subito augeatur, novimus materiam febrilem de novo sanguini mistam illas turbas facere, adeoque malum morbi exitum metuendum esse. Vbi vero hoc non fit, breui per alias vias exituram, vel ad alia loca deponendam esse, sperare licet. Non semper tamen, licet parotides in febribus ardentibus ortae suppurentur, certam salutem promittunt; minus enim tutae semper sunt illae crises, quae per abscessum fiunt.

In ardentis febris cura usum habent clysmata, non tantum quia diluunt, laxant, refrigerant, verum etiam quia omne putridum in intestinis haerens eluunt,

Febris ardens a synocho putri differt, quod non vno et continuo decursu absoluitur, sed remissionibus atque exacerbationes notabiles habeat. Ab intermittentibus vero febribus distinguitur, quod non desinat ad perfectam integritatem febrilis impetus; a continuis remittentibus leuioribus, aestu summo, imprimis circa vitalia, et remissiori calore versus extrema, siti inexplebili, ariditate totius corporis, imprimis differt; eodem tamen cum illis genere continetur, et tantum symptomatum malignorum numero et vehementia illas superat.

Potest inflammatio per vniuersum corpus fieri, licet per arterias sanguiferas, si non omnes, saltem plurimas sanguis adhuc transeat. Talem autem adesse in febre ardente inflammationem, docet rubor faciei et saepe reliquae cutis corporis, quandoque et post mortem manens. Cadauerum hoc morbo defunctorum inspectio demonstrat, cerebri corticem, in quo naturaliter nihil rubri inuenitur, totum rubuisse, ac si arte anatomica repletus fuisset. Simul etiam hinc apparet, quare tantus calor adesse possit, licet ingens adeo vasorum numerus imperuius fuerit; per arterias enim

enim maximas sanguis ruber, ob fluidissimae partis iacturam densior, magna velocitate mouetur, et ab his causis summus calor nascitur.

FEBRIS INTERMITTENS.

Falluntur illi, qui dum vident, paroxysmum febris intermittens sudore orto solui, putant omni molimine hunc sudorem promouendum esse, sperantes, sic omnem materiam febrilem euacuari posse. Quotidiana enim obseruatio docet, omnium difficillime a febribus intermittens liberari illos, qui copiosissimis sudoribus diffuunt, neque sanari nisi sudores illi prius cohibeantur. Vnde etiam sudor ille, qui in fine paroxysmi adest, iusculis carnium, ptisana vinosae et similibus, quae liquidi copiam subministrant, blande promoueri debet; minime autem vi remediorum, aut stragulis exprimi: ne per sudores elabantur illa, quae retineri debebant. Debilitas autem et languor, qui nimios illos sudores sequuntur, satis euincunt, illos damnosos fuisse.

Observatum est, quod post quartanas febres, nullis validis remediis turbatas, sed bona diaeta et verno tepore sensim solutas, firmiora fuerint inuenta hominum corpora, et morbis longe minus quam ante obnoxia. Nam quartana diuturna saepe totum corpus emaciatur, dum omne pingue soluitur et per vrinam aliasue vias educitur de corpore, aequae ac per argentum viuum vel per decocta sudorifera fit; vnde mutatio fere radicalis humorum per resolutionem et expulsionem succedentem obtinetur; sicque optime disponitur corpus ad expulsam veterascentis, et instaurationem nouae vitalis materiae, adeoque corpus prudenti talium febrium regimine ad longaeuitatem ducitur.

Si iam consideretur, quod in frigore febrium intermittantium totum corpus tremat et concutiatur valide saepe per horas, aequae fere in internis quam externis partibus, et contractae arteriae extremae contentos humores in latiores truncos retroagant, vti docet pallor, sicque obstructionibus circa fines arteriarum haerentibus resoluendis optima nascatur opportunitas; non mirum videbitur, posse solui et expedi
diri

diri saepe talia, quae nullis aliis remediis obediunt; praecipue cum paulo post sequatur rapidus adeo per omnia vasa motus, qui illa, quae visceribus infarcta haeserant, per concussus illos iam mobilia reddita ulterius expediat: hinc apparet, quare febres illae toties ab inueteratis etiam malis corpus liberent, quae frustra aliis remediis tentata fuerant. Pertinaces tales febres (quartanas) quae anni spatium excederent, nunquam me obseruasse memini, nisi in cacochymicis corporibus, quibus viscera, imprimis abdominalia obstructa erant, vnde fere semper abdominis tumor, color ictericus etc. simul aderant.

Omniū optima methodus curandi febres intermittentes illa videtur, quae conspirat cum febre, vt soluat concreta, referet obstructa, sicque aequabilem humorum per vasa omnia motum restituat. Verno tempore et in iuuenili aetate a calidioribus abstinendum; autumnales contra febres, imprimis in hyemem usque protractae calidiora postulant.

Purgantia et vomitoria non tantum profunt, quatenus euacuant, verum etiam quod miro saepe stimulo moueant et turbent

bent totum corpus, sicque mutant illam conditionem, quae nunc adest.

Imprimis semper obseruauit *Sydenhamus*, febrim post nimium euacuantium usum altiores radices egisse. Vbi dolor fixus, continuus, sensus ardoris interni, aliaque inflammationis internae signa ad-sunt, cortice peruuiano abstinendum est.

Vernae febres intermittentes adeo benignae sunt indolis, vt nullam medelam requirant, sed sponte sua cedere soleant plerumque. In illis tantum hominibus quibus debilior sanguinis crasis facillime sic soluitur, vt profuso et multum debilitante sudore diffluant, pertinaces quandoque inueniuntur, roborantibus, et imprimis cortice peruuiano, tunc curabiles. Autumnales longe difficiliores sunt, et magnam saepe medici attentionem et multa artis molimina requirunt, vt curari possint.

PHRENITIS.

Tota diuersitas inter phrenitidem veram et symptomaticam tantum in eo consistit, quod in symptomatica illud, quod cere-

cerebrum turbat, prius in alia parte haeserit, postea ad cerebrum delatum.

Nihil magis periculosum, quam si solis radiis exposito capite quis dormiat.

Lingua nigra designat vel defectum tenuis lymphae sanguinis, vel maiora vasa, immeabili sanguine distenta, vasa minora comprimere, vnde fistulae arteriosae exhalantes, in linguae superficie posita, exarescunt et gangraenosae fiunt: hinc ex lingua nigra, imprimis si sicca simul fuerit, pessima humorum conditio praesagitur.

Vix observatur insignis quaedam humorum degeneratio, quin simul functionum encephali turbatio appareat.

Pessimi est ominis, dum antea furibundi subito quiescunt et somnolenti fiunt phrenitici.

Venae crurum in phreniticis varicosae, bonum est signum, ut etiam alui fluor; non tantum quoniam morbosam materiam euacuat, sed etiam, dum humoribus huc ruentibus viscerum abdominalium vasa deplentur, et sanguini impulso minus resistunt, impetus et copia humorum pulcherrime a capite auertitur.

ANGINA INFLAMMATORIA;
SVPPVRATORIA GANGRAE-
NOSA.

Angina quae sine vlllo signo tumoris externi vel interni apparet, raro est curabilis, cum omnis spes in eo posita sit, vt restituantur subito perditum humores, sicque bono succo vitali repleantur vasa vacua. Verum ipsa deglutitio laesa impedit, quo minus talia commode ingeri possint; et simul deficiunt illa, a quibus ingestorum assimilatio expectatur, debita nempe copia humoris boni, et vasorum in contenta fluida actio requisita. Venaesectiones et purgantia antiphlogistica in hoc casu mortem quam certissime accelerarent.

A forti equitatione aduerso vento et frigido saepe oritur angina inflammatoria; nam dum fortiter quis equitat aduerso vento, omni momento frigidus aer fauces ingreditur, simulque vasa harum partium ab aere resistente et contraria directione moto, valide comprimuntur. Angina ab inflammata pulmonali, fistula nata eo periculosior est, quo propius glottidi et epiglottidi haereat malum,

lum, quanto magis ergo si circa ipsam glottidis rimam?

Saepe accidit inflammatio musculorum styloceratohyoideorum, unde acutissimus dolor, et deglutitionis difficultas, cum autem illi muscoli profundius recondantur, inspectis faucibus nullus saepe tumor apparet, si nempe in his solis malum haeserit. Distinguitur autem haec anginae species a caeteris facile, quod respiratio satis libera hic maneat, neque acuta adeo aut clangosa vox sit; nec caret periculo, non tantum ob deglutitionem impossibilem, verum etiam quia periculosa metastasi saepe in pulmonem vertitur morbus.

Dum in angina inflammatoria respiratio impeditur, pulmo explicari satis nequit; unde cor dextrum non poterit contentum suo cauo sanguinem expedite propellere per arteriae pulmonalis angustias in cor sinistrum; adeoque incipiet accumulari sanguis in pulmone et cordis dextri cauo. Non poterit ergo auricula dextra et sinus venosus dexter euacuari, adeoque et in his cauis fiet sanguinis aggestio. Quare sanguis venosus a toto corpore redux per venam cauam superiorem et inferiorem non poterit

erit ingredi haec caua iam repleta; distendentur ergo et venae. Sed omnis sanguis venosus a labiis, lingua, facie redux per iugularem imprimis externam redit ad cor, dum sanguis a capitis interioribus partibus per iugularem venam internam mouetur. Vbi ergo impedita respiratione sanguis per venas iugulares libere transire nequit, omnia vasa sanguinea, externarum aequae ac internarum capitis partium, distendentur magis magisque; cum arteriae pergant sanguinem adferre, dum interim venae illum reducere nequeunt. Tumbent hinc fauces, labia, lingua etc. oculi rubebunt sanguine suffusi, et horrendum in modum protuberabunt; lingua tumens ore amplius contineri non poterit: hinc foedo spectaculo liuida et intorta prominebit, spuma simul ex ore prodeunte. Cum autem ob eandem causam vasa sanguinea per encephalon distributa sanguine turgeant, comprimetur mollis encephali pulpa; vnde visus, auditus, tactus hebetes fiunt, omnesque cerebri functiones turbantur, tandemque delentur integre. Stertor autem adest, dum viscida spuma totum os, fauces et pulmo repleti incipiunt, et distentis vasis sanguineis pulmonis aërea eius caua angustantur.

Vnde

Vnde miseri aegri omnia eadem patiuntur ac illi, qui laqueo suffocantur; in hoc tamen longe infeliciores, quod lente et per gradus aucta haec mala pati debeant.

Omniū optima curatio inflammationis est, quae resoluendo obtinetur. Imprimis autem haec curatio requiritur in angina inflammatoria, cum tantum periculum immineat a suppuratione, ob tumorem auctum comprimentem deglutitionis et respirationis organa, atque etiam, quia iure metuitur, ne rupto abscessu pus in tracheam delapsum subitam suffocationem inducat.

Pessimum signum dat serum tenue in angina inflammatoria continuo ex ore depluens, a compressis maioribus venis, quae hic locantur et reducem a capite sanguinem ad cor deferunt, natum.

Tutissimum est raninas venas non aperire, nisi larga prius sanguinis missione in brachio vel in pede instituta.

Forte non sine ratione liceret asserere, nullum fere morbum acutum inflammatorium magis volubilem esse. Familiare est in praxi videre, quod vnius lateris tonsillam occupans inflammatio minuatur subito,

et alterius lateris tonsillam afficiat; neque hoc tantum, sed et ad alia, et saepe etiam satis diffusa corporis loca tendit; in splenem dolorem processisse, leuatis faucibus legitur. Omnium maxime requiritur, ut continuo ore retineant aegri angina suppuratoria laborantes tepidum gargarisma ex seminibus lini, althaea, malua etc. emollientibus similibus remediis paratum; ita enim continuo fouentur partes inflammatae, nimia illarum exsiccatio praecauetur et crudum inflammatorium maturatur felicissime.

In angina suppuratoria quandoque cogimur repetitam etiam venesectionem instituere, licet signa doceant abscessum iam formari: ratio est, quia tumor affectarum partium auctus illo tempore, dum maturatio fit, saepe comprimendo partes vicinas, nouam inflammationem hic adeo periculosam excitat: vnde tunc cogimur magis exhaurire corpus, ut omnia vasa inanita collabantur magis, sicque impediatur metuenda saepe in hoc morbo suffocatio.

Nouimus praesentem iam anginam gangraenosam, si vehementissima symptomata subito sine bonis signis cessent, dolor ablit,
deglu-

deglutitioni vel respirationi antea difficillimis maior redeat libertas, neque tamen vlla signa doceant per metastasin morbi materiam ad alia loca transisse. Diagnosin hanc confirmant, facies cadauerosâ, extremitatum corporis partium frigus et lior, pulsus debilis et inaequalis, quae lethalem in his locis gangraenam comitari solent.

Gangraena faucium, quae validam inflammationem sequitur, vix medelam capit, illa vero, quae absque praegressâ inflammatione a depositione maligni humoris ad has partes oritur, periculosa quidem est, saepe tamen curabilis.

PERIPNEUMONIA VERA. PERIPNEUMONIA NOTHA.

In peripneumonia adest pulmonis inflammatio; obtinet illa vero in vasis conicis tantum, vbi fluit ex lato in angusta liquor; adeoque non omnia pulmonis vasa inflammationi suscipiendae apta sunt, sed arteriosa tantum. Omnis enim inflammatio supponit obstructionem; sed obstructio in venis locum habere non potest, quia directio
I 3 liquidi

liquidi per venas moti versus latiore locum propelleret illud, quod obstaculum facere posset.

Si aer nimium humidus fuerit, vasorum fibrae in pulmone debilitabuntur, minus resistent fluidis impulsis, adeoque periculum erit, ne laxata vasa admittant crassiores fluidi moleculas, quae per illarum fines transire non poterunt, praecipue si vna cum humiditate calor aeris adfuerit, adeoque nascentur inflammationis causae: E contra vero si aer nimia siccitate peccet, asperae arteriae et bronchiorum internam superficiem naturali humiditate priuabit, hinc minus flexiles hae partes difficilius ab aere inspirato expandi poterunt. Praeterea vltima exhalantium vasorum oscula, quae in aeream pulmonis superficiem patent, exsiccabuntur, adeoque resistent liquidis impulsis, vnde obstructio et inflammatio sequi poterunt; praecipue cum per aerem siccum et calidum liquidissima disflentur de corpore toto, adeoque sanguinis maior inspissatio ab eadem causa oriatur. Calor autem aeris nimius similia fere efficit, ac eiusdem siccitas; si vero calori aeris accedat simul humiditas, tunc nimis laxando pulmonis vasa nocere poterit: intentum

tensum aeris frigus omnium maxime huic morbo producendo fauet. Frigore enim et gelu adunantur sanguinis moleculae.

Videmus omnes homines dum luçantur, vel valido nixu pondera eleuare, aut obstacula quaedam remouere conantur, aerem magna copia inspiratum retinere quam diutissime, antequam exspirent, atque similes conatus repetere continuo. Aer autem calido pulmone retentus rarefcit, et tanto magis pulmonalia vasa premit, quanto magis a calore expanditur; hinc patet angustari debere pulmonis vasa; interim agentibus musculis acceleratur sanguinis venosi motus versus cor, illudque irritatur invalidiores et frequentiores contractiones; cum autem ab aere rarefacto angustata fuerint pulmonis vasa, difficilius sanguis transibit per pulmones, et tantum eius fluidissima pars per arctiores iam vasorum fines transire poterit, crassissima accumulabitur, atque obstructiones et inflammationes pariet.

A cantu, clamore peripneumonia. Vox enim formatus expulsi aeris, tota capacitate pulmonis contenti, per causas arctantes thoracem, ita tamen, vt aer sic per

asperam arteriam expulsus incurrat in ventriculos laryngis, cartilagineas arytenoideas, rimam glottidis. Nimis enim dilatata glottidis rima aer liberrime exit, sed nullum sonum facit, vti patet in illis, qui grauiorem sonum edere conantur quam possunt. Demonstrauerunt autem musici, vocis diuersitatem quoad acutiem et grauitatem pendere a varia apertura rimae glottidis et aucta vel imminuta celeritate aeris expulsi. Vbi ergo acutissimos tonos cantando assequi conantur homines, causae thoracem arctantes valida vi exprimunt aerem pulmone contentum per angustatam admodum rimam glottidis, vnde aer pressus valide reagit in pulmonis cauum, quo continetur, hincque impeditur liber sanguinis per pulmonem transitus. Idem in valido clamore verum est, qui semper eo acutiorem tonum format, quo fortior est.

Phaenomena autem, quae apparent in cantantibus, vel fortiter clamantibus hominibus, euidenter huius rei veritatem probant. Semper enim tunc turgida rubet facies, oculi suffunduntur sanguine, venae frontales et iugulares tument etc. quae omnia docent, circa cor dextrum accumu-

lari sanguinem venosum, quia libere per pulmones transire nequit.

Plures in peripneumonia causae concurrunt, quae faciunt, ut aer inspiratus plurimum calefcere debeat. Pulmo enim infarcitur rubra crassissima sanguinis parte, quam calori suscipiendo et conceptum diu retinendo aptissimam esse novimus; per vasa pulmonis nondum imperuia, sed a vicinis obstructis et tumentibus angustata, celerrime traiciuntur humores, vnde maior calor nasci debet. Accedit quod immeabili sanguine turgens pulmo satis explicari nequeat, adeoque minor copia aeris singulis inspirationibus hauriri possit. Ex quibus omnibus simul intelligitur ratio, quare calidissimus percipiatur aer exspiratus in peripneumonicis.

Sputum flavum cum sanguine mixtum optimum est signum. Crassities sputi et color flavus inceptam iam coctionem morbosae materiae indicant.

Vt solutio peripneumoniae per urinam fiat, requiritur ut satis copiosa sit; aliter enim non sufficeret haec euacuatio: verum etiam ante septimum diem prodire debet, cum si diutius absque salutari quadam ex-

cretione durauerit hic morbus, nulla spes sit, illum absque alio morbo sequente curari posse. Sedimentum primo rubrum, dein sensim albescens, laudatur, quia nempe perfectam coctionem et subactionem materiae morbosae indicat.

Peripneumoniae in sanitatem exitus sperari nequit, nisi leuis tantum ille morbus fuerit, id est, inflammatio tantum in arteria bronchiali haeserit, vel in parua tantum parte arteriae pulmonalis.

Sputum flauum sincerum tanquam periculosum damnauit *diuinus senex*, quia nempe non omnia vasa liberarentur, quae infarcta erant, aliter enim et sanguinei quid in hoc sputo appareret; simul etiam album viscidum et rotundum sputum inutile dixit, quia nihil materiae morbosae continet, sed tantum muco bronchia lubricante inspissato, et in pulmonis cellulis compacto in rotundam figuram, constat.

Dyspnoea peripneumoniam comitatur, quia tumor liberam pulmonis expansionem in respiratione impediens, manet, imo saepe et augetur suppurationis tempore; atque ob eandem causam impedito libero reditu sanguinis venosi a capite genae et labia

labia rubent. Sitis autem adest, dum continua febricula dissipat liquidissima et corpus exsiccat. Febricula perpetuus omnis suppurationis, siue in toto siue in parte, comes est. Vesperi plerumque augetur, dum crudus ex ingestis chylus cum sanguine mouetur, et ob debilitatam in hoc morbo pulmonis actionem non tam cito subigitur, sed diu propriam retinet indolem, antequam omnes dotes nostrorum humorum acquirere possit; adeoque obstaculo, vel stimulo vel vtrisque simul febrim auget. Accedit praeterea, quod etiam in sanis hominibus vespertino tempore augeatur pulsuum velocitas; atque ideo omnes morbi, quos aucta resolutionis velocitas comitatur, circa noctem ingrauescunt. Cum autem per morbum diuturniorem atterantur vires, simulque impedimentum in pulmone maneat, patet satis ratio, quare pulsus debilis sit et mollis.

Sudor nocturnus fere semper pulmonis abscessum comitatur, vti etiam adest illis, quibus sputo purulento consumitur pulmo. Demonstratur enim in Physiologicis, pulmonis actionem in sanguinem inter alios vsus et hoc efficere, vt exactissima fiat mi-
scela

scela omnium humorum, et debita densitas sanguini concilietur, crudusque chylus elaboretur in illam perfectionem, quam humores nostri sani habent. Chylus autem semper leuior est sanguine eiusque sero, adeoque pulmonis et arteriarum actio compingit chylum et maiorem ipsi soliditatem, id est, plus massae corporeae sub eodem volumine conciliat. Vbi ergo per abscessum hic natum debilitatur pulmonum actio, minus firma reddetur sanguinis compages, et minus accurata omnium sanguinis partium erit miscela inter se; lecti ergo tempore dum fouetur tota cutis externae superficies, tenuissima sanguinis pars per febriculam continuam, aucto humorum motu, forma sudoris exprimetur. Probatum enim fuit, quod dum obtinet talis in fluidis nostris cacochymia, per quam partes minus assimilatae nec aequaliter mixtae sunt, tunc nascatur facillima in sudorem procliuitas. Omnia autem haec mala adhuc inde augentur, quod a pure in abscessu pulmonis retento, attenuato, a venis resorpro illa cacochymia increscat plurimum, atque in putridam dissolutionem magis vergat continuo sanguis. Praecipue autem circa iugulum et frontem sudor

dor ille apparet, quia abscessus pulmonis liberum sanguinis per arteriam pulmonalem transitum impediens simul etiam prohibet sanguinis venosi a partibus superioribus reditum, unde omnia vasa magis in his locis vrgentur, adeoque caeteris paribus, sudor his magis conspicuus erit, saepe in guttas collectus, dum debiliores iam aegri sunt, et malo semper omine.

Licet pus in vomica pulmonis collectum venis resorberi et per metastasin ad alia corporis loca deponi posset, hoc facto tamen maneret ulcerosa in pulmone diathesis, qua novum pus brevi colligeretur in eodem loco, adeoque non magna utilitas a tali metastasi expectanda foret. Vbi fero, nondum facto abscessu, materies inflammatoria subacta iam et mobilis in venas transit, et sanguini miscetur, atque postea ad alia loca corporis deponitur, poterit liberari pulmo, et liberatus integritate illa gaudere, quam in sanitate habuerat.

Dum per aortae descendens ramos cum sanguine mouetur morbosa materia, magna eius pars per coeliacam et mesentericam vtramque feretur per viscera chylopoietica atque inde in venam portarum delata per
hepa-

hepatis angustias transire debebit, vbi caeteris paribus difficilior semper humorum transitus est, dum sanguis venosus, absque cordis impellentis auxilio, per conuergentium canalium angustias transprimi debet. Non mirum ergo apparebit, si inde fiant obstacula circa haec loca atque leuioris inflammationis signa.

Leuioris autem inflammationis signa tantum esse debent, et cito iterum euanescere; si enim manerent, potius metuendum foret, in hepate accumulari materiam morbosam, hocque maiori cum discrimine.

Differt vomica a scirrho pulmonis, quod vomica quotidie mole augetur, donec crepet; scirrhusa vero pulmonis durities diu in eodem statu manet, adeoque satis euidentis eius mali diagnosis haberi poterit.

Demonstratur, aerem inspiratum inferuire, vt refrigerium fiat sanguini, ob rapidum motum per pulmonalem arteriam, calidissimo, animalque sanum hoc aeris refrigerio destitutum paucis minutis mori, et horrenda putredine subito nata intolerabilem spirare mephitin; verum validam inflammationem ingens aestus comitatur,
et

et turgentibus vasis inflammatis minuitur spatium aeri inspirando, adeoque longe minus refrigerium exspectari poterit.

Patet ergo, concurrere in vehementissima pulmonis inflammatione omnes causas, quae subitam partis affectae mortem et citam putredinem efficere valent.

Robustissimus homo, acutissima peripneumonia correptus, statim tam debilis fit, ut nequidem manum attollere possit. In vehementissima peripneumonia omnis fere sanguis inter cor dextrum et fines pulmonalium arteriarum colligitur, atque simul impeditur liber reditus sanguinis venosi ab encephalo, unde cerebrum comprimitur: simulque cor sinistrum, nullum fere sanguinem accipiens, per carotides et vertebrales debitam copiam versus encephalon pellere nequit, adeoque concurrunt efficacissimae debilitatis causae.

Reuulsio in cura inflammationis adeo requisita, hic est impossibilis. Omnis enim totius corporis sanguis semel debet transire per pulmones illo tempore, dum per reliquas partes corporis omnes mouetur, unde nulla arte impediri vel minui multum potest sanguinis per pulmonem motus, super-

stite

stite vita. In corde enim et pulmone est communis illa scaturigo, ad quam omnia liquida totius corporis confluunt, et ex qua omnia per vniuersas et singulas corporis partes distribuuntur.

Cum totus pulmo inflammatur, cor dextrum replebitur, vti et auricula dextra, ob impeditum sanguinis per pulmonem inflammatum transitum, adeoque nec poterunt se euacuare venae coronariae, vnde et cordis in propria substantia inflammatio sequetur. Cum autem cor a quatuor magnis vasis sanguiferis pendulum in pericardio haeret, horizontali fere situ positum sic vt ventriculus dexter cordis vna cum dextra auricula anteriorem corporis partem spectet, patet ratio, quare corde dextro et auricula distentissimis, sinistro vero corde et auricula fere vacuis, cor versus anteriora procidat et latus tangat.

Sputum album rotundum nihil aliud est, quam mucus pulmonis in tracheis collectus mora et calore sic inspissatus, vt rotundam figuram, quam in pulmonis cauis acquisuerat, retineat, postquam eductus fuit. Vnde patet, per tale sputum nihil educi de morbi materia, quae pulmonem gravat, adeo-

adeoque et hoc respectu inter mala sputa numerari.

Myrrha, olibanum, sarcocolla, opopanax etc. cum terebinthina, balsamo peruviano etc. parata catapotia optime detergunt ulcerosa loca, et deterfa ad consolidationem disponunt. Natiua haec balsama jure praeferuntur artificialibus, imprimis illis, quae ex oleo lini, oleo terebinthinae, sulphure etc. parantur, in quibus omnibus empyreumaticus nidor, et inflammans acrimonia adest.

Summum emolumentum exhibet ad detergendum pulmonem et firmandum simul totius corporis robur, equitatio, si vires aegri sufficiant; vel in debilioribus vectio in rheda aut naui. Omni enim momento sic nouus aer pulmonem ingrediens auerit ulcerosum locum, simulque corporis concussibus, imprimis si equo vehatur aeger, expediuntur illa, quae pulmonem grauant, absque tussi, vel leuiore tantum.

In phthificis quibus quotidie per sputa pus in pulmone collectum euacuatur, vespertino tempore, dum hectica illorum febris multum augeri solet, sputa supprimi cum anxietatis augmento, saepe obserua-

tum est; matutino demum tempore, minuta febre, sputa iterum excerni cum summo leuamine.

In validis animi affectibus semper in respiratione obseruatur facta mutatio, vnde pulmonem directe quasi afficiunt. Sic ira summa motus homo validissime respirat ilico, et anhelat; metu subito perculsus statim ingentem circa pectus oppressionem sentit, molestissima ducit suspiria.

In peripneumonia notha frigidus mucosus lentor adest, qui se aqua calida dilui facile patitur, quod in spissitudine inflammatoria non obtinet, simulque longe leuior febrilis insultus in hac peripneumoniae specie adest. Morbus hic, si ullus alius, fallaci lenitatis specie decipit minus peritos: non enim hic calor intensus, magna febris, aliaque vehementia symptomata, quae veram peripneumoniam comitari solent, adsunt. Inter illa vero signa quae docent, lentam pituitam vna cum sanguine moueri per vala, eundemque minus meabilem reddere, est leuis fatigatio et maior debilitas, simulque hebetudo insolita, dum nullis fere animi motibus amplius afficiuntur tales aegri, sensus externi et interni torpent.

Vbi

Vbi autem lenta illa pituita in pulmonis valis haerere incipit, iam impeditur liber sanguinis ex corde dextro in sinistrum transitus; vnde maiore respirationis molimine aegri viam expedire conantur; hinc anhelant, deque molesta anxietate et pectoris oppressione conqueruntur. Interim tamen nulla vel leuissima saltem adsunt febris indicia. Vagae tunc sequuntur horripilationes et leuiusculi febris insultus, ita vt nunc incalescant aegri, nunc frigeant iterum. Sensim autem magis magisque infarcitur pulmo, sic vt *pulmonum coarctatio adstantium auribus percipiatur*; Anhelitus crescit et debilitas, tandemque *intercepta circulatione sanguineque quasi praefocato* mors venit, licet, *nulla fere, praesertim in habitioribus febris indicia sint.* Febris autem absentiam, vel causam quare vix percipiatur, partim ab intercepta circulatione ob infarctum pulmonem deduxit Sydenhamus, partim etiam, quod sanguis, materiae pituitosae copia grauatus, in plenam ebullitionem assurgere nequeat. Vnde patet ratio, quare in pulsu et vrina vix ullum signum appareat, a quo lethale praesagium haberi posset.

Quamvis urinae rubor pro caloris interni signo habeatur, tamen in hoc morbo adesse illum posse facile patebit, si consideretur, crassiores et obesos hoc morbo imprimis corripitur; dum autem in his iners pingue motu, calore aëris etc. soluitur et sanguini subito miscetur, pessima humorum immeabilitas nascitur, et huius pinguis pars salibus urinae mista ruborem facit, quem ab oleo imprimis pendere fat notum est.

Dum tussunt hi aegri, molestum capitis dolorem percipiunt, ac si dissiliret; neque mirum hoc videbitur, si consideretur, impedito sanguinis per pulmonem transitu simul etiam minui facilem venosi sanguinis a capite reditum, adeoque omnia encephali vasa turgere: hinc etiam patet, quare et saepe vertiginem patiuntur tales aegri.

Simulac anhelitus et pectoris oppressio percepta ab aegris docuerint, pulmonem infarciri, venaesectio est instituenda. Ita enim minuetur moles liquidi mouendi per pulmones, vna cum educito sanguine tolletur pars illius pituitosi, quod cum sanguine per venas fluit, minuetur motus febrilis, si adsit, a quo metuenda est maior
 impactio

impactio lentae pituitae in angustias arteriae pulmonalis simulque depletis vasis spatium fiet commodum diluentibus et attenuantibus remediis. Ex largo autem vulnere sanguis emittitur, ne pituita grauatus sanguis, hincque lentescens, paruum vulnus obstruat.

Post venaesectionem ilico iniiciatur clyisma ex melle, nitro, ovi vitello et decocto hordei, et repetatur quotidie donec respiratio facilior et pulsus auctum robur docuerint leuari pulmonem.

Balnea pedum et crurum adhibentur, ut laxatis his partibus tumeat panniculus adiposus, et in illo copia illius lenti pituitosi colligatur, sicque a pulmone auertatur, quantum fieri possit. Profunt etiam larga vesicatoria imprimis cruribus et femoribus applicata.

PLEURITIS.

Pleuritis dicitur adesse, quando aeger laborat acuta continua febre, cum pulsu duro, dolore acuto, punctorio, inflammatorio, in inspiratu valide aucto, in exspi-

ratu vel animae retentione leniori, mitiori pariter; tuffis fere perpetua, dolorem magnum inferente. Requiritur febris acuta continua comes, vt pleuritis vocetur; in hystericis et hypochondriacis laterum dolores observantur, et quidem acutissimi saepe, sed sine febre.

Bina haec in omni pleuritide adsunt, febris acuta continua et dolor. Dolor pleuriticus est acutus et punctorius, a distentis vasculis inflammatis. Pulsus durus in omnibus fere morbis acutis inflammatoriis observatur, ob cruorem densum et compactum, difficilius per fines capillares articularum transeuntem. Fallere tamen quandoque posset hoc signum, dum prae doloris acerbitate inspirare nequeunt aegri, et se ipsos fere suffocant, tunc enim peripneumonia ex pleuritide fieri incipit, pulsusque mollis et exilis apparet. Cum autem, dilatato per inspirationem thorace, distrahantur partes inflammatae, necessario augetur dolor, qui ob eandem causam lenior erit inter expirandum vel dum aegri animam retinent. Vnde etiam valida pleuritide correpti, vt acerbissimum dolorem eitent, vix inspirant sicque se ipsos suffocant.

cant. Hinc leuamen aegri tales saepe percipiunt, dum lata fascia thorax sic constringitur, vt pectoris inter inspirandum dilatatio vel nulla sit, vel exigua admodum; tunc enim inspiratio, immoto thorace, perficitur imprimis abdominis ope. In inspiratione enim non tantum dilatatur thorax costarum motu solo, verum etiam diaphragma deorsum tractum pectoris cauitatem auget, abdominis vero cauum angustat, vnde pressa viscera abdominalia musculorum abdominalium resistentiam superant, ventremque attollunt. Vbi ergo per fasciam immotus retinetur thorax, poterit adhuc spatium fieri pulmoni per aerem inspiratum dilatando, dum deorsum ducitur diaphragma; forte tunc et maiori vi, quam dum simul dilatatur pectus, atque hoc modo respiratio ad vitam necessaria poterit peragi. Pro vario autem situ partis inflammatae maius minusue fiet impedimentum respirationi.

Tussis fere perpetua pleuritidem comitari solet: cumque sputa tanti momenti sint in peripneumonia, et ipsa pleuritis per sputa saepe soluatur, in ipso morbi initio periti medici semper attendunt, an per

tussim excretio fiat et qualis? Ab omnibus damnatur pleuritis sicca, tanquam periculosa, et molestissima curatu et concoctu difficilis, quae vel celeriter hominem rapit, vel non nisi longo tempore soluitur. Sputa sanguine tincta frequentissime in pleuritide adsunt, minusque nocent, quam si absque vlllo omnino sputo morbus sit.

Peripneumonia acutissimam pleuritidem comitatur saepe, sequitur fere semper. Clarissimi viri, et de re medica optime meriti fuerunt in illa opinione, in utroque hoc morbo eandem partem affici, *pulmonem*, nempe.

Hoffmannus fuit in hac opinione, pleuritidem spuriam adesse, si inflammatio externas tantum partes occupet, si vero membranosae pulmonalis substantiae superficiem instar erysipelatisprehendat pleuritidem esse veram, et ubi altius in ipsam pulmonum substantiam descendit, tunc peripneumoniam adesse. Certum quidem est, solam pleuram non esse semper pleuritis sedem, sed et musculos ipsi continuos; imo et in pinguedine et musculis intercostalibus reperitur frequenter. *Petrus Seruius* in trecentis pleuriticis Romae post mortem disse-

dissectis, deprehendit semper vnum pulmonis lobum corruptum et materia putrida turgidum, intacta tamen aut leuiter saltem vitiata pleura. Verum si consideretur, pleuritidem et peripneumoniam saepe simul concurrere, neque ex pleuritide semper perire aegros, quia membrana pleura aut loca intercostalia inflammata sunt, sed saepius ideo, quia ob dolorem immanem omnis motus thoracis supprimitur, vnde impedito sanguinis per pulmones traiectu lethalis peripneumonia nascitur: patebit ratio, quare in cadaueribus pleuritide defunctorum fere semper in pulmone vitium inueniatur, licet leuiter tantum affecta pleura videatur. Notandum enim, quod *Seruius* non negauerit, pleuram in hoc morbo affici, sed *leuiter tantum*: causa ergo mortis in pulmone affecto inueniebatur quidem, prima tamen origo mali in pleura, vel ipsis incumbentibus musculis et adiposa tunica haesisse potuit. Pleuram autem in hoc morbo affici confirmant obseruata plurima.

Notauit *Trillerus*, se obseruasse benigniorem esse pleuritidem, quae dextrum latus occupat, periculosiorem vero et diuturniorem, quae sinistrum.

Saepe tertio vel quarto die iam lethales pleuritides in ebriosis hominibus vidi.

Est idiopathica vel symptomatice pleuritis; haec sanguinis missionem et saepius quandoque repetitam poscit, illa vero nullam vel scilicet parciorem.

Nunquam pleuritides magis saevas et citius lethales vidi, quam a potu gelido affatim hausto, aestuante corpore. Facile intelligitur ratio; sanguis de sanissimi hominis vena incisa in aquam frigidam exstillans concrevit ilico in strias fere solidas: verum dum affatim gelidus potus ingurgitur, oesophagus in suo decursu truncis intercostalium arteriarum quarundam satis propinquus, eo repletur, dein totus ventriculus potu frigido distentus adiacenti diaphragmati, hepatis, lieni etc. subitum et insolitum frigus communicat: Cavae ascendentis truncus, ingens sinus dexter cordis, tenui tendinosae parti diaphragmatis incumbens, similiter afficiuntur, sanguis ibi collectus ad concretionem disponitur, qui paulo post per pulmonis angustias transire debet. Laeditur inspiratio, debent enim in inspiratione costae a se mutuo deduci, adeoque inflammatae illae partes distrahuntur

tur cum summo doloris augmento. Ob hanc causam miseri aegri vix inspirant, adeoque vix dilatant pulmonem, vnde cor dextrum se libere euacuare nequit: sanguis ergo a capite per venas iugulares redux, non poterit locum inuenire in sinu et auricula dextris iam plenis: hinc interiora encephali a turgidis vasis comprimuntur, aegri tales torpidi et hebetes fiunt, et saepe subito suffocantur.

Pleuritici in morbi summo vigore non pereunt ob inflammationem pleurae vel partis costis accumbentium vel incumbentium, sed ob respirationem impeditam repleto pulmone suffocantur. Vbi per tres quatuorue dies iam duravit pleuritis, antequam artis auxilia applicentur, raro vel nunquam benigna resolutione curatur; tuncque solent per vim morbi alia mala in corpore nasci, imprimis autem in pulmone.

Optime monuit *Trillerus*, plerumque seruari pleuriticos, naturae beneficio, etiam neglecta sanguinis missione; si intra primum et quintum diem sanguis purpureus floridusque affatim de naribus profluat.

Si copiosa fluat vrina subrubra, et plurimum talis sedimenti habeat, laevis scilicet, cum levamine omnium malorum, certi sumus, materiam morbi euacuari. Praecipue autem spem habemus morbi sic finiendi, si in initio hoc contingat, antequam per morbi longitudinem plura in corpore a sanitate recesserint. Si enim serius fiat, rarissime per urinas solas sanatur pleuritis.

Vbi humerum, scapulas, dorsum dolor occupat cum levamine doloris pleuritici manifesto, laeta prognosis est, et euadunt fere omnes; saltem non memini me vllum vidisse pleuriticum, qui periit hoc morbo, dum illa metastasis ad has partes aderat. *Forte notari meretur, quod illi dolores saepius contingant sexto die morbi: non videtur illa metastasis morbum tollere, sed potius salutaris crisis esse nuncia.*

Notavit *Lancisius*, saepe se observasse, quod aegri pleuritide laborantes ante quartum diem cruentam, mox etiam albam et coctam materiam spuerent, quam non hauriebant a profundo pectoris, sed monstrabant aegri illum locum, vbi sub sterno azyga vena in cavam aperitur.

Pleuritides per sputa sanantur, interim tamen non omnia sputa leuant hunc morbum.

In peripneumonia omnia sputa mala sunt, quae dolorem non sedant; omnium vero optima sunt illa, quae dolorem sedant.

In muliere iam quinto mense grauida, dum secundo pleuritidis die sputum illud coctum puriforme aderat copiosum, omnia symptomata leuabantur ilico, et quarto iam morbi die sana fuit. Primo morbi die venaelectio instituta erat, nec opus fuit illam repetere, quod imprimis notandum, quia *Hippocrates* absolute lethalem in grauidis hunc morbum pronunciauit, et alibi omnem morbum acutum in grauidis lethalem dixit. Non sola illa sputa cocta alba profunt, sed et flaua illa cum paucis sanguine admista.

Mitissimae sunt pleuritides, in quibus sanguinolentum sputitur: sanguinis missio in his instituta damnabilis est, nam supprimuntur haec sputa lethali cum euentu.

In valida pleuritide licet felici cura materies morbi soluatur et mobilis reddatur, vix vnquam obtinet, vt haec materia soluta
sanis

sanis iterum assimiletur humoribus, cumque illis absque vlllo impedimento per vasa corporis moueri possit, sed semper fere vasa sic stimulat, vt excitata sensibili quadam euacuatione expellatur de corpore. Hoc ideo imprimis monendum erat, ne quis metueret in pleuritidis initio sanguinem mittere ideo, quia crederet, salubria illa naturae molimina impeditum iri. Nec abstinui a venae sectione, si respiratio multum impedita erat, licet menstrua fluerent, et bono cum successu. Pariter et in puerperis pleuritide correptis, licet lochia fluerent, sanguinis missio profuit insigniter, quod et suis obseruationibus confirmat *La Motte*, qui lochiis bene prodeuntibus, repetitas etiam in brachio venae sectiones instituit.

Quandoque contingit in pleuritide adeo saeuum dolorem esse, vt pectus vix vlllo modo dilatare possint: hinc pulmones parum sanguinis transmittunt, atque ideo venae quidem plenae sunt, sed aorta paucum sanguinem recipiens non vrget magna vi sanguinem venolum, vnde ex vena aperta saepe parum sanguinis effluit: simulac vero suspirando pulmonem magis dilatant aegri, vel tussiendo illum concutiunt, sanguis
cum

cum impetu exit; sæpe igitur tussim excitare debemus. Optimum tunc est vini vel aceti calidi cochlear unum vel alterum dare titulo cardiaci remedii, vel eadem naribus supponere, sic enim invitis etiam excitatur tussis, et subito sæpe dolor pleuriticus cessat, vel saltem insigniter minuitur.

Sollicite monuit *Aretaeus* vitandum esse hic animi deliquium, (scilicet dum instituitur venaesectio) ne peripneumonia sequatur. Dum enim in lipothymia cor quiescit, sanguis in sinu venoso, auricula et cavo dextro cordis stagnat per aliquot sæpe minuta, et ob inflammatoriam in hoc morbo sanguinis spissitudinem in concretionem admodum pronus est, vnde iam concretere incipiens, dum excitabitur ab animi deliquio aeger, moveri debet per pulmonem, ibique haerere poterit immeabilis in pulmonalis arteriae angustiis, sicque peripneumoniam, ipsa pleuritide periculosiorem morbum, producere.

Sanguinem e vena brachii lateris affecti educebat *Sydenhamus* in pleuritide; *Hildanus* fatetur, quod nunquam, vel saltem rarissime, optatum successum viderit ex sectione venae in opposita parte facta. Recen-

centissime et suis observationibus eandem sententiam stabiliuit *Trillerus*, praecipue quoad primam sanguinis missionem; alteram autem in pede eiusdem lateris adhiberi maluit, et deinde si opus foret, etiam tertiam quartamue venae sectionem, quandoque et in pede oppositi lateris instituit. Monuit autem merito, primam sanguinis euacuationem largissimam esse debere. Frequenter vsus fui solutione saponis Veneti in aquae et lactis dulcis partibus aequalibus, vel et in decocto emolliente saponem diluebam, sumendo vnciam dimidiam saponis ad singulas libras liquidi diluentis; huic solutioni pannos laneos immergebam illosque dolenti lateri applicabam, impositis lateribus calidis caueas, ne refrigescerent talia fomenta. Nocte autem, ne molesta foret aegris frequentior fomenti renouatio, perunctum prius unguento althaeae vel simili latus tegebam emplastro de melitoto.

Simplex decoctum hordei cum oxymelle et nitro frequenter sufficit; diluit enim ratione aquae, laxat et mitigat hordei farinosa substantia aquae mista, mel cum aceto inflammatoriam spissitudinem pulcherrime resoluunt, vti et nitrum, quod
simul

simul in acutis morbis nimium calorem lenit, densitatem humorum minuendo.

Larga sanguinis missio et alia remedia refrigerantia nihil quandoque profunt, si aegri lecto affigantur perpetuo, imprimis si stragulis vel culcitris nimium obruantur. Ab omnibus medicis damnatur phrenitis sicca, quae sine sputis est: demonstrat enim euidenter, non deficere materiam per sputa reiiciendam, sed retineri in pulmone, vnde breui suffocatio metuenda erit; praecipue dum pulsus parvus demonstrat, parum sanguinis per pulmonem transmitti posse in cor sinistrum. Dum autem pulsus simul durus et celer est cum calore magno, tunc metus est, inflammationem validam breui in gangraenam transituram esse.

Morbi acuti vocantur illi, qui velociter et cum periculo decurrunt; omnium acutissimi dicuntur illi, qui quartum diem non superant; peracuti vero, qui ad septimum usque diem durant, reliqui simpliciter acuti vocantur, si vigesimum diem non excefferint.

Praerubra vrina, obscura, notat humorum immixtibilitatem difflata parte aquosa

L

et

et simul maiorem acrimoniam iam in putridam corruptelam inclinantem, validumque motum febrilem.

PARAPHRENITIS.

Risus Sardonius peculiare quasi symptoma paraphrenitidis solet haberi.

Clysmata iniecta, cum per totam longitudinem intestini coli usque ad ilei finem venire possint, multum boni faciunt, quia intestinum colon ubi circa hepar et lienem pergit, diaphragmati vicinum est, adeoque illud intestinum, mollissimis decoctis per clysmata iniectis repletum, fomentum applicat blandum et resoluens inflammato diaphragmati.

Dum in cauum abdominis ex abscessu diaphragmatis pus delabitur, multa sunt mala metuenda: si enim consideretur, diaphragma semper moueri, et rapidam satis circulationem esse in diaphragmate ob cordis viciniam, intelligitur, magnam copiam puris breui accumulari debere, et vlcus illud diaphragmatis ad sanationem reduci non posse; imprimis cum a pure collecto et

et mora acriori reddito, alluatur. Verum quidem est, pus effusum proprio pondere abdominis inferiora petere, sed illud retentum diu et corruptum putrido halitu inficiet omnia viscera, et erodet partes, quibus accumbit.

HEPATITIS ET ICTERVS MULTIPLEX.

Cum arteriae ad hepar delatae exiguae sint, ratione habita ad molem tanti visceris, et sanguis ex venae portarum trunco per hepar mouendus pellatur lentius, cum iam venosus sit, adeoque cordis et arteriarum viribus non amplius moueatur; hinc forte minus frequens est vera hepatitis, inflammatoria, et longe saepius nascuntur in hoc viscere chronicae admodum pertinaces obstructions.

Cum autem inflammatio locum habeat tantum in vasis, per quae feruntur liquida directione motus tendente a basi canalisi conici versus apicem, patet aequè in ramis venae portarum per hepar dispersis, quam in hepaticae arteriae propaginibus hunc

morbum obtinere posse. Omnis enim sanguis venosus a reliquis visceribus abdominalibus redux in truncum venae portarum confluit, et ex hoc trunco in ramos conuergentes iterum pellitur in hepate. Docuerunt autem iniectiones anatomicae, ramos arteriae hepaticae, huius visceris nutritioni dicatum sanguinem ferentes, per totum hepar distribui aequae ac propagines venae portarum, quae pro bilis secretione seruiunt, et vbiq̄ue sibi inuicem vicina haec vasa per hepatis substantiam decurrere; imo etiam videntur anastomosibus inter se vniri; felici enim iniectione per venam portarum facta, ceraceam materiam per arterias hepaticas rediisse noui: hinc aequae ac in pulmone duplex hic inflammatio obtinere potest. Hoc tamen notari meretur, quod inflammationis effectus magis diuersi erunt in hepate, dum venae portarum rami, vel arteriae hepaticae fines, infarcti sunt, quam quidem in pulmone fiet ab inflammatis finibus pulmonalis aut bronchialis arteriae. Nam in pulmone, utroque casu, vis ingens cordis proximi vrget loca inflammata: in hepate autem venae portarum propagines implentur sanguine venoso abdominali, lentius moto,

quam

quam sanguis arteriosus, qui per hepaticas arterias pellitur. Ideo effectus illi, qui fiunt a sanguine vrgente loca inflammata, et simul sunt signa inflammationis praesentis, saepe non adeo se manifestant, vbi in ramis venae portarum haeret morbus; et haec videtur causa esse, quare quandoque medici in diagnosi huius morbi fallantur.

Galenus et post illum plurimi medici magnam diuersitatem posuerunt in loco, quem inflammatio hepatis occupat, prout nempe vel in gibba parte, quae diaphragmati contigua est, vel in caua eius superficie, quae duodenum et ventriculi partem tegit, haereret morbus. Imprimis autem signa diagnostica differre voluit, quia diuersae partes ab hepatis tumore inflammatorio premebuntur et irritabuntur: hinc, si conuexam partem hepatis inflammatio occuparet, tunc et respirandi maiorem difficultatem, dolorem dextri lateris ad iugulum vsque protensum, et tussim adesse inouit. Si autem concaua pars hepatis inflammata foret, tunc nauseam, vomitum et ingentem sitim potius obseruari dixit.

Omentum habet nullum vas excretorium, et omnis illa pinguedo, fusa et mota

per morbum vel validos labores, per epiploicas venas directe abit in venam portarum, adeoque subito totum hepar inundatur hoc pingui oleo, quod difficillime per ultimas angustias vasorum transit, et pessimas obstructions producere potest; imprimis in illo viscere, quod primo oleosae huius plethorae impetum excipit.

Nullibi calculi frequentius inveniuntur, quam in hepate, aut vesica fellea, et illis locis, quae urinae secernendae, transmittendae, colligendae et excernendae dicantur.

In cadauere militis tam in ductu cystico quam hepatico inuenit lumbricum *Nebe- lius*, et copiosos simul in intestinis; vnde non sine ratione suspicatur, lumbricos ex duodeno per ductum cholidochum in ductum cysticum et hepaticum irrepsisse. Forte et aliae viae sunt, per quas in hepar venire possent vermes. *Ruyschius* enim mesenterium equinum examinans inuenit partem arteriae mesentericae valde dilatam, quam vbi dissecuit, vidit innumeros vermiculos tenuissimam aciculam referentes. Non videtur absurdum credere, talia infecta, dum in prima sua origine longe
adhuc

adhuc minorem molem habent, posse ex arteriis mesentericis in venas et hinc in hepar venire. Notum est ex Anatomicis, hepar illo loco, vbi ventriculo incumbit, nudum peritonæum tangere, adeoque ibi facillime a frigore ambientis aquae affici posse. Vidi aliquoties ab hac causa et hepatidem, et pertinacem admodum icterum natos fuisse.

A siti diuturna in toto corpore pessima mala nasci possunt, sed præcipue in hepate, quia ibi sanguis venosus, absque pulmonis et cordis actione renouata debet fluere per angustias arteriosas. Si iam, toto tractu intestinorum et ventriculi ficcissimo reddito ob potus penuriam, nihil per venas meseraicas resorbetur, sanguis venosus abdominalium viscerum crassissimus reddetur, antequam per venam portarum in hepar propellatur, adeoque hærebit facillime in angustis vltimis vasorum. Sanguis autem venosus, antequam cor dextrum ingrediatur, omni lymphâ totius corporis diluitur prius, et tunc vi cordis musculosa valida pellitur per arteriam pulmonalem. Verum dum bina hæc adminicula ad facilem transitum deficiunt circa hepar,

facile patet, ibi magis metuendum esse vasorum infarctum a sanguine immeabili.

Ubi post feruidissimas et siccissimas aestates autumnali tempore grassantur epidemicae febres continuae remittentes, tum observationes practicae docuerunt, hepar frequenter affectum fuisse, et infarctum spisso sanguine ad atrabiliarium quasi tenacitatem accedente: tunc in talibus aegris non apparet quidem saturatus ille flauus ictericorum color, sed facies ceracea quasi est, et pallido in dilutissimam flauedinem inclinante colore morbi huius signum dat.

Frequenter in febribus autumnalibus leuis hepatitis signa inueniuntur; anxietate quadam circa praecordia potius quam dolore, faciei ceraceo quasi colore, vrinis biliosis, leui quandoque flauedine in albo oculorum, imprimis circa angulum maiorem cognosci hoc poterit, et solet simili methodo feliciter curari talis morbus, qui neglectus in principio, vel maximo motu, per vomitoria excitato, dum vrgetur materies nondum resoluta, et profundius impingitur in extremis vasorum angustiis, chronicos morbos difficillime curabiles postea producere poterit.

Signa diagnostica praecipua, quibus a tumore vesicae felleae distinguitur abscessus, sunt, quod suppurationem comitentur dolor pulsatorius, horrores vagi, et frequentiores et diuturniores; quod tumor ab abscessu factus non adeo limitatam figuram habeat, neque statim in tali tumore fluctuatio appareat, et primo percipiatur in centro tumoris, omni reliquo ambitu adhuc duro: facile patet, tunc tantum illam difficultatem distinguendi tales tumores adesse, ubi occupant illam regionem, ubi vesica felleae ponitur.

Dum hepar a purulenta vomica consumitur, multa mala fiunt, partim a resorptione pure, caecochymiam purulentam sanguini inducente, partim vero ab impeditis illis functionibus, quae a visceris huius integritate pendent.

Bilis inter humores inquinatos corporis acerrima est et cito putrescens; sanguis ipse venae portarum proximam bilis materiam continet; verum bilis efficacia talis est, ut sanguinem soluat, unde post diuturnum icterum, soluto nimis sanguine a bile admista, solet immedicabilis hydrops sequi.

Observationes numerosissimae docent, frequentissimam periodici icteri causam esse calculosas concretiones in vesica fellea natas. Duo tantum hic profunt, vel ut solvantur calculi concreti, vel ut expediantur viae, per quas transire possint in duodenum. Vbi in acutis ante septimum diem icterus fit, semper suspectus est; quia potius morbi augmentum designat, et hepatis haecenus liberi infarctum a materia adhuc cruda.

Missio sanguinis, ad curandam inflammationem, triplicem ob causam adhiberi solet, ut nempe laesio ulterior vasorum inflammatorum impediatur, copia sanguinis et eius impetu in vasa obstructa imminutis; vel ut vasis distentis ab immeabili materia restituantur oscillationes elasticae per imminutionem distendentis liquidi; vel denique ut moleculae obstruentes, minuto impetu liquidi a tergo urgentis, retroprimi possint in loca latiora, sicque obstructio solui.

VENTRICVLI INFLAMMATIO
INTESTINORVM INFLAM-
MATIO.

Hoc peculiare habet ventriculi inflam-
matio, quod conuulsionibus saeuiffi-
mis ortis, saepe subitam mortem faciat.

Damnabilis est praxis, in ventriculi in-
flammatione emetica propinare: pulcher-
rime vero succedunt largae sanguinis missio-
nes, imo saepissime repetitae.

Vbi scirrhus (in ventriculo) adhuc re-
cens est, magna copia saponis veneti prod-
est, sed diuturno vsu, ita vt drachmas
duas quotidie per plures menses sumant
aegri: summum enim dissoluens est, et
satis mite; si autem ab hoc assumpto dolo-
res augeantur, abstinendum est ilico. Tunc
enim metuendum est, iam in canerosam
indolem degenerare scirrhum, qui tunc
nequidem illud remedium ferre potest.
Profunt et aquae medicatae Spadanacae, vel
his similes, quae mira vi soluendi concreta
in corpore valent, neque interim acrimo-
niam magnam habent.

— Intestini coli flexus lieni proximus est; hinc faeces induratae, flatus impediti ab his faecibus circa lienis regionem tumores et dolores facere possunt, licet nullum in liene vitium haereat; et ubi tam apud veteres medicos quam recentiores frequens mentio fit scirrhi lienis satis cito curati, vix dubium est, faeces induratas circa flexum coli haerentes, talium tumorum causam fuisse, cum scirrhus non tam subito resolui possit et plerumque ad omnia rebellis maneat.

Tenuia intestina frequentius inflammantur, quam crassa. Difficile forte videbitur, quomodo ex crassis contenta venire possint in ileum intestinum, uti etiam quomodo locum illum, ubi voluulus haeret, superare potuerint. Verum si consideretur inuerso hoc peristaltico motu ileum euacuari, caeci finem urgeri quam maxime, et latera eius distrahi, apparebit et hoc fieri posse. Si autem in voluulo pars superior intestini inferiorem in se susceperit, non est interclusa via penitus retrogrado motu propulsis intestinorum contentis. Difficilius procul dubio hoc contingere poterit, ubi pars inferior dilatata susceperit superiorem; sed notandum quod stercoraceus ille vomitus solet

soleat fere tantum contingere, dum in pessimo statu veretur aeger, et gangraena iam adest, vel saltem breui sequetur. Notum autem est, partes inflammatas tenuissimas flaccescere, dum inflammatio in gangraenam mutatur. Percunt multi ab intestinorum inflammatione, qui forte seruari potuissent, a nimia carminantium medicamentorum ingurgitatione; et cum raro contingit medicum in his morbis vocari antequam aegri copiam similibus sumserint, facile patet quam immaniter malum augeri debeat, ubi intestinorum inflammatio talibus irritatur.

Si in crassis intestinis morbus haeret, iuuant clysmata; loco enim inflammato applicata sic mollissima fomenta, vasa infarcta laxant, et humores immeabiles diluunt. Vbi vero tenuia intestina inflammata sunt, tunc quidem clysmata huc vsque non peruenient naturaliter, sed tamen crassa intestina repleta talibus remediis balneum quasi praebent omnibus vicinis, adeoque et sic prodesse poterunt. Nihil enim magis iuuat spasmis constrictas partes, quam emollientissimorum remediorum calida applicatio. Commendatur prudens opiatorum vsus; cum nullum ad spasmos soluendos
reme-

remedium potentius opio habeatur: Sed non conueniunt haec, nisi prius sanguinis missio et clysmata adhibita fuerint, et vbi vires robustae sint.

Si ab acido acri, vt in infantibus saepe fit, oriatur morbus, acidum absorbentia et euacuantia exhibentur; e contra si a putrida materia natum fuerit hoc malum, acida et acescentia optimum remedium exhibent, imprimis si multa aqua diluantur. Caeterum aqua, oleum, emollientia decocta omnem acrimoniam eneruant, adeoque semper profunt, etiam in illis casibus, vbi de singulari acrimoniae indole dubium est, vel vbi erosae partes sola blandissima tantum ferre possunt.

Certum est, inflammationi intestinorum prius medelam fieri debere per venaesectiorem, fomenta, clysmata mollissima etc. et male fecisse illos, qui crudum adhuc morbum irritantibus tractauerunt, non praemissis reliquis.

Cum hic morbus (voluulus scilicet) prae aliis omnibus in recidiuum maxime pronus sit, tenuem victum solo imprimis iusculo pulli gallinacei, commendamus, et tali tantum

tantum quantitate, quae ad vitam sustinendam sufficere posset.

Si dolor acerrimus, vno in loco fixus manens, adfuerit, febris valida, alius pertinacissime clausa, omnia ingesta vomitu reiiciantur, medela in initio morbi neglecta fuerit, vel absque vilo leuamine adhibita, tunc nouimus, talem intestinorum inflammationem in gangraenam tendere. Facies cadauerosa, plumbeus labiorum color, extremorum frigus, anxietas, abdomen plerumque inflatum, pulsus debilis et celerimus, perito medico certissima signa exhibent instantis mortis.

Graui Iliaco si superueniat alui fluxus, paucis post horis morietur, nam sphacelata sunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et si Iliaco tumor ventris veniat, et flatus copiosi pedendo exeant, breui morietur.

Si a dysenterici moribundi foetore sanus inficiatur, et a putrido miasmate suscepto omnes vires ilico prosternantur, vinum rhenanum, acetum simplex vel et medicatum aromatibus penetrabilissimis, efficacem medelam praestat; imo et acetum aqua dilutum clysmate iniectum profuisse visum fuit,

vri

vti et serum lactis acidulum iam larga copia potatum et forma clysmatis adhibitum.

A P H T H A E.

In calidioribus regionibus omnino non, vel rarissime occurrunt aphthae; ratio est, quod in calidis regionibus corporum humanorum habitus rarior sit, et ad diaphoresin et sudores magis comparatus, ibi in morbis per sudores saepe diffentur, quae sub humidiori et frigidiori coelo, et in corporibus non adeo in sudorem pronis, per hanc viam non tam facile exeunt de corpore; et obseruatum est, sudorem copiosiore et vrinas vberiores reddidisse aphthas tutiores et leuiores, et contra omnia, quae has euacuationes minuebant, nocuisse.

Anxietas circa praecordia, debilitas, somnolentia leuis, inaequalis, perpetua, praecedunt aphthas; et similia symptomata ante eruptionem miliarium obseruantur, et post eruptionem factam minuuntur. Aphthas futuras praecedere stuporem et hebetudinem notauit *Ketelaer*, et rarissime hoc

hoc signum fallit. Saepius obseruavi, et singultum aphthas in ore apparituras breui, praecedere, qui tunc fieri videtur, dum aphthosae crustae superius ventriculi orificium obsident, illudque sua mole irritant.

Vbi cito cadunt aphthae semper melioris ominis sunt, licet etiam repullulent nouae breui denuo separandae. Notant enim haec, copiam quidem materiae adesse, sed satis mobilem, vires sufficere, vias adhuc apertas esse. Vbi vero tarde cadunt, colligimus, materiam tenaciorem esse, vires minus firmas, vasa supposita non satis peruia, adeoque maius indicatur periculum.

Si cogitemus, ductus communis bilis et succi pancreatici exitum in intestino duodeno posse obturari per crustam densam aphthosam, vt nihil transmittere possit, facile intelligimus, quantae anxietates circa praecordia fieri debeant. Dum autem separata hac crusta liber denuo exitus conceditur bili copiosae hic collectae, stagnatione et mora acriori redditae, non miramur, tormina saeuissima in intestinis, pariter sic quasi excoriatis, nasci; diarrhoeas et dysenterias periculosas produci. Hinc adeo damnauerunt multi medici purgan-

tium vsum in aphthis, quia hypercatharsin intra paucas horas lethalem inde natam viderunt, quam non a purgante remedio solo ortum duxisse admodum verisimile est, sed a collectis bile copiosa et succo pancreatico, subito sic erumpentibus et crudam intestinorum superficiem irritantibus. Praeterea vti saliuatio, deciduis in ore aphthis, saepe per aliquot dies durat, antequam dilatata vasa ad pristinam magnitudinem redierint, sic ob eandem rationem et illa liquida, quae in ventriculi et intestinorum cauum naturaliter exeunt, pergunt saepe exire tanta copia, vt totum corpus exhauriatur. Aphthosum os grauidae abortus praenuncium; impeditur enim alimentorum debita praeparatio, et chyli resorptio; vnde cum in grauida muliere superesse debeat, quod duo corpora simul sustineat, ille defectus chyli boni funestus breui erit foetui, imprimis si consideretur, quod per morbum aphthas praegressum iam multum passus fuerit, ob mutatos matris humores in alienam omnino a sanitate indolem.

N E P H R I T I S.

Nephritis est renum inflammatio cum vehementi dolore.

Vrina pauca, aquosa, in hoc morbo merito damnatur, et vt signum, et vt causa. Vt signum quia notat validam inflammationem adesse per totam renum substantiam; vt causa vero, quia omnia acria per urinam naturali lege de corpore eliminanda retinentur, et diluens sanguinis ad renes appulli vehiculum a reliquis partibus recedens facit, vt inflammatoria densitas in sanguine augeatur.

Nixus corporis validus nephritidem producere potest: tunc enim omnes muscoli totius corporis tument quam maxime. Si iam consideretur, renes accumbere validissimis dorsi musculis tunc turgentibus, dum diaphragmate et musculis abdominalibus simul agentibus, viscera abdominalia premuntur; si praeterea animaduertatur emulgentium vasorum amplitudo, patebit latis, quanta vis renibus inferatur a nixu valido, imprimis si incurnato antrorsum corpore graue pondus tollere nitatur homo, et cor-

pus erigere, tunc enim musculi dorsi immanem vim exercent. Ab aestu etiam producitur aliquando nephritis; per aeris enim calorem dissipantur liquidissima, sanguis densior redditur, vrina rubicundior et acrior, vnde et stranguria nascitur. Ergo patet, et tunc causam nephritidis recenseri posse; imprimis si concurrant cursus et equitationes diuturnae et validiores. Quandoque post symptomata, quae renes aut vesicam laborare docent sequitur ileus et quidem lethalis.

Quibus ex stranguria voluulus succedit, intra septem dies intereunt, nisi oborta febre copiosa vrina effluat, Hippocrat. In commentario ad hunc aphorismum scripto *Galenus* dubitare videtur, an quidem genuinus sit, et an *Hippocrates* vel vllus alius, vnquam talem casum obseruauerit. Bona tamen fide adfirmare possum, me casum talem vidisse, qui ad amissim huic aphorismo respondebat, vbi aeger stranguria laborans, dein iliaco dolore correptus febre nata, quae prius vix aderat, affatim vrinam emisit, et euasit. Raro tamen hoc contingere, satis credo, cum in numerosa praxi, viginti quinque annorum spatio, tantum semel mihi hoc videre contigerit.

Magna

Magna cautela in distinguenda nephritide ab aliis malis opus est. In nephritide inflammatoria urinae quae crassae excernuntur bonae sunt, licet non subsident vel sedimentum inaequale et diuisum habeant, quod in aliis morbis suspectum haberetur. Ratio autem haec est, quia in aliis acutis morbis materia morbi soluta et mobilis reddita debet per pulmones transire, sanguini misceri, et cum illo per vasa moueri, antequam ad renes venire possit; nec integra ilico per hanc viam exit, adeoque repetita pulmonis et vasorum actione magis subigitur et laeuigatur, sicque apta evadit, ut sedimentum copiosum et aequabile in urina faciat. In renibus autem potest eadem haec morbi materies, solui tantum incipiens et crudior adhuc, ilico cum urina exire, nec opus habet, ut sanguinis massae permisceatur antequam exeat.

Nocent diuretica acriora, quia stimulo febrim, inflammationis comitem, augent, et urinam reddunt acriorem, unde loca haec dolentia magis irritantur, et omnia mala augentur.

Pus quidem cum urina emissum non est signum absolutum abscessus renalis, si so-

lum spectetur, potest enim et ex vreteribus aut vesica similiter affectis prodire. Optime notauit *Trallianus* quibus distinguere potest, pus a renibus an vero ab aliis locis veniat. Si enim non collectum fuit pus in viis vrinariis, sed ex alia parte resorptum cum vrina exiuerit, illud pus accurate permixtum vrinae exibat, et non nisi sensim ad fundum vasis secedet. Fuit enim illud pus vasorum et pulmonis actione mixtum sanguini, et per renales fistulas simul cum vrina secretum. Vbi vero a renibus vlceratis depluit, nunquam vrinae bene permiscetur, sed ilico in fundo vasis, vrinam continentis, separatum apparet. Difficilior videtur diagnosi ex sola vrinae purulentae inspectione, vt distinguatur, an pus ex renibus, an vero ex vesica prodeat. Interim tamen obseruata docent, pus vesicae longe tenacius esse, et glutinis instar ad fundum vasis sedere ilico; renum autem pus tenuius est. Praeterea in vesicae abscessu vna cum vrina prodeunt ramenta quasi foliacea, quae *Trallianus* vocauit *μυρμηκὰ πεταλωδῆ*, forte membranæ internæ vesicae lamellae separatae; a renibus vero suppuratis cum vrina excernuntur crassiores particulae magis carnosae, quas *Hippocrates*

res paruas carunculas *σαρκια μικρα* vocauit, et a renibus venire dixit; quae videntur esse partes semigangraenosae ipsius substantiae renum. Sic etiam abscessibus externarum partium corporis ruptis videmus exire floccos membranae cellulosae puri permistos.

Notandum est, primum pus post vomitam renalem ruptam prodiens raro esse optimae notae, imprimis si diutius vomica clausa manserit; tere semper enim foetidum est, et quandoque sanguinolentum. An a renibus tumentibus perfecta paralysis in femore et crure eiusdem lateris produci possit, dubium videtur, cum magni trunci neruosi, his partibus prospicientes, ex foraminibus ossis sacri emergant, et tali situ locentur, vt vix a renibus etiam tumidissimis comprimi possint.

APOPLEXIA. CATALEPSIS.

Non sine ratione statuitur, quod in apoplexia liquidi cerebrosi spirituosus effluxus in organa sensuum motuumque voluntariorum impeditur integre vel multum, superstite interim cerebelloso liquoris in cor

et naturalia respirationis organa ita et forsitan reditu aliquo.

Quo collum longius est, eo magis cor a basi cranii distat. Cum autem motus, sanguini per cordis systolen conciliatus, et dilatatio arteriarum a sanguine impulsio, validiores sint prope cor, quam in partibus remotioribus a corde; patet satis, eo validius vrgeri sanguinem per vasa cerebri, eo magis distendi haec vasa, caeteris paribus, quo cor capiti magis propinquum est, praecipue cum per magnos satis ramos recto decursu sanguis ad caput feratur. Hinc notatur in physiologicis carotides et vertebrales arterias, ubi ad basin cerebri appellant, ita disponi, ut impetus sanguinis, per haec vasa moti, minuatur, ne mollis encephali substantia a minus valido hoc impetu laederetur. Unde patet, quare collum breue merito habeatur pro causa praedisponente ad apoplexiam.

Cum in obesis omnia vasa corporis comprimantur a pinguedine accumulata, patet satis, nimis impleri vasa encephali, dilatari, minora vasa comprimi, sicque functiones cerebri sensim magis magisque impediri: hinc incipiunt fieri habetes, torpidi,
obii-

obliuiosi, somnolenti: sensuum omnium acumen in illis minuitur; tandemque, obruto nimia plenitudine cerebro, vel et ruptis vasis, apoplexia moriuntur.

Ratio cur plethorici saepe fiunt apoplectici, haec videtur esse: sanguis ruber naturaliter non inuenitur quidem in cortice cerebri, sed in vasis piaë matris, omnibusque huius processibus, qui se vbiq; inter corticem ipsamque medullam insinuant; dum ergo omnia vasa sanguinea in plethoricis nimio sanguine distenta turgent, dilatabuntur et haec vasa. Verum cranii cauum exactissime repletur contento encephalo, et ossa cranii in adultis cedere nequeunt adeo repletis plus solito vasis sanguineis, reliqua vasa, tenuiores humores ferentia, debent angustiari et comprimi, adeoque functiones encephali turbari.

Ad tres species potest reduci humorum nimia spissitudo, ad polyposas nempe concretiones, spissitudinem inflammatoriam, et pituitosum lentorem. Polyposae concretiones, si carotidibus et vertebralibus arteriis impingantur, cerebri functiones turbare valent, et penitus abolere, si omnem omnino aditum sanguinis arteriosi ad encephalon impediunt.

Causa proxima in omnibus apoplexiis est eadem; sed causae efficientes sunt saepe diuersissimae; vnde nulla poterit esse vniuersalis curandi methodus. Si enim functiones animales abolitae sint ob lentorem pituitosum inertem sanguinis, quo ineptus redditur, vt libere fluat per vasa cerebri et secretioni spirituum seruiat, tunc sola illa cura bona est, quae lentorem illum attenuet, sanguini debitam soliditatem conciliet, et motum nimis languidum incitet. Verum si sanguis inflammatoria densitate haereat circa extrema vasorum, tunc requiritur opposita medela, qua soluatur sanguis, et motus humorum nimius compefcatur. Dum impeditur liber transitus per vasa encephali, tanto magis vrgentur rami carotidis externae, hinc facies adeo inflammata apparet, et maior copia salivae, ac quidem viscidioris, secernitur, quam aegri forti apoplexia decumbentes, nec accumulari sentiunt, nec deglutiunt; vnde magis magisque congeritur, et a valida et forti respiratione spumescit.

Duplici modo prodesse potest alui fluxus, vel quatenus euacuando subducit materiae morbosae partem, vel quatenus impetum
et

et copiam humorum a superioribus deriuat versus inferiora. Dum enim liquidis per aluum ruentibus abdominalium viscerum vasa deplentur, sicque sanguini impulso minus resistunt, potens reuulsio a superioribus partibus fit. Antiqui vocauerunt *paraplegiam* idem illud, quod hodie dicimus *paralysin*.

In vertigine totum sensorium commune afficitur, verum tunc imprimis apoplexiam minitatur vertigo, quando causa vertiginis haeret intra cranium, tuncque vocatur vertigo idiopathica. Datur enim et vertigo sympathica, vbi sensorium commune quidem afficitur, sed causam extra cranium haeret, vti v. g. bilis corrupta in ventriculo etc. haec autem vertiginis species raro in apoplexiam desinit.

Si consideretur, euacuationes tunc tantum prodesse in morbis, quando vel morbosam materiam tollunt, vel nimiam copiam sanguinis boni minuunt in plethoricis, vel motus circulatorii nimiam celeritatem sedant, aut denique impetum humorum circulantium a partibus affectis deriuant in alia loca; facile patet, *non multum boni a sanguinis missione in apoplexia a lenta*

lenta pituita, expectandum esse. Sed tunc ad clysteres acriores et purgantia remedia confugiendum est: sic intestina liberantur, et humores caput occupantes, reuoluntur.

Prudentia magna opus est in cura huius cacochymiae, vbi symptomata docent, encephali functiones iam perturbari; si enim nondum satis attenuatos humores subito moueas, haerebunt tanto pertinacius impacti angustiis vasorum, et augebuntur omnia mala. Haec est ratio, quare prius praemitti debeant determinantis, vt, quantum per artem fieri potest, pressio a capite auertatur, simulque per euacuantia tollatur pars grauantis saburrae pituitosae. Tunc a lenioribus incipiendum est, et imprimis ab illis, quae potenter soluunt, et tamen circulationis impetum non augent, subito et vehementer, qualia sunt sapo venetus, tartarus tartarificatus, tartarus regeneratus, salia alcalina fixa ex cineribus plantarum etc. vbi his aliquamdiu vsurpatis leuamen symptomatum docet, lentorem attenuatum esse, tunc acriora et motum humorum magis augentia tuto adhiberi possunt, vna cum roborantibus, quae laxitatem

tem nimiam solidarum partium (semper huius cacochymiae comitem) emendent. Vesicatoria maximum hic usum habent, quae non tantum stimulando partem, cui applicantur, et irritando reuulsionem faciunt versus alia loca corporis, sed et solvendo epidermidem a cute faciunt, ut sub eleuata epidermide colligatur magna copia lymphae, quae pertusa hac vesica, per plures dies saepe pergit effluere, simulque motum in toto corpore augment, lentorem attenuant et dissolunt.

Distinguitur a tetano vniuersali catalepsis, quod in tetano omnes articuli rigidissimi fiant, et nulla vi flecti vel extendi possint; cum in catalepsi cerea quasi flexilitate, cedant omnia et maneat in situ, qui ipsis datus fuit.

DE MORBIS CHRONICIS.

In robustis et exercitatis hominibus morbi chronici plerumque tantum oriuntur ex vitiis relictis a morbis acutis male curatis; in debilibus vero et otiosam vitam degentibus, chronica mala oriuntur ex vitiis liqui-

quidorum, sensim natis, ob minus perfectam assimilationem ingestorum.

Austera frequenter morborum chronicorum causae sunt: haec enim in ventriculum et intestina agunt primo et efficacissime, et constringendo venarum absorbentium oscula sibi ipsis viam praecludere videntur, ne facile sanguinem inficere possint: sed et ab hoc effectu solo magna mala produci poterunt, dum internae tunicae ventriculi et intestinorum extrema vascula sic contrahuntur, ut arteriae nihil emittere, venae nihil admittere possint: turbatur inde tota chylopoiesis. Verum ubi illa austera assumta, vel a potu, vel a liquidis in intestina delatis, diluuntur multum, ingrediuntur sic diluta per vasa lactea et glandulas mesenterii pessime obstruunt, vel et a venis mesentericis delata per venam portarum ad hepar, et ibi similia mala producant; hinc praecipue abdominalium viscerum morbi chronici ab hac causa fieri solent.

Obesos homines, valida corporis exercitia subito non sine periculo obire posse certum est; fusa enim per calorem corporis a motu auctum, pinguedo periculosam ple-

plenitudinem vasorum facere posset, et oleosa immcabilitate vasa minima in cerebro et pulmone obstruere, vnde toties subita mors secuta fuit.

Thermæ natiuo calore laxant omnia et emolliunt, venis bibulis cutaneis se insinuant, sanguini permiscetur, obstructa loca alluunt; et si potentur simul salubres illae aquae, tutum et potens habetur remedium, vt moles concreta in vasis obstructis attenuetur et soluatur.

P A R A L Y S I S.

Cum salivae excretio impediatur, magis debent repleri carotidis internae propagines, simulque sanguis fluxurus per encephali vasa non liberetur lentescente illa et mucosa materia, quae per salivales ductus separatur. Poterunt ergo ab hac sola causa turbari omnes encephali functiones, adeoque et paralyfis produci. Ob hanc rationem periti medici *a siccitate oris interni*, in morbis acutis, *semper deliria et phrenitides metuunt.*

Vbi causa paralyfis in neruorum integumentis haeret, per artem tolli potest; vbi vero ipsam nerui substantiam occupat, raro vel nunquam curatur.

Paralyfis est musculi laxa immobilitas; nullo nixu voluntatis vel vitae superanda. In genere fere dici potest, quod, quo paralyfis altiori in loco corporis haereat, eo sit periculosior, quoniam causa mali encephalo tunc propinquior est.

Paraplegia saepius apparuit, nullo vitio intra cranium existente; forte nunquam visa fuit hemiplegia, nisi encephalum similiter affectum fuerit: nam balbutiunt fere semper, memoriam laesam habent etc. hinc pariter metus est, ne crescente causa hemiplegiae sequatur lethalis apoplexia. Vbi vero apoplexiae succedit paraplegia vel hemiplegia, melior spes est, quia tunc novimus morbi causam minui, et quasdam encephali partes liberari. Duplex imprimis est causa paralyfis, nempe omne illud, quod neruum transmittendo spiritui ineptum reddit, et deinde quidquid arteriosi sanguinis introitum in musculum impedit. Omnium pessimum signum est, si pars paralytica simul fiat atrophica; tunc enim denotat,

notat, nihil humoris vitalis nutritii adferri ad partem amplius, adeoque fenſim lento maraſmo contabefcere.

Tremor conuulſivus partis paralyticae bonus eſt vt cauſa et vt ſignum; notat enim cauſam muscularis motus denuo applicari muſculis paralyticis, ſed nondum tali cum conſtantia, vt durabilis ſit effectus, ſed mox vacillet denuo; vnde incipientem ſanationem indicat et integrae curae magnam ſpem facit; imprimis ſi levis conuulſio tremorem hunc comitetur. Omnes enim muſculi, qui in nobis diu quieverunt, ſi ſubito moueantur, conuelluntur; vti videmus in illis, qui ex ſomno expergeſcunt a magno fragore audito, vel ſimili cauſa, ſubito ac valide agente in ſenſorium commune et neruos. Verum et ille tremor conuulſivus prodeſt, vt cauſa, cum per hos concuſſus expediri poſſit ſaepe omne illud, quod adhuc immeabile in ipſis muſculis, arteriarum finibus, forte et in ipſis neruis, vel ſaltem horum inuolucris, haelit. Percipitur quandoque ſimul puncturae ſenſus in parte affecta, pariter laeto omine. Sic videmus ſaepe, quando quis dormitabundus oblique inſedit coxae, et toto fere pondere corporis compreſſit magnum trup-

¶ cum neruosum per posteriora femoris decurrentem, quod totum crus stupeat immobile; mutato autem corporis situ, adeoque compressione ablata, paulo post molestus sensus percipitur, ac si innumerae aciculae partem hanc pungerent; paulo post redit motus et sensus. Omnia ergo illa symptomata in parte paralytica obseruata denotant, motum liberum per arterias et neruos in musculos inchoatum iam esse, adeoque magnam integrae curae spem asfulgere.

Prudentes medici non multum sperant de curanda paralyfi, quae per plures iam annos perflitit, quia iure metuunt, neruosam fabricam vel destructam esse, vel iam concretam adeo, vt nihil amplius transmittere possit.

E P I L E P S I A.

Epilepsia praesens agnoscitur, si omnes sensus interni et externi aboliti sunt, et simul motibus conuulsiuus ab arbitrio mentis minime pendentibus, agitantur musculi. Distinguitur sic a paralyfi, in qua
flac-

flaccida immobilitas musculorum est; a catalepsi pariter in quo morbo sensus abolentur quidem, sed corpus illum situm retinet, quem primo momento accedentis morbi habebat; ab apoplexia, quia in apoplecticis cum abolitione sensuum et motuum arbitrariorum adest imago profundi et perpetui somni absque conuulsivis motibus. Adeoque signa diagnostica epilepsiae praesentis redigi possunt ad haec bina, sensuum nempe abolitionem et perturbationem motuum muscularium. Vbi conuulsi musculi rigent, nec relaxantur, tetanus dicitur; spasmus vero, si in parte singulari quadam corporis idem obtinuerit.

In omnium pessima specie, absque villo signo praemonente, cadunt ilico; et experimenta practica docuerunt, illam fere semper incurabilem esse. Frequentius primo sentiunt vertiginem, scintillas oculis obuolitantes, colorem purpureum nigrum, vel et variegatos iridis colores; quibus miri soni auribus percipiuntur; aliis molestus odor in naribus, vel sapor ingratus in ore, nascitur. Quosdam vidi, quibus scintilla lucida apparebat ante oculos, quae subito augebatur, donec in immen-

sum jubar cresceret, et tunc cadebant; alii omnia obiecta incipiebant videre, ac si densa nebula obfuscarentur, et subito crescente hac caligine concidebant. Quidam sentiunt a digito pedis, manusue, vel et ab alio quodam corporis loco, auram quasi frigidam adscendere, quae vbi ad praecordia venit, corruunt. Horum omnium aegri adhuc memores sunt, quando a paroxysmo resurgunt; reliqua autem, quae paroxysmi tempore contigerunt, ignorant omnino.

Impedita respiratione sanguis libere per pulmonem transmitti nequit, adeoque nec cor dextrum se euacuare; vnde sanguis venosus accumulatur circa cor dextrum, et omnes venae conspicuae apparent turgidissimae, imprimis venae frontis, raninae sub lingua, jugulares in collo; incipit tunc livescere facies, imo fere nigrescere, primo sub oculis circa palpebram inferiorem, vbi laxa admodum cutis est; vti etiam circa labia, simili fere modo ac fit illis, qui in laqueo haerent.

Epilepsia est morbus sensorii communis, per quem potestas sentiens aboletur, potentia vero motus musculares excitans
summos

summos effectus praestat, absque conscientia et voluntatis imperio. Nulla forte causa frequentius produxit epilepsiam et saepius incurabilem, imo quandoque satis subito lethalem, quam terror, metusque imprimis.

Fere omnes qui ischuria pereunt, soporosi conuulsi moriuntur, quia retinetur vrina, per quam naturaliter eluuntur de corpore sales et olea acriora sanguinis, unde producuntur capitis morbi.

Vbi in insultu epileptico extrauasi humores fuerint, lethalis apoplexia sequitur, vel imperuia reddita quadam parte medullae cerebri, insuperabile malum tota vita manet.

Aliquoties spuma viscida ac sanguine tincta ex ore naribusque prodiisse paroxysmi tempore obseruatur, et tamen postea nullum laesionis vestigium in lingua aut aliis partibus oris interni inueniri potuit. Si iam vena caua per hepar transiens plenissima fuerit, nec se in dextrum cor euacuare possit, tunc nec vena portarum sanguinem, a lecretionem bilis residuum, venae cauae tradere poterit; dum interim conuulsi musculi abdominales et diaphragma

tanta vi vrgent sanguinem venosum versus hepar, hinc facile poterunt dilatari oscula valorum in cauum intestinorum patentia, vt sanguinem ipsum transmittant, absque ruptura tamen viscerum. Simili modo et sanguis a splene redux dum hepar infarctum sanguine nihil transmittere potest, per vasa, breuia dicta, in cauum ventriculi viam sibi facere poterit. Sic ratio patet, quare sanguis sursum et deorsum quandoque ipso paroxysmi tempore, vel et post paroxysinum finitum exire possit.

Tempore paroxysmi epileptici omnes secretiones et excretiones turbantur.

Epilepsia vbi ex aliis partibus corporis initium capit, facilius curatur, sed omnium maxime, quando a manibus aut pedibus oritur; difficilior est cura, si a latere nascitur; grauius adhuc malum est, si a capite incipit.

Quantum potui intelligere ex iis, quae optimi medici obseruauerunt contigisse in hoc morbo, vel tentauerunt ad eundem curandum, fere sola spes in illo consistebat, vt magna mutatio induceretur corpori. Non determinauerunt, quid mutandum esset in epileptico, vt fieret sanitas, sed

sed tantum praesentem corporis conditionem conabantur mutare in aliam; malebant enim periclitando per incerta agere, quam miseros illos suo relinquere fato. Neque credi debet, talia tentata fuisse caeco impetu, sed optima cum ratione, dum ars naturae, hunc morbum curantis, ductum sequebatur. Observauerat Hippocrates, circa pubertatis tempus quando miro adeo modo totum corpus mutatur epilepsiam quandoque cessare. Ideo commendavit mutationem regionum et viuendi generis ad hunc morbum tollendum.

Tutissimum semper est, educere suppressam excretionem per illa loca, per quae antea exire solebat.

Quis crederet, spinas osseas, meningis cerebri et cerebrum ipsum irritantes, excrescentias osseas cranii, cartilagineam sinuum venosorum duritiem posse tolli vel decantatissimis arcanis? An encephali et totius generis neruosi fluxilis mollities, et facillima irritabilitas, quae recens natos praedisponunt ad epilepsiam, adeo ut a leuibus etiam causis occasionalibus conuellantur ilico, tolli poterunt remediis? Ab aucto hic corporis robore per aetatem et

corporis salubrem motum merito speratur curatio, et interea prudentes medici cauent vel tollunt omnes causas occasionales quae intestina et ventriculum vellicando, aut dentitionis tempore gingiuas irritando, paroxysmum epilepticum producere possent. Si quis haec omnia consideret, facile videbit, vniuersale antepilepticum remedium qui promittunt, vel falli, vel fallere.

MELANCHOLIA. MANIA.

Melancholicorum insania a phrenitide et delirio febrili differt, quod sine febre fiat; a mania autem distinguitur, quod nondum adfit saeuus ille furor.

In summa moestitia videmus faciem contrahi et pallefcere, anxietas summa circa praecordia percipitur, ac si torculari omnia premerentur; magna saepe copia vrinae limpidae exit. Simul tunc pulsus paruus, languidus, tardus et rarus est. Liquidissima ergo parte spoliatus sanguis per vasa contracta mouetur debili vi, adeoque nascitur facilis occasio, vt crassiores sanguinis

guinis partes aduentur. Simul illa anxietas magnae moestitiae comes, et aegritudinis molestissimum sensum circa stomachum faciens, notat impeditum facilem transitum per venam portarum; adeoque in vasis abdominalium viscerum haerere incipiet breui illud sanguinis crassamentum; sicque non tantum humorem atrabilarium, sed etiam morbum hypochondriacum producet. Accedit praeterea quod ingens tristitia faciat, vt vni eidemque cogitationi mens inhaereat diu, simulque somnum arceat, adeoque et hoc modo tristitia humorem melancholicum in corpore producere poterit.

Post aestiuos calores toleratos tempore autumnali frequenter melancholici morbi obseruantur; diffiantur enim liquidissima de corpore per auctam perspirationem insensibilem et sudores. Notum est omnibus in praxi versatis, post aestates seruidissimas autumnali tempore sequi febres difficillimas curatu, quae in principio continuae videntur, sed postea in intermittentium classem veniunt; in illis magna anxietas circa praecordia obseruatur, et nisi inspissata bilis excutiat de corpore, saepe tota hyeme languent tales aegri; dein sol-

uentibus remediis vernoque tēpore funditur illud atrabilarium, et instar picis liquatae per aluum exit.

Stricta et macilenta corpora in melancholicos morbos magis prona sunt, quia valido vasorum robore tenuissima expelluntur, crassiora manent.

Aere vtendum humido tepescente; liquidissimis enim partibus et mobilissimis sanguinis dissipatis, lentescit residuum; vasa minora exhausta collabuntur, totum corpus siccius redditur, solidae partes rigidiores fiunt, et liquidis impulsis cedunt difficilius, sicque stricta et sicca temperies toti corpori inducitur. Aer ergo humidus et tepescens nimium solidorum robur minuet, simulque aquosum et tenue vehiculum crassioribus fluidis subministrabitur, dum venae bibulae in tota superficie corporis positaе, laxatae pariter per teporem humidum, partem illius aquosi ex aere contiguo absorbebunt. Haec est ratio, quare tempore verno, quod tali aeris temperie gaudet, feliciter curetur hic morbus, vti et omnes fere morbi chronici.

Fructus horaei sed bene maturi palmam fere omnibus aliis praeripiunt. Illo enim
tem-

tempore anni abundant hi fructus, dum molesto calore aestuant sub aestiuo sole homines, et disponitur sanguis ad atrabiliarium cacochymiam, durant in autumnum usque, ut illorum usu solui possit, et blanda vi aluum laxante, expelli melancholica saburra, aestatis tempore collecta. Furientissimos ex melancholia maniacos sanatos vidi, dum solis fructibus horaeis vescebantur, et quidem cerasis, aut fragis ad *viginti et ultra libras* quotidie per aliquot septimanas assumtis, dum reliquos omnes cibos et cuncta remedia, ob veneni suspicionem, quam pertinacissime auersabantur.

Docuit anatomicae, intricatissimam minimorum vasorum conglomerationem esse in glandulis, adeoque minus meabiles humores facile circa loca glandulosa haerere incipient. Materia atrabilaria frequenter originem scirrhi dat, imprimis dum cessante fluxu menstruo vel haemorrhoidali, nihil de materia illa atrabilaria euacuatur amplius de corpore.

Quamuis humor atrabiliaris diuersa loca corporis occupare possit, omnium tamen frequentissime in viscera abdominalia deponi solet et figi. Demonstratum est,

est, mobilissimas sanguinis partes, a corde in aortam pulsas, rectissima via, et maiori velocitate, a corde recedere, minus mobilia et viscida tardius moueri; adeoque iuxta leges *hydraulicas* in truncum descendentem aortae ferri, ex quo coeliaca arteria et binae mesentericae, quae visceribus abdominalibus prospiciunt, ortum ducunt. Cum ergo in hoc morbo, mobilioribus partibus dissipatis, immobiliora vnita fuerint, horum crassiorum pars magna per has arterias feretur. Si iam simul consideretur, omnem sanguinem viscerum abdominalium bis arteriosum fieri; antequam ad cor redeat, adeoque hic tardissimum esse humorum traiectionem, patebit ratio, quare ad viscera abdominalia omnium frequentissime deponatur humor atrabilarius, qui antea cum circulantibus humoribus aequabiliter fluxerat. Notum est, quantum respiratio valida conducat ad expeditum humorum per viscera abdominalia circuitum, quia, diaphragmate et musculis abdominalibus agentibus, premuntur omnia contenta abdominis, sicque sanguinis venosi motus promouetur. Dum iam melancholici, vni et eidem cogitationi affixi, omnia reliqua negligunt, plerum-

rumque sedentariam vitam ducunt, vel et quandoque studiis pertinacissime incumbentes incuruo antrorsum corpore sedent, adhuc magis impediunt liberum humorum trajectum per abdominis viscera, atque omnium maxime, quando pleno post partum ventriculo in tali corporis positura diu manent.

Certe atrabilaria saburra, per victum idoneum et soluentia remedia quasi liquefcens, si sponte prodeat, summum in hoc morbo leuamen dat, adeoque illa purganda est; si vero alii mobiliores humores educantur de corpore in melancholicis, nocet semper. Cum ergo sine periculo vix possit tentari totalis expulsio materiae atrabilariae, nisi prius soluta atque adeo mobilis reddita fuerit, vt lenioribus remediis educi possit, huic indicationi prius incumbendum erit. Verum et hic iterum prudentia opus est: omnia enim viscera abdominalia, vt notum est, sanguinem suum venosum tradunt hepati, et dum infarcta materia soluitur ex his visceribus, transit ex arteriarum finibus, in quibus haeterat, in venas; adeoque perueniet ad hepar; cum autem huic materiae atrabilariae, vt post-

ea adhuc pluribus dicendum erit, acrimonia magna quandoque jungatur, quae tenaci et piceae huic massae inuoluta non multum nocet, sed solutis his vinculis, quibus irretiebatur, illud acre actiuum redditur, et vno impetu magna copia per venam portarum in hepar ruit, hinc tenerum hoc viscus integre destruere vel saltem insigniter laedere posset. Ob hanc rationem non nimis subito urgenda est haec solutio materiae morbosae, et tantum per talia remedia, quae efficacem soluendi vim habent sine magna acrimonia.

Vbi acidum austerum praedominatur, sapo Venetus ex oleo puro presso vegetabili et sale alcalino confectus, conducet; e contra si putridum cadauerosum aut oleosum rancidum deprehendatur suis signis, tunc accedentes saponis, vt mel, oxymel simplex, succi fructuum horaeorum subacidorum, syrups officinales ex similibus confecti proderunt, qui in priori casu auferent potius acrimoniam acidam, cum haec omnia sponte sua acescant.

Si signa docuerint acrimoniam putridam adesse, fructus horaei, lacticia, farinae bene fermentata, oryza, hordeum, secale

cale etc. in victu proderunt. Eadem autem cum sint vel acida, vel cito acescentia, nocerent vbi constat ex signis acidam acrimoniam inhaerere atrae bili. In hoc enim casu oua sordida, iuscula ex carnibus iuniorum animalium parata, vel ex gammaris et cancris, carnes tenerae assatae, pisces fluuiatiles assi proderunt. Semper tamen ex quacunque materia sumantur cibi, eligantur tales, quae vel sponte sua vel per artes culinarias praegressas facile digeruntur, et paucas faeces relinquunt. Ob hanc causam potius laudatur lactis serum quam lac ipsum, quia videmus infantes, solo lacte materno vtentes, copiosas et satis crassas faeces per aluum euacuare. Ob eandem rationem iuscula praeferuntur carnibus. Simul hic magnum vsum habent olera illa mollia, vt endiuia, spinachia, maluae etc. imprimis si iusculis incoquantur, et deinde per colaturam ab herbis incoctis separata iuscula potentur: sic enim vix quid faeculenti relinquitur in intestinis et simul blanda aluum subducente vi, quam habent haec olera, expelluntur faeces relictae.

Motus corporis quidem conducit, cum sedentaria vita semper melancholicis noceat;

ceat; sed debet esse moderatus, ne cale-
 scat multum corpus, et liquidissima diffen-
 tur, sicque augeatur copia materiae atra-
 biliariae; nec tantum ob hanc causam, ve-
 rum etiam quia valido motu posset subito
 saepe moueri atra bilis, et turgens reddi,
 summo cum periculo; ob eandem ratio-
 nem intensi calores vitari debent.

Maxime proderit per clysmata iniicere
 talia remedia, quae absque multa acrimo-
 nia soluendi vim efficacem habent, illaque
 diu retinere, vt absorpta venis intestino-
 rum directe ad hepar veniant, vix mutatis
 viribus. Serum lactis mellitum, sapo ve-
 netus in aqua solutus, tartarus solubilis, vel
 tartarus regeneratus *Sennerti* potenter sol-
 uunt et blanda tamen sunt.

Omniū tutissimae sunt illae euacuatio-
 nes materiae atrabilariae in hoc morbi sta-
 dio, quae lente et successiuis vicibus fiunt;
 sic sensim minuitur morbus, liberantur
 viscera, et sanitas redit, quamuis tardius.

Sputatio tenuis et frequens imprimis
 obtinet, dum per abdominalia viscera, hu-
 more tenaci atrabilario infarcta, impedi-
 tur libera circulatio, adeoque et secretio
 lymphae intestinalis, succi pancreatici et
 gastrici,

gastrici. Cum autem glandulae salivales similem humorem a sanguine separent, ideo salivae secretio augetur, continuo os madet, et frequens sputi tenuis excretio fit. Ob hanc causam vocantur *Sputatores melancholici*. Nocet autem frequens talis sputatio ut signum et ut causam. Significat enim vasa abdominalia viscerum infarcta esse, simulque copiosa talis tenuis sputi excretio orbat sanguinem liquidiore et mobiliore parte, adeoque morbum auget.

Summi semper momenti est in morborum curationibus, attendere ad illa, quae sponte in morbis contingunt cum leuamine; ars enim sic edocta conatur haec imitari; vel saltem prudens medicus inde discit, ne perueriam medela impediatur salubria haec naturae, morbos sanantis vel emendantis, conamina. Foeda scabies, totam fere superficiem corporis deturpans, prodest melancholicis. Probe memini me talem casum vidisse in homine per plures annos iam hoc morbo laborante, in quo ulcerosa cutis coepit plorare liquidum ichorosum, quod in foedas et densas crustas concrefcens totam corporis superficiem deturpabat. Ratio huius rei videtur haec esse:

Observatum est, atrabiliariam materiam non tantum peccare spissitudine et picea tenacitate, sed et simul huic tenaci adhaerere magnam acrimoniam, quae minus nocet, quamdiu sic inuiscata manet. Verum ubi quacunque de causa soluitur atrabilis, tunc illud acre, his nexibus liberum, humoribus circulantibus facile misceri poterit, et si magna copia et impetu in quasdam corporis partes adigatur, pessima et immedicabilia mala producet. Si autem sensim solvatur atrabilis, sensim extricabitur illud acre, et lymphæ corporis dilutum ad emunctoria cutis peruenire poterit; cumque minima illa vasa acri stimulo irri- tet, non exhalabit per transpirationem insensibilem, sed hærebit in vasis minimis cutaneis, illa erodet sicque omnia hæc mala producet. Ita et videmus in aliis morbis materiam morbosam ad cutanea vasa delatam illa obstruere, inflammare, varias pustulas et exanthemata in cute facere, quia crassior cum sit, vel hæret in vasorum angustis ultimis, vel acrior quandoque illa irri- tat et constringi facit. Hinc forte quandoque febres variolosæ sine variolis contingunt, quando mialma variolosum ad cutis spiracula delatum exit libere.

bere, vti nempe mitior indoles contagii variolosi, humores diluti, et vasa cutanea laxa et facile peruia sunt. Sic nouerunt medici, antequam miliaria exanthemata erumpant, imprimis alba, percipi odorem fracidum subacidulum, instar vappidi aceti. Exhalat tunc pars materiae morbosae, quae postea per moram ac febrim acrior reddita, maiori copia ad cutis vasa delata retinetur, imprimis circa cutaneos folliculos, quas distentos morbosam lympham eleuat in paruos et pellucidos tumores. Forte etiam epidermis in pluribus locis a cute soluitur et a collecto liquido in minimas tales bullulas eleuatur. Quandoque enim minimae tales sphaerulae ultra cutis superficiem eminent, frequentius dimidia quasi sui parte cuti immerisae manent.

Vt intelligatur, quomodo hydrops maniae prodesse possit, notandum est, quod quandoque ille morbus a solutis nimis humoribus nascatur, qui tunc vasis maioribus elabuntur, et in cauis corporis vel in panniculo adiposo colliguntur. Verum talis humorum solutio dum adest, et tenax illud atrabilarium pariter attenuabitur, et exhibit de corpore, vel per metastasin ad

alia loca corporis deponetur cum leuamine. Notum est, per argenti viui vsum totum sanguinem solui in tenuem et putridam lympham, quae vel per aluum exit, vel per saliuales glandulas excernitur; vnde validam mercurialem saluationem passi aegri pallefcunt toti, et si excretio per ductus saliuales a quacumque causa impediatur subito, facies, collum, labia immaniter tument ab aggesta lymphâ non excreta. Obseruata medica iam docuerunt, maniacos aliquando saluatione mercuriali sanatos fuisse. Praeterea quandoque in maniacorum cadaueribus inuenta fuit aquosa colluies in ventriculis cerebri, quae resorpta et ad alia loca corporis deposita, posset maniae leuamen adferre, nato tumore hydropico in alia corporis parte. Sic obseruamus saepe, difficillimam respirationem, a pectoris hydrope natum, leuari, dum pedes incipiunt tumere, et contra pedum tumorem hydropicum subito euanidum, pectus grauare. Ex quibus patet et alia ratio, quare hydrops maniae prodesse possit.

Si ab atra bile oriatur mania, spem habemus, soluta et euacuata hac materia morbum curari posse; verum vbi a valido
 animi

animi affectu sic mutatur sensorium commune, ut mania sequatur, satis patet, non intelligere liquido medicum, qualis sit haec mutatio sensorii communis, et per quae tolli debeat remedia.

Profunt opiata in cura maniacorum, quando nempe prius euacuationes tam per venae sectionem repetitam, quam per purgantia praecesserunt, omnium maxime, si pertinaces adsint vigiliae. Magnam opii quantitatem ferre possunt maniaci.

RABIES CANINA.

Mira certe veneni rabidi proprietas, et explicatu difficillima. Simul incipit tunc genus nervosum turbari (cum de lassitudine et gravitate conqueruntur aegri) somnia oriuntur horrenda, moestitia insolita, metus absque causa. Non mirum est illos metuere, qui conscii sunt, se a cane rabido demorsos fuisse; verum et tristitia et metus observantur in illis, qui ignorant, se hoc veneno infectos fuisse; vel ob diurnitatem temporis post morsum inflictum omnino obliti sunt, sibi tale quid contigisse;

gisse; quin imo hoc morbi stadio facies pallida et contracta apparet, vt in meticulosis hominibus fieri solet. Vigiliae assidue, cum enim anxietas magna semper adsit, sitisque et siccitas faucium, hinc somnus admodum difficilis, vel nullus.

Non semper delirant; vnde merito *Salius Diuersus* dixit, inter propria et pathognomonica huius morbi signa delirium non esse numerandum. In genere videntur obseruata docere, raro penitus delirare hydrophobos, sed licet toruo et minaci vultu, clamoribus, feroci mordendi conatu, terreant adstantes, tamen mentis compotes manere plerosque ad mortem usque. Constat, plures hydrophobos monuisse adstantes, vt sibi cauerent, dum praesentiebant, nouum furoris quasi paroxysmum instare. Rubor faciei maior, oculorum immobilitas, distorsiones musculorum faciei plerumque praecedunt immediate talem exacerbationem. Miserimus ille aegrorum status non diu durat; incipit tunc pulsus vacillare, imo deficere, respiratio fit difficillima, sudor gelidus viscidus per totum corpus exit, et plerumque conuulsi pereunt.

Raro vel nunquam *quartum diem* excedit hic morbus, computando imprimis a fine primi gradus; quia, prima illa symptomata, quae latens venenum docent iam actuosum fieri, quandoque per plures dies durant, antequam aquae metus sequatur.

Observatores, qui descripserunt illa, quae in cadaueribus hydrophoborum notata fuerunt, fere omnes testantur, biliosam materiem in ventriculo fluctuasse; vel cystidem felleam tenaci et quandoque atrabile distentam fuisse.

Notum est ex Physiologicis internam superficiem pericardii totamque superficiem cordis, auricularum, ac vasorum maiorum venosorum et arteriosorum circa cor, quae omnia pericardii cauo continentur, semper madescere tenuissimo halitu, qui ex vasis exhalantibus harum partium exit; sic impediri, ne cor cum pericardio concreseat, simulque conservari debitam flexilitatem in omnibus his partibus. Illud autem exhalans, cum tenuissima et fluidissima pars sanguinis sit, debet minui, imo et tandem deficere, dum ob potus penuriam, iactationes perpetuas, sudores continuos, tenuissima humorum pars perit,

rit, nec restituitur. Ob hanc rationem pericardium, quod post mortem aliquid humidi collectum habere solet, siccum in hydrophoborum cadaueribus inuentum fuit.

Omnis sanguis venosus a toto corpore redux debet prius per pulmonem transire, antequam denuo aortae arteriae ope per totum corpus distribuatur. Verum per secretiones varias factas, dum sanguis per arterias fluit, plurimum liquidioris partis de sanguine secedit, adeoque sanguis venosus crassior et minus meabilis fit. Verum in sanis, quidquid per venas absorbentes ventriculi, intestinorum, et totius superficiei corporis tam internae quam externae ingreditur, omne illud sanguine venoso permiscetur, antequam per pulmones pellatur, sicque sanguis venosus dilutus satis et meabilis seruatur, ut per pulmonalis arteriae angustias ultimas transire possit. In hoc morbo autem deficit restitutio liquidi deperditi; hinc breui haerere incipit sanguis in arteriis pulmonalibus, vel saltem transire difficulter; unde anghela respiratio in rabidis animalibus obseruatur, et hydrophobi intolerabilem anxietatem respirationemque difficilem patiuntur.

Verum

Verum vbi dissolutio humorum obtinet, sanguis non accumulabitur in pulmonibus, sed facile transibit in cor sinistrum: hinc venae corporis euacuabuntur satis libere. Cum autem per arteriarum angustias sanguis, licet magis solutus sit, transire non possit, nisi cordis et arteriarum vires agant valide; hinc incipit accumulari in arteriis, quia in pessimis illis morbis, ubi talis degeneratio humorum est, omnes medici obseruant, pulsum frequentem, debilem, inaequalem, intermittentem, qui designat vitales vires, quae humores per vasa mouent, opprimi. In pulmonalis autem arteriae ramis minus haerebit sanguis, quia tota vis cordis dextri vrget sanguinem solutum in arteriam pulmonalem; et licet haec vis etiam debilior sit, respiratio semper frequens et anhelosa in iisdem morbis expedit viam, quae longe breuior est, quam vbi sanguis vi cordis et arteriae aortae ad extrema corporis vsque pelli debet: vnde etiam in talibus morbis extremitates corporis frigere solent, dum aestus percipitur circa praecordia.

Sedem mali primo circa stomachum et vicina haerere iam mouit *Aurelianus*:

confirmant et hoc morbi symptomata; ingens enim adest circa praecordia angustia, ad oblatum potum turget ventriculus; vomunt biliosa, quandoque fusca et graeolentia; aliquando vomitorio dato leuamen habuerunt. Praeterea obseruatio docuit, inflammationem ventriculi produxisse hydrophobiam, quae audacter repetita venae sectione sanata fuit. Omnium efficacissimum auxilium ab igne exspectauit *Dioscorides* merito, cum omnia destruat uiuus ignis, sic cuncta lustret uenena, simulque separatio escharae iniustae diuturnius tempus requirat, adeoque cita consolidatio vulneris prohibeatur. Simul monet eschara separata, crudum vulnus *falsis* et acribus irritandum esse, ne coalescat: et si ante quadragesimum diem coiuerit, renouandum vulnus esse, siue scalpello, siue noua uisione. Recentiorum autem obseruata docuerunt, non sufficere leuem et superficiale uisionem, sed requiri profundam, ut certi simus, uenenum vulnere inhaerens, integre per ignem destructum fuisse: simul tamen prudentia requirit, ut eschara delapsa, diu sustineatur suppuratio, ut si forte quid adhuc de ueneno lateat, hoc modo expellatur.

Cum tam teter ille morbus sit, praestat cautelae gratia in sextum mensem usque plagam apertam tenere; quod leniter erodentibus, ut v. g. praecipitato rubro, unguentis digestiuis misto, facile obtinetur; quin imo frequens applicatio muriae salis marini cum aceto, quandoque ad hunc scopum sufficere solet, quod simul omni putredini resistit quam efficacissime.

SCORBVTVS.

Haemorrhagiae et quidem periculosae satis familiares sunt scorbuticis, et lassitudo totius corporis. In scorbuto a levissima offensa cutis abraditur quasi, et vlcera difficilia sequuntur, inprimis in cruribus, vbi, si cutim tantum unguibus scalpant, saepe post leuem excoriationem sequitur annosum vlcus.

Causa vera et primaria scorbuti nulla alia est, quam abstinentia diuturnior a quocunque genere recentium vegetabilium.

Omnia animalia quae aliis animalibus nutriuntur, omnes succos facile alcaliscentes habent. In piscibus pingue abundat oleum,

oleum, et ideo aves pisciuorae omnes rancidum sapiunt plus vel minus; rancida autem talis acrimonia peior est simplici putredine, et vbi semel humoribus nostris mista est, difficilius inde eluitur. Observatur, post aestates feruidissimas sequi autumnali tempore febres intermittentes difficiles, cum anxietate praecordiorum, leui flauedine oculorum, et vrina subicteritia, quae omnia docent, in visceribus abdominalibus obstructions natas esse. Vbi intercalaribus diebus soluentium remediorum copia datur, haec per febrim sequentem mota saepe feliciter expediunt saburram visceribus infarctam, sicque tuto tolluntur haec febres; vel si pergant, liberatis iam a materia obstruente visceribus cortice peruiano dato feliciter curantur. Vbi autem antequam soluta fuerit et expulsa haec materia, praepropere datur cortex peruianus, languent tales aegri; sique repetatur corticis vsus, dum prima recidiuae signa apparent, pertinax saepe obstructio manet in toto systemate vasorum mesentericorum; quae ergo melancholiae et morbo hypochondriaco originem dare poterit, adeoque et scorbuto.

In morbis chronicis qui ex vitiis liquorum sensim natis originem ducunt, et lento gradu functiones corporis labefactant, maior saepe difficultas est eruendi signa illa pathognomonica, quae certam dant diagnosin morbi praesentis; imprimis in morbi principio, vbi nondum adeo laesa est sanitas, sed quasi vacillare incipit tantum.

Conueniunt in eo Auctores, quod incipientem scorbutum comitetur torpor insolitus, et lassitudo totius corporis spontanea. Lassitudo illa spontanea si morbum acutum minuetur, breui certe in talem morbum abit. Si autem a retento perspirabili producta fuerit, quiete corporis, tenui victu, blando sudore finietur; vel si neglectum hoc fuerit, quandoque periculosum morbum faciet. In scorbuto autem talis lassitudo sensim subrepat, per plures dies imo septimanas pergit sensim aucta, nullo alio morbo sequente; et imprimis hoc peculiare habet, quod a somno evigilanti molestior sit haec lassitudo, quam reliquo diei tempore, dum lassitudo ab aliis causis orta post somnum minui potius soleat.

Optime notat *Eugalenus* difficilem illam respirationem scorbuticorum distingui a simili

mili malo, ab aliis causis nato, quod non adsint *tussis, sibilus, stertor, dolor pungens, orthopnoea, et his similia thoracis affectibus propria.*

In hominibus diu quiescentibus saepe pedes tument, quia venae minores commode se euacuare nequeunt in venas maiores nimis distentas.

Valorum ruptura et liquidorum extravasatio causa est macularum scorbuticarum et coloris mutationis in cute.

Solet plerumque circa gingivas et dentes primo se manifestare hoc malum, verum certum est alias partes plures affici.

Notum est ex Anatomicis, sub lingua, ad utrumque latus fraenuli linguae, apparere venam satis insignem et conspicuam, quae in quibusdam morbis pertundi lanceola solet; hae raninae vocantur, et in venas iugulares externas plerumque se euacuare solent. Observantur quandoque in scorbuticis illae venae varicosae et tumentes, quod fieri potest ob vicinas his venis partes in tumorem elatas, sicque liberum transitum sanguinis ex his venis in iugulares impediennes.

Vlcera nullibi peiora et difficilius curabilia occurrunt, quam in cruribus, et praesertim circa malleolos; totus ambitus talis vlceris fulco vel et purpureo liuescente colore perfunditur, fundus vlceris sordidus est, labia quasi exesa, saniem olidam plorant; et nouerunt omnes qui praxin medicam in locis, vbi frequens scorbutus est, exercuerunt, quanta taedia haec vlcera faciant chirurgis, quam difficulter ad cicatricem perducantur, quam facile in vicino loco erumpant noua!

Cocchi suspicabatur, ad scorbutum referri posse elephantiasin et in Aegypto ideo frequens malum esse, quia ibi frequens erat cibi vegetabilis defectus: imo pulchre notat, desperatos elephantiacos, ab hominum commercio remotos, ob morbi foeditatem, et ad deserta loca delatos, quandoque conualuisse, non ob viperas ex desperatione comestas, sed quia miseri nullum cibum, nisi vegetabilem inuenire poterant.

Nec immunia sunt interna viscera ab hac labe; et praecipue obseruauit, cardiae et ventriculi dolores enormes quandoque hos aegros excruciare ab assumtis cibis auctos,

ctos, appetitu tamen satis integro manente. Pericardium, pulmo, pleura, diaphragma non tantum concreta, sed quasi in vnam massam confusa, inuenta fuerunt in cadaueribus scorbuticorum, qui subita opprefione pectoris suffocati perierant. Interim tamen et hoc mirabile occurrit, quod in tanta degeneratione humorum *cerebrum* tamen semper sanum et illaesum repertum fuerit, et obseruationes huius morbi per totum eius decursum factae confirmant, actiones cerebri satis integras mansisse. Conuulsionem, tremores, paralyses etc. quidem adsunt in hoc morbo aliquando, sed potius vitio neruorum et musculorum, quam ipsius cerebri. Memoria enim, intellectus, ratiocinium illaesa manent. Miseri illi qui in vltimo septentrione hibernauerunt, et successiue omnes perierunt, singulis diebus omnia notauerant, quae ipsis contigerant; et vltimus superstes concludit harum calamitatum historiam, dum scribit *morior*: vnde videtur ad vltimum vitae finem mente constitisse; nec memorat, vllum sociorum delirasse ante mortem. Simul et hoc notari meretur, quod ad finem vitae vsque appetitus non defecerit; sed miseri illi ob debilitatem et dolores

res continuos de lectulis suis surgere non poterant amplius, vt cibos pararent. Imo ingentem famem in scorbuticis ad mortem vsque adfuisse notat *Poupart*, illamque deducit ab acri humore, qui in ventriculis hoc morbo defunctorum reperiēbatur.

In quorum urinis maiora putrefactionis indicia insunt, quam foris ex calore et siti apparet, morbo lento existente, et ad nullius veteribus cognitae febris typum accedente, de his certo tecum statuere potes ac debes a scorbuto tales detineri; additque Eugalenus, in alio loco; maxime si obambulantibus et omnia vitae munia sine offensione administrantibus, tales reddantur urinae.

In cadaueribus illorum scorbuticorum, qui subito mortui sunt, obseruata sunt omnia interiora corrupta; in multis etiam cordis auriculae pugnū aequantes repleta sanguine coagulato, vnde necessario sanguinis circuitus subito suffocari debuit.

Non mirum videbitur in pessimo scorbuti gradu conuelli aegros, licet in cadaueribus cerebrum sanum inueniretur. Si enim bilis corrupta, in ventriculo fluctuans conuulsionem excitare potuerit, cessantem

ilico, dum per vomitum haec saburra excutiebatur; si dolores magni et periodici, uti et ulcerosa materies alicubi hospitans in corpore, epilepsiam horrendam producere potuerit, quid non timendum erit in aegris quorum omnia fere ossa cariota erant; quorum ligamenta erodebantur ab acri sanie in cavis articulorum collecta; quorum pericardium fere totum erosum erat, et ipsum cor profunde ulceratum; quorum viscera alluebantur adeo acri sanie, ut haec cadauera secantibus epidermis secederet a manibus, et facies ulceraretur. Patet ergo sufficiens ratio convulsionum in pessimo scorbuto; et *Poupart* observat convulsiones omnibus scorbuticis contigisse, dum illas inter communia symptomata scorbuti putridissimi recenset.

Si a falsamentis liberalius assumtis acrimonia conciliatur humoribus, haec muriatica erit, nec facile tunc in putredinem tendet scorbutus, et diutius tolerabitur, licet molestissimos dolores faciat, et rigiditatem membrorum quandoque inducat. Talis in classiariis satis frequenter contingit, et victu recenti insulso, potuque copioso feliciter superari solet, et saepe breui

fatis

satis tempore. Vbi vero non bene conditis sale carnibus, et hinc calido sub climate putrescentibus vesci coguntur miseri, et aquam corruptam bibere, tunc alcalina putrida nascitur acrimonia, et pessimus scorbutus sequitur, qui breui corpus destruit. Solo absinthio aquae et vino vel et cereuisiae tenui infuso, difficilia scorbuti symptomata non tantum, sed et morbum ipsum se superasse testatur *Eugalenus*. Dum cereuisiae dolio aliquot brassicas rubras capitatas minutim concisas infundebant, cum duodecim manipulis nasturtii aquatici, vel cochleariae, et libra recentis raphani rusticani, integras familias curatas vidi, quae tali cereuisia pro potu communi utebantur diu. A caseo antiquo et acri, si quotidie sumatur, longe citius omnia scorbuti symptomata redire vidi, quam ab vlla alia causa.

Vbi iam oris foetor incipit, gingivae tument, dolent, calent, satis patet, suspexitum esse mercurialium remediorum usum, cum horum effectus sit, os internum exulcerare, et magnam copiam foetidae salivae elicere. Illi qui morbis venereis sanandis frequentem operam adhibuerunt, satis ex-

perti sunt, leuem etiam argenti viui quantitatem ingentes turbas excitare in scorbuticis corporibus, si a lue per hanc methodum curari debeant.

Crassities in vna parte sanguinis, in altera acrimonia peccat in hoc morbo. Si illa crassities humorum iners mucosa frigida sit, amara et aromatica tantum vsu habent; tunc absinthium pulcherrimum effectum praestat. Aliquando adest spissitudo inflammatoria humorum, tunc succi horaei, syrapi et sapae ex his confectae, profunt pulcherrime: spissitudo atrabilaria *mellitis*, *saponaceis* soluitur.

Serum lactis crassitiem humorum diluendo et attenuando minuit, simulque suppeditat sanguini aquolum vehiculum, per quod acres sales et olea, iam corruptioni proxima, elui possunt, et per sudores, vrinae et alui vias exire de corpore. Verum requiritur tale adhuc virium vitalium robur in aegris, vt moueri possint haec ingesta cum sanguine per vala; caeteroquin haec manent in corpore, et hydropicos tumores producant. Vbi ergo magnus languor percipitur, vel signa adsunt nimiae dissolutionis humorum, tunc non conueniunt.

Vbi in scorbuticis laxa flacciditas totius corporis obseruatur, et a rudiori quacunque corporis contrectatione maculae coeruleae oriuntur, tunc locum habent adstringentia, austera remedia.

C A C H E X I A.

Requiritur ad constantiam vitae et sanitatis, vt tantum et tale in humoribus, solidisque, perpetuo restituatur, quantum et quale quotidie perditur.

Pinguia difficilis admodum digestionis sunt, et in ventriculo diu retinentur, tuncque rancida fiunt et sic pessime nocere poterunt. Sani et robusti homines hoc saepe experiuntur, si pinguiores carnes et inprimis lardum, maiori copia in prandio comederint; tunc enim vesperi eructant acre oleum, quod fauces fere erodit, et ignem proiectum luculentam flammam facit. Tam diu hoc pingue in ventriculo, reliquis cibis iam fere vacuo, manet indigestum, et nisi in duodeno copiosae et acribili occurrat, quae illud pingue saponacea sua vi reddat aquae miscibile, in reliquo intestinorum tractu cruditatem rancidam pessimam facere poterit. Nimum robur vaso-

rum ac viscerum inter causas cachexiae numeratur, quia tunc tanta est cohaesio partium solidarum illa componentium, ut non cedant satis liquidis impulsis, adeoque sic interrumpitur aequabilis sanguinis motus, & turbantur omnes secretiones.

• Vbi qualicumque de causa minuitur insigniter copia humorum inquilinorum, assimilatio crudi ingesti minus perficitur, adeoque deprauatur nutritio, et cachexia inducitur. Omnium autem maxime hoc metuendum est, vbi subitis euacuationibus humorum copia imminuta admodum fuerit, ut in vulneratis; in mulieribus abortum et simul validam vteri haemorrhagiam passis; in cholera morbo, vbi intra paucas horas totum corpus fere exinanitur; replenda quidem sunt haec corpora, sed sensim, neque permittendum, ut multa simul et semel ingurgitent, licet appetitu valeant.

¶ Cum requiratur bonus sanguis, ut per encephali fabricam inde separetur subtilissimum illud fluidum nerueum, quod musculari motui perficiendo seruit, et in cachecticis omnes humores a sanitatis conditionibus degenerent, deficient et illud fluidum nerueum vel copia, vel non habebit omnes dotes requisitas. Vnde illa alacritas ad motum, quae in sanis adest, deficit, et vix trahunt languida membra cachectici. Praeterea

terea obseruatur, quod simul ac libera sanguinis circumductio per vasa partis cuiusdam corporis impeditur, statim illa pars grauis sentitur: sic e. g. si brachium valida phlegmone occupet, instar plumbi graue percipitur. Cum autem cachexiam frequenter comitetur glutinosa iners et frigida cacochymia humorum, quae facit difficiliorum transitum liquidorum per vasa, inde et alia causa grauitatis membrorum percipitur.

Notum est, humores venis contentos propelli per illas versus cor illo motu, quem ab arteriis acceperant: verum cum venae non pulsent, et in decursu suo semper latiores fiant, retardatur necessario humorum ex arteriis in venas venientium motus: vnde in plurimis corporis locis videmus, venas arteriis contiguas esse, vt turgentes arteriae in sua diastole premant vicinas venas, sicque humorum motum per illas promoueant. Praeterea muscoli agentes, dum turgent, premunt omnes venas illis incumbentes, vel inter illos decurrentes; sicque plurimum adiuuant venosi sanguinis motum. Verum in cachecticis languet cordis et arteriarum actio, motus musculares vel omnino non vel admodum languide exercentur; adeoque desunt illa adminicula, quae expeditum humorum venosorum ad cor reditum procurant. Maiores venae hinc vix de-

plentur,

plentur, et minores lymphaticae venae, quae ex cauis maioribus et minoribus corporis lympham arteriis exhalantibus, resorbere debebant, cum non possint depleri facile in maiores venas nimis plenas, non resorbent omne, quod eructant arteriae exhalantes; hinc incipit turgere tunica cellulosa aquosis humoribus, sicque oedema nascitur, imprimis in partibus a corde remotis, quia ibi, caeteris paribus, semper tardior circulationis motus est. Inde fit pedum tumor, maxime si erecti stant diu, vel sedent pendulis pedibus, tunc enim contra grauitatis nixum ascendere debent humores; vbi vero in lecto decumbunt, tunc ob horizontalem situm corporis facilius ab extremis partibus corporis sursum redire possunt humores venosi, dum simul etiam lecti tempor fluidiorem reddit lympham, quae in tunica cellulosa aggesta haeret; oedematosi enim pedes simul et sunt frigidi.

Cum autem cor sinistrum nihil expellere possit in aortam, nisi quod prius a corde dextro receperit, et cor dextrum parum accipiat ob tardiorem motum sanguinis venosi; hinc patet ratio, quare pulsus debilis et languidus sit. Simulac vero corpus mouere incipiunt, venae plene, a musculis agentibus pressae, subito mouent humores contentos versus cor dextrum; quod tunc
 obrui-

obruitur, quia tantum non potest transpirare per pulmonem, quantum venae adferunt; vnde fit cordis palpitatio, et respiratio laboriosa ac difficilis.

Vbi a malo victu ortum duxerit cachexia, per purgantia aut vomitoria prudenter adhibita, si expellatur indigestorum saburra, in primis viis haerens, et deinde bono utantur victu tales aegri, restituantur feliciter. Vbi a defectu motus animalis morbus subrepat sensim, curantur omnes, qui iners otium cum vita laboriosa permutare sustinent. Dum circa tempus pubertatis cachecticae virgines pallido sic dicto morbo laborant, intra paucas septimanas curam promittere semper ausus fui, et stabilem sanitatem, modo vellent renatas ex limaturae ferri usu vires salubri corporis motu conseruare, et a potibus aquosis tepidis abstinere, qui robur solidarum partium corporis eneruant. Vbi autem a vitio visceris cuiusdam purulento, scirrhuso etc. cachexia oritur, tum non potest sanari morbus, nisi causa tollatur, quod difficillimum est, et saepe omnino impossibile, adeoque tunc et mala sequitur prognosis. Si cachecticis accedat vertigo, memoriae imbecillitas tremor, somnolentia, metus est, ne lenti vel aquosi humores in encephalo incipiant accumulari, vnde apoplexiae metus est. Si ad minimum corporis motum anhelare incipiant et fere suffo-

centur, pectoris cauum similibus repleti concluditur vel et ipsum pulmonem. In florenti aetate, vegeto et firmo iam corpore, vix, nisi a grauioribus causis cachexia inducitur, et hinc non semper facile sanantur.

Non considerarunt illi viri, qui humorum perpetuam attenuationem adeo laudabant, liquidorum sanorum indolem: in sanissimis et robustis hominibus sanguis densus est, et concrescens ilico in solidam massam. dum vasis apertis exit; in debilibus autem et valetudinariis longe dilutior sanguis apparet, longe minus concrescens: si vel hoc solum obseruatum practicum considerassent. vidissent facile, quod nimia dissolutione humorum homo sanus et robustus reddatur debilis et valetudinarius. Praeterea singulis humoribus debet adesse debitus spissitudinis gradus, vt maneat in suis vasis; si enim sanguis ruber aequae tenuis redderetur ac serum sanguinis, vasa sanguinea fierent vacua; si serum sanguinis adeo tenue redderetur ac est lymphæ, quae per vasa cutis exhalantia transire potest, exhauriret breui totum corpus. Patet ergo satis, peccare posse humores nostros nimia tenuitate, dum a sanitatis conditionibus manifeste sic recedunt. Cum autem sanguinis crassissima pars, rubra nempe in arteriis et venis maximis corporis contenta motum a corde et arteriis recipiat, receptum reliquis communicet, simulque a den-

densissima hac parte sanguinis ad vasa maxime resistencia attrita, calor sanus sustineatur, et communicetur toti corpori, nimis diluto sanguine per aquosa, simulque flaccidioribus redditis solidis per eadem, languidior fit humorum motus, et minuitur calor; unde non diffabitur facile hoc aquosum de corpore, sed manebit, vasa distendet, et in cavis corporis incipiet accumulari, sicque cachexiam aquosam, siue hydropem, producere. Verum praeter illam nimiam tenuitatem humorum, quae ab imprudenti diluentium usu nascitur, et alia fluiditas morbosa liquidorum observatur, quae fit, quia vel non satis condensantur humores per efficaciam vasorum et viscerum, vel morbosi quid miscetur fluidis, quod debitam illorum consistentiam tollit. Chylum, certum est, ex alimentis assumptis paratum, habere minorem densitatem, quam sanguis ruber eiusque serum; supernatat enim chylus sanguini de venis educto, et repetito circuitu per vasa et viscera corporis tandem densior redditur, et in nostram naturam mutatur. Videtur autem statui posse, pulmonem sua actione quam maxime conducere ad hanc chyli immutationem, cum omnis chylus vim et efficaciam pulmonis pati debeat, antequam cum sanguine per arterias moueatur; et omnis humor vitalis totus quantus pulmones transeat, dum per alia viscera tantum

certa portio transfluit. Praeterea aorta toti corpori omnibusque eius partibus prospicit, dum vna cum vitali sanguine liquidum nutriens distribuit per omnia: sed aorta omnem suum sanguinem a corde sinistro accipit, in quod pulmonales venae sanguinem per pulmonem transmissum euacuant. Vnde videtur pulmo conciliare debitam densitatem chylo, illamque conseruare in sanguine. Hinc patet ratio, quare pulmone affecto videamus toties marcescere totum corpus, licet nec per sputa, nec alias euacuationes sensibiles multum perdatur de corpore: quandoque etiam sudores nocturni fiunt, ob humores nimis tenues, nec satis densatos in pulmone, qui per vasorum cutaneorum oscula, tepore lecti magis laxata, elabuntur. Cum autem eadem actio, quae chylum condensat et similem reddit nostris humoribus, blandam simul indolem conciliet omnibus (liquida enim sana non sunt acria) patet ratio, quare maiorem tenuitatem humorum, a tali causa natam, soleat comitari acrimonia, quae mitigationem poscit, dum nimia fluiditas modicam inspissationem requirit.

Sudorifera et diuretica tantum locum habent in cachexia, quae in leucophlegmatiam vel hydropem anasarcam vergit; non vero vbi marasmo exiucco sensim tabescit corpus, ibi enim haec nocerent. Sales alcalini et saponis ex alcalinis salibus et oleis
simul

simul unitis parati, magnam efficaciam habent in soluendis tenacibus et viscidis; verum minus conueniunt illo tempore dum ferro vtuntur tales aegri: Limatura ferri enim in acidis vegetabilibus soluitur facillime, sed si addatur alcali tali solutioni, praecipitatur ferrum, et ochrae flavescentis speciem refert, quae muco primarum viarum irretita, cum illo concrefcit in massam vix solubilem, sicque saepe multas molestias producit. Ob hanc causam ab illis abstinemus, eo tempore, dum limatura ferri vtuntur cachectici; illamque vino infusam, aut cereuisiae generosiori et meracae, exhibemus; vel si in substantia exhibeatur, vinum vel cereuisiam talem superbibendam, suademus. In victu etiam ob eandem causam laudantur tunc talia, quae ex sua natura in acidum potius vergunt, et e contra vitantur talia, quae in alcalinam putredinem nimis prona sunt.

Dum ob debilitatem nimiam solidarum partium tumet corpus viscidis humoribus plenum, tunc remedia roborantia locum habent: vbi autem soluti nimis humores abeunt de corpore, nec restituntur per ingesta, vasa contrahuntur, et lento marasmo perit corpus, in tali casu humectantia et leniter incrassantia remedia requiruntur.

Si pallido morbo laborans puella inertimucosa cacochymia humorum turgeat, ferrum in acido vegetabili solutum datur

potius quam in substantia, quia limatura ferri deglutita lento primarum viarum muco sic inuisari poterit, ut vel nihil omnino, vel parum tantum, agat; contra vero, si acidum acre simul adsit in primis viis, tunc potius in substantia datur, quia et acidam acrimoniam mitigat, simulque in hoc acido solutum ferrum suos praestabit effectus.

E M P Y E M A.

Putrescere potest sanguis in cauo thoracis collectus, et in corruptum ichorem degenerare, sed non mutatur in pus; potest autem acris talis ichor partes quas alluit, rodere, inflammare, adeoque possunt et abscessus nasci ab hac causa; sed tamen inde patet, pus non fieri ab effusis humoribus in thoracis cauo, sed illuc delabi ex vomitibus prius factis.

Decubitus in dorso empyemate laborantibus aegris satis commodus est, quia diaphragma versus dorsum profundius descendit. Ob eandem rationem situm erectum in lecto amant, si multum puris in thorace collectum fuerit, quia tunc puris incumbentis pondere diaphragma versus abdomen descendit, sicque amplior redditur thoracis cavitatis.

Genae rubent et melius coloratae apparent illis, qui magnam copiam puris in pectore habent,

habent. quia difficilius transit in his sanguis per pulmonem, adeoque et minus facile per iugulares venas sanguis a capite redux euacuatur in cor dextrum; vnde vasa sanguinea faciei magis distenta manent. Febris autem lenta perpetuo comitari solet empyema, ob tenuiorem partem puris resorptam, et sanguini mistam. Haec autem febris senlim habitum corporis depascitur, vnde summa inducitur macies. Cum autem magna copia pinguedinis in orbitis oculorum adfit, vt molli quasi puluinari bulbus oculi vndique excipiatur, lubricetur et seruetur mobilis, inde, pinguedine hac consumpta, redduntur oculi caui, id est, bulbus oculi profundius in orbitam demergitur. Ob eandem causam, consumpta illa pinguedine, quae in apicibus digitorum organum tactus sustinet, ungues recurui magis prominent. Simul et calor satis acer in extremis digitis et in volis manuum solet percipi, dum perpetua febricula sanguinem velocius mouet per vasa magis contracta, atque ob tendineas vaginas incumbentes exsuccas magis et aridas redditas, plus compressas.

Cum tantum intersit medico, vt certo noscat, in quo thoracis latere pus haereat, *Hippocrates* omnia signa collegit, et varas artes adhibuit, vt firmam haberet diagnosin. Ita obseruauit, illud latus pectoris, vbi pus copiosum haeret, et quod ideo saepe strepitum

tum nullum facit, magis intumescere quam latus oppositum, quod postea recentiorum chirurgorum obseruatis confirmatum est; quia autem et magis calescit latus affectum, hinc iussit, totum thoracem obuolui linteo tenui, intincto terrae rubricae liquidae, admodum tritae et tenui, suasisque sectionem aut vitionem instituendam illo in loco, vbi citius exsiccatio apparet. Vel et nudum thoracem rubrica liquida illiniendum iussit, vt appareat locus, qui primo siccat; sed prudenter monuit, tunc multos simul illinire debere, vt simul et semel totus thoracis ambitus tegatur; caeteroquin fallere posset, dum ille locus, qui primus illiniretur, citius reliquis exsiccaretur.

Patet, postquam constiterit, vomicam ruptam esse, per quatuor vel quinque dies attendere debeat medicus, an signa quaedam puris euacuandi per has vias appareant; si minus, tunc cogitandum est de thoracis paracenthesi, quae non debet differri nimis diu, vt cum felici successu fiat.

Nisi certo constet, depuratam rite et dein consolidatam esse superficiem vlcerosam thoracis interni, nunquam debet consolidari vulnus. quia nouum fieret empyema, quod
 simi.em denuo operationem
 posceret.

F I N I S.

